

บทที่ 2

เอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

การศึกษาโครงการจัดทำข้อเสนอแนะเชิงนโยบายการลดผลกระทบทางสังคมจากสถานการณ์สุราภัยกับเยาวชนไทยในอนาคตกรณีศึกษาจังหวัดพิษณุโลกในครั้งนี้ คณะผู้วิจัยได้ดำเนินการทบทวนเอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง เพื่อเป็นกรอบแนวคิดการวิจัย และกรอบแนวทางการดำเนินการวิจัย โดยมีประเด็นสำคัญ คือ แนวคิดเกี่ยวกับวัยรุ่น แนวคิดเกี่ยวกับสุรา แนวคิดเกี่ยวกับผลกระทบทางสังคมจากการดื่มสุรา แนวคิดเกี่ยวกับการกำหนดนโยบาย แนวคิดเกี่ยวกับการวิจัยอนาคต และงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง ซึ่งมีสาระสำคัญดังนี้

1. แนวคิดเกี่ยวกับวัยรุ่น

สำหรับแนวคิดเกี่ยวกับวัยรุ่นในการศึกษาวิจัยครั้งนี้ เป็นกรอบแนวทางในการศึกษาที่คณะผู้วิจัยกำหนดช่วงอายุของวัยรุ่นและเป็นกลุ่มตัวอย่างใช้ในการศึกษา โดยมีรายละเอียดของเนื้อหา ดังนี้

1.1 ความหมายของคำว่าวัยรุ่น

วัยรุ่น หรือ “Adolescence” (Steinberg, 1966 อ้างถึงในสถาบันบัณฑิตพัฒนบริหารศาสตร์, 2549) มาจากคำกริยาในภาษาละตินว่า “Adolescere” หมายถึง การเติบโตขึ้นเป็นผู้ใหญ่ ดังนั้น ช่วงวัยรุ่น หมายถึง ช่วงเวลาแห่งการเติบโตจากวัยเด็กที่ยังขาดวุฒิภาวะไปสู่การเป็นผู้ใหญ่ วัยรุ่นจึงเป็นวัยแห่งการเปลี่ยนแปลง ซึ่งจำเป็นต้องมีพัฒนาการทางด้านร่างกาย อารมณ์ สังคม และสติปัญญาไปพร้อมๆ กัน ในการเข้าสู่วัยรุ่นของเด็กชายและเด็กหญิงนั้น ถือเอาการเข้าสู่วุฒิภาวะทางเพศเป็นเกณฑ์ ซึ่งทั้งสองเพศจะเข้าสู่วุฒิภาวะทางเพศไม่พร้อมกัน ทั้งนี้ ขึ้นอยู่กับปัจจัยแวดล้อมหลายประการ เช่น อาหาร สภาพความเป็นอยู่ ประเพณี และวัฒนธรรม รวมถึงสภาพแวดล้อมอื่นๆ (พรพิมล เจียมนาคินทร์, 2539) วัยรุ่นถือเป็นวัยหัวเลี้ยวหัวต่อของชีวิต คือ อยู่ระหว่างความเป็นเด็กและความเป็นผู้ใหญ่ เป็นวัยที่จะเกิดการเปลี่ยนแปลงต่าง ๆ ทั้งทางร่างกายและจิตใจ เป็นวัยที่ต้องเรียนรู้ถึงความเป็นตัวของตัวเอง และเป็นวัยที่มักเกิดปัญหาในชีวิตมากที่สุด

นอกจากนี้ วัยรุ่นเป็นวัยที่มนุษย์พยายามค้นหาความต้องการที่แท้จริงเรียนรู้ บทบาทหน้าที่ และพัฒนาความสามารถเฉพาะตน เพื่อที่จะวางแผนชีวิตต่อไปในอนาคตซึ่งถ้าในระยะนี้วัยรุ่นประสบความสำเร็จในการค้นหาเอกลักษณ์ของตัวเอง อิริคสัน (Erikson, 1968) ก็จะมีผลให้

วัยรุ่นเข้าใจในบทบาทหน้าที่และเติบโต เป็นผู้ใหญ่ที่รู้จักความสามารถของตน รวมทั้งมีการวางแผนชีวิตที่เหมาะสม ในทางตรงกันข้าม หากเกิดความล้มเหลว ในการค้นหาเอกลักษณ์เฉพาะตน วัยรุ่นก็จะสับสนในบทบาทหน้าที่และมีผลกระทบต่อการใช้ชีวิตเป็นผู้ใหญ่ในอนาคต นอกจากนี้ วัยรุ่นเป็นวัยที่ต้องการค้นหาเอกลักษณ์ของตัวเองแล้ว วัยรุ่นยังปรารถนาที่จะเป็นเหมือนผู้ใหญ่ผู้หนึ่ง ในสังคม ด้วยการเลือกเอาลักษณะบางอย่างของต้นแบบมาใช้เป็นลักษณะของตนเอง ซึ่งมักจะ ได้แก่ พ่อ แม่ญาติ พี่ น้อง และครูอาจารย์ แต่การเลียนแบบพฤติกรรมนั้น มิได้จำกัดเฉพาะ พฤติกรรมที่ดี อาจมีการรับเอาพฤติกรรมที่มีลักษณะก้าวร้าว หรือรุนแรงมาได้ จากการประสบกับ เหตุการณ์ที่รุนแรงในชีวิต หรืออาจจดจำเอาพฤติกรรมที่ไม่ดีมาจากบุคคลที่ใกล้ชิด และจากสื่อ ต่างๆ

จากการให้คำจำกัดความของวัยรุ่น ดังกล่าวข้างต้น คณะผู้วิจัยได้จำแนกวัยรุ่นออกเป็น 3 ช่วงวัย ได้แก่ วัยรุ่นตอนต้น มีช่วงอายุตั้งแต่ 11 ถึง 14 ปี วัยรุ่นตอนกลาง มีอายุตั้งแต่ 15 ถึง 18 ปี และวัยรุ่นตอนปลาย หรือเยาวชน มีช่วงอายุตั้งแต่ 19 ถึง 21 ปี ซึ่งมีความสอดคล้องกับวัยเริ่มเข้า ศึกษาในระดับมัธยมศึกษาตอนต้น มัธยมศึกษาตอนปลาย และมหาวิทยาลัย

1.2 พัฒนาการเปลี่ยนแปลงของวัยรุ่น

สำหรับวัยรุ่น เป็นช่วงวัยที่มีการเปลี่ยนแปลงพัฒนาการทางด้านร่างกาย จิตใจ อารมณ์ สังคม ไปสู่วุฒิภาวะความเป็นผู้ใหญ่ เป็นช่วงวัยแห่งการสร้างอัตลักษณ์ของตนเองที่นำไปสู่การ ยอมรับจากคนรอบข้าง ต้องการความอิสระภาพ พัฒนาการที่สำคัญของวัยรุ่นสามารถแบ่งออกเป็น 4 ประการ (พรพิมล เจียมนาคินทร์, 2539) ได้แก่

1) พัฒนาการทางด้านร่างกาย ร่างกายของวัยรุ่นจะมีความเปลี่ยนแปลงเกิดขึ้นต่อ ระบบอวัยวะภายใน เช่น ระบบการผลิตฮอร์โมนของต่อมไร้ท่อ และลักษณะโครงสร้างภายนอก ร่างกาย เช่น การเปลี่ยนแปลงของเสียง การขยายตัวของกล้ามเนื้อและกระดูก การมีขนขึ้นตาม ร่างกาย และการเปลี่ยนแปลงของอวัยวะสืบพันธุ์ทั้งนี้เพื่อให้ร่างกายของวัยรุ่นเจริญเติบโตได้เต็มที่ ผู้ใหญ่ควรเตรียมความพร้อมให้แก่เด็กในการก้าวเข้าสู่วัยรุ่น โดยการให้ความรู้ และคำแนะนำ เกี่ยวกับความเปลี่ยนแปลงที่จะเกิดขึ้นและการปฏิบัติตัวให้ถูกต้อง

2) พัฒนาการทางด้านอารมณ์ อารมณ์ของวัยรุ่นจะมีความแปรปรวนและเกิดความเครียดได้ง่าย ทั้งนี้ เนื่องจากวัยรุ่นมีการเปลี่ยนแปลงทางร่างกายอย่างเห็นได้ชัด จึงทำให้เกิด ความกังวลและขาดความมั่นใจในบุคลิกภาพของตนเองเนื่องจากการเปลี่ยนแปลงของฮอร์โมน และการทำงานของต่อมไร้ท่อ จะทำให้วัยรุ่นมีพลังงานมาก และอาจไม่ได้ใช้พลังงานที่มีให้เกิด ประโยชน์จนทำให้ผู้ใหญ่ไม่พอใจ นอกจากนี้เมื่อต่อมเพศถูกพัฒนาเต็มที่วัยรุ่นจะเริ่มสนใจในเพศ

ตรงข้าม และมีพฤติกรรมเรียกร้องความสนใจจากเพศตรงข้าม ซึ่งบางครั้งก็อาจจะขัดใจผู้ใหญ่ และทำให้ผู้ใหญ่ต่อว่าจนทำให้เกิดความเครียดได้

3) พัฒนาการทางด้านสังคม วัยรุ่นจะมีการเปลี่ยนแปลงทางเจตคติ และพฤติกรรม ทางสังคมในทุกด้าน วัยรุ่นต้องการอิสระเสรีภาพในการคิด การปฏิบัติตัว การคบเพื่อน และต้องการ ความเป็นส่วนตัว จึงทำให้บางครั้งอาจเกิดปัญหาความไม่เข้าใจกันกับผู้ใหญ่ และส่งผลให้วัยรุ่น หันไปใกล้ชิดกับกลุ่มเพื่อนมากกว่าครอบครัว วัยรุ่นจะให้ความสำคัญกับการคบเพื่อน และต้องการ เลือกรุ่นเพื่อนที่มีค่านิยม และมีความสนใจในสิ่งเดียวกันเพื่อให้ตนเองได้รับการยอมรับ มีความรู้สึกมั่นใจและปลอดภัย ทั้งนี้การคบเพื่อนจะช่วยให้วัยรุ่นรู้จักการปรับตัวให้เข้ากับสังคม เรียนรู้การรักษามิตรภาพ มีความเข้าใจตัวเอง และรู้จักรับฟังความเห็นของผู้อื่น การปรับตัวให้เข้ากับสังคมนับว่าเป็นพัฒนาการที่ยากที่สุดของวัยรุ่น

4) พัฒนาการทางด้านสติปัญญา ช่วงวัยรุ่นเป็นวัยที่มีความสำคัญต่อการพัฒนา ระดับสติปัญญาเป็นอย่างมาก นักจิตวิทยาด้านพัฒนาการทางสติปัญญาของมนุษย์หลายท่านมีความเห็นตรงกันว่า สติปัญญาของมนุษย์จะเพิ่มขึ้นเรื่อยๆ ระหว่างอายุ 18 ถึง 20 ปี โดยในวัยนี้ มนุษย์จะสามารถให้นิยามวัตถุสิ่งของต่างๆ ได้อย่างชัดเจน สามารถแบ่งแยกคุณลักษณะของ สิ่งของต่างๆ ได้ดี มีพัฒนาการทางความคิดรวบยอด และมีความคิดในระดับที่เป็นนามธรรม พัฒนาการทางสติปัญญาของวัยรุ่นปรากฏในหลายรูปแบบ เช่น รู้จักลองตั้งสมมุติฐานหลายๆ แบบเพื่อหาข้อสรุปที่ดีที่สุด สามารถแก้ปัญหาหลายๆ แบบ โดยมีกระบวนการคิดที่มีระบบและมีเหตุผล มีความจำดีสามารถจดจำสิ่งที่ตนสนใจได้อย่างแม่นยำ แต่มักไม่นำไปใช้ในเรื่องการเรียน มีความคิดกว้างไกลมีจินตนาการ คิดฝันถึงสิ่งต่างๆ อยากรู้ อยากเห็น อยากทดลอง และมีความ เชื่อมั่นในความเชื่อหรือความเห็นของตนอย่างรุนแรง

1.3 องค์ประกอบที่มีอิทธิพลต่อวัยรุ่น

พัฒนาการของวัยรุ่น อาจมีลักษณะบางอย่างคล้ายกัน เช่นการเปลี่ยนแปลงทางด้าน ร่างกาย และจิตใจ แต่ในขณะเดียวกันสภาพแวดล้อม ก็มีผลสำคัญที่ทำให้วัยรุ่นมีความแตกต่างกัน (UNFPA , 2005 อ้างถึงใน สถาบันบัณฑิตพัฒนบริหารศาสตร์ , 2549) ดังนั้น ในการศึกษา เกี่ยวกับวัยรุ่น นอกจากจะศึกษาโดยตรงที่ตัววัยรุ่นเองแล้ว การศึกษาบริบทแวดล้อมที่สำคัญต่อ พัฒนาการ และลักษณะนิสัยของวัยรุ่นก็เป็นสิ่งจำเป็นที่ควรศึกษาประกอบไปพร้อมกัน ด้วยเหตุผล นี้ สเตนเบิร์ก (Steinberg ,1996) จึงเสนอให้ศึกษาบริบทแวดล้อมที่สำคัญ 4 ประการ ที่มีอิทธิพล ต่อวัยรุ่นอันได้แก่

1) วิทยาลัยกับครอบครัว

ครอบครัวเป็นสถาบันพื้นฐานที่มีความสำคัญ ต่อพัฒนาการของมนุษย์มากที่สุดนับตั้งแต่เด็กจนโต ครอบครัวจะเป็นเสมือนบ้านหลอม ให้คนมีพื้นฐานที่ดีหรือไม่ดีต่างกันไป จากการศึกษาปัญหาสังคมจะพบว่า ปัญหาของวัยรุ่นส่วนใหญ่ล้วนมีสาเหตุเบื้องต้น มาจาก ปัญหาภายในครอบครัวทั้งสิ้น(พรพิมล เจียมนาคินทร์, 2539) ดังนั้นในการแก้ปัญหาวัยรุ่น หนทางหนึ่ง ที่สามารถเป็นไปได้คือ การเริ่มแก้ปัญหาของครอบครัวก่อน และเมื่อครอบครัวมีปัญหา น้อยลง ปัญหาของวัยรุ่นก็จะลดน้อยลงตามไปด้วย ในปัจจุบัน ครอบครัวในสังคมไทย มีแนวโน้มที่จะมีขนาดลดลงจากครอบครัวขยายกลายเป็นครอบครัวเดี่ยว หรือเป็นครอบครัวที่ขาดพ่อหรือแม่ เนื่องมาจากปัญหาการหย่าร้างที่เพิ่มมากขึ้น โดยผลกระทบของการหย่าร้าง จะปรากฏใน พฤติกรรมทางสังคมของวัยรุ่น (พรพิมล เจียมนาคินทร์, 2539) เช่น วัยรุ่นที่เติบโตขึ้น ภายในครอบครัวที่ความสัมพันธ์ไม่ดีมีแนวโน้มที่จะไม่สามารถสร้างความสัมพันธ์ที่ดีในครอบครัวใหม่ของตน เนื่องจากขาดต้นแบบของครอบครัวที่อบอุ่น ครอบครัวที่ขาดความอบอุ่น พ่อแม่ขาดการดูแลเอาใจใส่ และขาดความรับผิดชอบจะสร้างปัญหาให้แก่ลูก โดยเฉพาะอย่างยิ่งกับลูกที่อยู่ในวัยรุ่น ดังนั้น เพื่อเป็นการช่วยลดปัญหาสังคม ที่มีพื้นฐานมาจากปัญหาครอบครัว พ่อแม่จึงควรวางตัว เป็นเพื่อนที่ดีของลูก หลีกเลี่ยงการโต้เถียงกันต่อหน้าลูก อบรมสั่งสอนลูกโดยมีความเมตตาเป็นพื้นฐานเมื่อลูกย่างเข้าสู่วัยรุ่น ความสัมพันธ์ระหว่างพ่อแม่และลูกจะเริ่มห่างเหินขึ้นเรื่อยๆ เนื่องจากวัยรุ่นต้องการเป็นอิสระ พ่อแม่ควรรหาโอกาสพูดคุยกับลูก ในเรื่องต่างๆ เช่นการวางตัวใน สังคมการเคารพในสิทธิของผู้อื่น การคบเพื่อน และการรู้จักคุณค่าของเงิน หรืออบรมสั่งสอนโดยยึดหลักของเหตุผล และใช้การแนะนำแทนการออกคำสั่ง

2) วิทยาลัยกับโรงเรียน

นอกเหนือจากสถาบันครอบครัวแล้วโรงเรียนเป็นอีกสถาบันหนึ่งที่มีความสำคัญต่อพัฒนาการ หรือการเจริญเติบโตของวัยรุ่นเป็นอย่างมาก วัยรุ่นจะใช้เวลากว่าหนึ่งในสามของวันอยู่ภายในโรงเรียนหรือสถานศึกษา สังคมในโรงเรียนถือเป็นสังคมภายนอกบ้าน ที่เป็นประสบการณ์ครั้งแรกของเด็ก (พรพิมล เจียมนาคินทร์, 2539) เป็นสถานที่ที่เด็กมีโอกาส ได้พบเพื่อนรุ่นเดียวกันได้เรียนรู้สิ่งใหม่ๆ ทั้งที่เป็นวิชาความรู้ และเป็นประสบการณ์ชีวิต เด็กจะได้เรียนรู้การใช้ชีวิตร่วมกับผู้อื่น การทำงานเป็นหมู่คณะ ความรับผิดชอบงานต่างๆ ตามที่ได้รับมอบหมาย การช่วยเหลือเกื้อกูลกัน ความมีน้ำใจ เรียนรู้บทบาทการเป็นผู้ให้และผู้รับรู้จักสิทธิและหน้าที่ ของตนเองและผู้อื่นและยังได้เรียนรู้ ความสัมพันธ์กับเพื่อนต่างเพศ โดยสิ่งต่างๆ ที่เด็กเรียนรู้ในโรงเรียนจะช่วยให้เด็กพัฒนาไปสู่การมีวุฒิภาวะทางสังคม เมื่อเป็นวัยรุ่น ซึ่งเป็นรากฐานของการใช้

ชีวิตในสังคมเมื่อโตขึ้นเป็นผู้ใหญ่ ภายในโรงเรียน บุคคลที่มีความสำคัญต่อวัยรุ่นเป็นอย่างมาก คือ ครู หน้าที่ของครูโดยทั่วไปคือ การถ่ายทอดวิชาความรู้ให้แก่ลูกศิษย์ พร้อมทั้งสั่งสอนให้เป็นพลเมืองที่ดี มีความรับผิดชอบต่อสังคม ครูเป็นบุคคลที่จะสร้างให้เด็กมีวุฒิภาวะที่สมบูรณ์ จากการศึกษาของพรพิมล เจียมนาคินทร์ (2539) พบว่า เด็กวัยรุ่น คือ อนาคตของชาติ ที่ต้องการเวลา ในการเอาใจใส่ดูแลจากครูเป็นพิเศษมากกว่าในวัยอื่นๆ เด็กจะมีความเชื่อถือและไว้วางใจต่อครูมาก แต่ในบางครั้งปัญหาที่เกิดขึ้นภายในห้องเรียน เช่น เด็กหนีเรียน หรือไม่ปฏิบัติตามกฎระเบียบ อาจมีสาเหตุมาจากตัวเด็กหรือตัวครูโดยสมพร สุทัศนีย์ (2531 อ้างถึงใน พรพิมล เจียมนาคินทร์, 2539) ได้รวบรวมปัญหาต่างๆ ที่เกิดจากตัวครูไว้ เช่น ครูสอนไม่ดี ครูไม่มีความยุติธรรม ครูไม่สนใจและไม่ให้ความสำคัญกับเด็ก และครูเจ้าอารมณ์ เหล่านี้ ล้วนเป็นสาเหตุที่ทำให้เด็กมีพฤติกรรมเป็นปัญหาได้ ดังนั้นครูที่สอนเด็กวัยรุ่นจะต้องมีความรู้ความเข้าใจ ในจิตวิทยาวัยรุ่นจึงจะสามารถควบคุมพฤติกรรมของเด็กได้ นอกเหนือจากความสามารถในการสอน คุณสมบัติที่สำคัญประการหนึ่งของครูคือ การมีอารมณ์ขัน เพราะจะช่วยระบายความเครียด และสร้างบรรยากาศการเรียนให้เกิดความสนุกสนาน ทำให้เด็กอยากเรียนมากขึ้น ดังมีคำกล่าวที่ว่า “ ครูที่ดีที่สุด คือ ครูที่หัวเราะสนุกสนานไปกับเด็ก ส่วนครูที่เลวที่สุด คือ ครูที่หัวเราะเยาะเด็ก ” (สมบัติ พิศสะอาด, 2536 อ้างถึงในพรพิมล เจียมนาคินทร์, 2539)

3) วัยรุ่นกับเพื่อน

วัยรุ่นกับกลุ่มเพื่อน ถือเป็นสิ่งที่คู่กัน การคบเพื่อนมีความสำคัญมากสำหรับวัยรุ่น กลุ่มเพื่อนจะมีอิทธิพลต่อทัศนคติ และพฤติกรรมของวัยรุ่นเป็นอย่างมาก วัยรุ่นมักจะเลือกเพื่อนที่มีรสนิยมตรงกัน มีทัศนคติคล้ายคลึงกัน และมีขนาดของร่างกายเท่าๆ กัน (สุชา จันทน์เอม และสุรางค์ จันทน์เอม, 2521) โดยเด็กชายจะรวมกลุ่มกับเด็กชายด้วยกันก่อน ในทำนองเดียวกันเด็กหญิงก็จะรวมกลุ่ม และมีกิจกรรมต่าง ๆ ร่วมกัน (Steinberg, 1996) จากนั้นเมื่ออย่างเข้าสู่วัยรุ่นเด็กจะเริ่มมีความรู้สึก อยากคบเพื่อนต่างเพศบ้าง ลักษณะการคบเพื่อนของวัยรุ่นจะมีการเปลี่ยนแปลงไปเมื่อวัยรุ่นเติบโตขึ้น ซึ่งGrimder (1996 อ้างถึงใน พรพิมล เจียมนาคินทร์, 2539) ได้แบ่งขั้นตอนการพัฒนาการเป็นกลุ่มของวัยรุ่นไว้ดังนี้

ขั้นที่ 1 การพัฒนาการของกลุ่มวัยรุ่นชาย-หญิง เป็นแบบอิสระต่อกัน

ขั้นที่ 2 มีการรวมกลุ่มอย่างมีโครงสร้าง โดยมีการแยกเพศของกลุ่มชายและกลุ่มหญิงแม้ว่าจะรวมอยู่ในกลุ่มเดียวกัน

ขั้นที่ 3 การปฏิสัมพันธ์ของวัยรุ่นชายหญิงมีลักษณะเป็นกลุ่มย่อยหลายกลุ่ม และแต่ละกลุ่มยังคงมีความสัมพันธ์ต่อกัน หมายถึง มีลักษณะของการจับคู่แต่ยังอยู่ภายในกลุ่ม

ขั้นที่ 4 เริ่มแบ่งแยกจากคู่ที่อยู่ในกลุ่มมาเป็นคู่เดียว

การเข้ากลุ่มของวัยรุ่นนั้น เกิดจากวัยรุ่นมีความกังวลใจ ในการเปลี่ยนแปลงของรูปร่างทำให้เกิดความไม่มั่นใจ จึงต้องการการยอมรับจากสังคมและกลุ่มเพื่อน วัยรุ่นต้องการให้เพื่อนยอมรับตนเข้าเป็นสมาชิกของกลุ่ม โดยอาจทำกิจกรรมร่วมกัน แต่งกายแบบเดียวกัน พูดจาโดยใช้ภาษาระดับเดียวกัน การเข้ากลุ่มจะช่วยให้วัยรุ่นมีความเชื่อมั่นในตนเอง มีสังคมกว้างขวางขึ้น และยังช่วยให้เข้าใจชีวิตมากขึ้น เมื่อได้เห็นปัญหาของผู้อื่นความสัมพันธ์ในครอบครัว ก็มีความเกี่ยวข้องกับครอบครัวของวัยรุ่น ในครอบครัวที่ไม่อบอุ่น วัยรุ่นจำเป็นต้องรวมกลุ่มกับเพื่อนเพื่อหาเครื่องยึดเหนี่ยวจิตใจ อาศัยความเข้าใจและความอบอุ่นจากเพื่อน มาเป็นสิ่งที่ทดแทนความรักจากครอบครัว โดยวัยรุ่นจะยอมทำตามเพื่อนทุกอย่างซึ่งเป็นเรื่องที่น่ากังวล หากกลุ่มเพื่อนมีพฤติกรรมเกเร สร้างความเดือดร้อนให้ผู้อื่นก็อาจทำให้หลงทำในสิ่งที่ผิด และสูญเสียอนาคตได้

4) วัยรุ่นกับกิจกรรม

ตามธรรมชาติของวัยรุ่นนั้น วัยรุ่นเป็นวัยที่มีความอยากรู้อยากเห็น อยากรทดลองสิ่งใหม่ๆ ที่ตนสนใจ ทั้งในเรื่องหลักการและแนวคิดต่างๆ เรื่องที่ท้าทาย รวมถึงเรื่องเร้นลับ นอกจากนี้ วัยรุ่นยังมีความพยายามที่จะปรับปรุงตนเอง แก้ไขข้อบกพร่องของตน และมีความมุ่งมั่น ในงานที่รับผิดชอบวัยรุ่นจึงมักใช้เวลาว่าง ในการตอบสนองของความต้องการเหล่านั้น ทางเลือกของวัยรุ่นในการใช้เวลาว่างอาจเป็นไปได้ในทางที่เกิดประโยชน์ หรือเกิดโทษต่อตัววัยรุ่นเอง หรือต่อสังคม พรพิมล เจียมนาคินทร์ (2539) กล่าวว่า กิจกรรมบันเทิงที่วัยรุ่นเลือกปฏิบัตินั้น เกิดขึ้นจากเหตุผลเพียงข้อเดียว นั่นคือเพื่อให้ร่างกายผ่อนคลายความตึงเครียด และความกดดันที่เกิดขึ้นในโรงเรียน หรือจากงานที่ได้รับมอบหมายจากที่บ้าน กิจกรรมนันทนาการต่างๆ ที่วัยรุ่นสนใจ มักจะเกี่ยวข้องกับความถนัดของตัววัยรุ่นเอง ซึ่งกิจกรรมเหล่านี้มีประโยชน์ต่อการพัฒนาทั้ง 4 ด้านของวัยรุ่น อันได้แก่ ทางร่างกาย อารมณ์ สังคมและสติปัญญา การทำงานพิเศษหรือการทำกิจกรรมนันทนาการของวัยรุ่นอาจเกิดผลกระทบต่อการเรียน หรือเกิดผลเสียต่อตัวของวัยรุ่นเองได้ หากวัยรุ่นไม่รู้จักรจัดการจัดสรรเวลาที่เหมาะสม หรือมีการเข้าไปยุ่งเกี่ยวกับยาเสพติด สิ่งผิดกฎหมาย หรือคบเพื่อนที่ไม่ดี ซึ่งจะทำให้เกิดปัญหาสังคมต่างๆ ตามมาดังที่ปรากฏเป็นข่าวบ่อยครั้ง

1.4 ปัจจัยที่เกี่ยวข้องกับพฤติกรรมของวัยรุ่น

ปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อการเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมของวัยรุ่น ที่ประกอบด้วยดังนี้ (มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช, 2545)

1) ผู้รับการปรับพฤติกรรม หมายถึง ความพร้อมและความประสงค์ของผู้รับการปรับ หรือเปลี่ยนพฤติกรรมว่า ผู้รับการปรับหรือเปลี่ยนพฤติกรรมมีความประสงค์ที่จะปรับหรือเปลี่ยน

พฤติกรรมนั้นเพียงใด ตลอดทั้งพร้อมที่จะให้ความร่วมมือหรือไม่ หากผู้รับการปรับพฤติกรรมมีความพร้อม มีความตั้งใจ จะปรับหรือเปลี่ยนพฤติกรรมของเขานั้น ความสำเร็จในการเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมนั้นๆ ก็มีโอกาสเป็นไปได้สูง

2) สภาพแวดล้อม อาทิ เพื่อน ครู ผู้ปกครอง บิดามารดา บรรยากาศของการเรียน บรรยากาศของโรงเรียน บรรยากาศของครอบครัว เป็นต้น เชื้อต่อการปรับหรือเปลี่ยนพฤติกรรมนั้นๆ มากน้อยเพียงใด

3) วิธีการปรับหรือเปลี่ยนพฤติกรรมที่จะนำมาใช้นั้นเหมาะสมกับพฤติกรรมที่ต้องการปรับหรือเปลี่ยนเพียงใด ตลอดทั้งความเหมาะสมกับลักษณะของบุคคลที่จะมารับการปรับหรือเปลี่ยนพฤติกรรมหรือไม่ และผู้ปรับพฤติกรรมนั้นๆ มีความสามารถและความชำนาญเพียงใด

4) การฝึกผู้ใกล้ชิดกับผู้ที่ได้รับการปรับหรือเปลี่ยนพฤติกรรม อาทิ ครู ผู้ปกครอง บิดามารดา ให้มีความรู้และมีประสบการณ์เกี่ยวกับวิธีการปรับหรือเปลี่ยนพฤติกรรมอย่างง่าย ๆ ไม่สลับซับซ้อน แต่ให้มีประสิทธิภาพ เพื่อให้ผู้ใกล้ชิดกับผู้รับการปรับหรือเปลี่ยนพฤติกรรมได้มีโอกาสช่วยให้พฤติกรรมที่ได้ปรับหรือเปลี่ยนแล้วคงอยู่ต่อไปได้ยาวนานยิ่งขึ้น

1.5 ปัญหาเกี่ยวกับวัยรุ่น

วัยรุ่นถือได้ว่าเป็นวัยที่สำคัญที่สุด ซึ่งอาจพัฒนาไปเป็นผู้ใหญ่ที่มีคุณภาพ หรืออาจหลงเดินทางผิดจนหมดอนาคต ตั้งแต่ยังไม่เป็นผู้ใหญ่ นักจิตวิทยาวัยรุ่นได้กล่าวถึงวัยรุ่นว่าเป็น “วัยแห่งพายุบุแคม” (Hall, 1904 อ้างถึงใน สุขชา จันทน์เอม และสุรางค์ จันทน์เอม, 2521) หรือเป็น “วัยวิกฤต” อีริคสัน (Erikson, 1968) วัยรุ่นจึงเป็นวัยที่มีความเสี่ยงต่อการเกิดปัญหามากที่สุด สาเหตุของปัญหาวัยรุ่นมีหลายประการ เช่น เกิดจากมีอารมณ์ตึงเครียด เกิดความทุกข์และความวิตกกังวลใจ มีอารมณ์โกรธ และต้องการระบายออก มีความขัดแย้งภายในใจ ชอบความท้าทาย มีอารมณ์พิศواسและมีความต้องการทางเพศ หรือได้รับความกดดันจากสังคมรอบข้างทั้งนี้ ได้มีผู้จัดลำดับความกดดันในเรื่องต่างๆ ของวัยรุ่นเรียงตามลำดับจากมาก - น้อยไว้ดังนี้ (ยิ่งใหญ่, ผู้แปล, 2535 อ้างถึงใน พรพิมล เจียมนาคินทร์, 2539) เพศ ยาเสพติด งาน การศึกษา การสอบคัดเลือก เพื่อน ผลการเรียน การสอบ สงคราม ปัญหาของเพื่อน ปัญหาอนาคต มีผู้กล่าวว่าปัญหาวัยรุ่นเป็นสิ่งที่ไม่สามารถจะแก้ไขให้หมดไปได้ เพราะปัญหาวัยรุ่นเป็นปัญหาเฉพาะของแต่ละยุคสมัยในยุคสมัยหนึ่งก็มีปัญหาแบบหนึ่ง ซึ่งถึงแม้เราจะแก้ปัญหาในสมัยนั้นๆ ได้ แต่เมื่อเข้าสู่ยุคใหม่ก็เกิดปัญหาใหม่ๆ ขึ้นมา ให้เราตามแก้ไขไปเรื่อยๆ ซึ่งก็สอดคล้องกับปัญหาสังคมที่เปลี่ยนแปลงไปตามยุคสมัยเช่นกัน ทั้งนี้ ปัญหาวัยรุ่นส่วนมากที่พบจะได้แก่

1) ปัญหาด้านพัฒนาการ

ตามที่เราได้แบ่งพัฒนาการของวัยรุ่นออกเป็น 4 ด้าน ได้แก่ ด้านร่างกาย ด้านอารมณ์ ด้านสังคม และด้านสติปัญญา ดังนั้น จึงขอกล่าวถึงปัญหาด้านพัฒนาการของวัยรุ่นในแต่ละด้านตามลำดับ เมื่อเด็กเริ่มเข้าสู่วัยรุ่น ความเปลี่ยนแปลงที่เห็นได้ชัด จะเกิดขึ้นกับร่างกาย ก่อนเมื่อร่างกายเจริญเติบโตขึ้นอย่างรวดเร็ว วัยรุ่นจะเกิดความวิตกกังวลกับความเปลี่ยนแปลง เช่นการมีเสียงแตก การมีหนวดเคราหรือมีขนขึ้น การมีประจำเดือน หรือการที่เต้านมขยาย เป็นต้น เด็กจะกลัวถูกเพื่อนล้อ และขาดความมั่นใจในตนเอง ซึ่งอาจมีผลต่อบุคลิกภาพได้ ในขณะเดียวกันเด็กที่มีพัฒนาการช้ากว่าเพื่อนก็จะเกิดความกังวลใจ หรือเกิดความเครียดได้เช่นเดียวกัน พัฒนาการทางอารมณ์เป็นอีกสิ่งหนึ่งที่สร้างปัญหาให้กับวัยรุ่น เนื่องจากวัยรุ่นเป็นวัยที่มีลักษณะอารมณ์แปรปรวน ไม่คงที่ คือ มีความรุนแรง หรือบางครั้งอ่อนไหวได้ง่าย เมื่อได้รับความกระทบกระเทือน จิตใจ มักจะมีอาการ เก็บกด และหันไประบายออกกับสิ่งอื่น เช่น การเล่นเกม ฟา เล่นดนตรี การเที่ยวเตร่ การใช้สารเสพติด การหนีออกจากบ้าน หรือฆ่าตัวตาย เป็นต้น

ปัญหาด้านการปรับตัวในสังคมนับว่าเป็นเรื่องที่ต้องให้ความสนใจเช่นกัน วัยรุ่นในปัจจุบันมักขาดระเบียบวินัย และขาดความเคารพในสิทธิ และหน้าที่ทั้งของตนเอง และของผู้อื่น ทำให้สังคมเกิดความปั่นป่วนวุ่นวาย เนื่องจากวัยรุ่น เป็นวัยแห่งความคึกคะนอง ชอบละเมิดกฎ และไม่เชื่อฟังคำสั่งสอนตักเตือนของผู้ใหญ่เพราะถือว่า วัยรุ่นมีความคิดเป็นของตนเอง ดังนั้น ผู้ปกครองของวัยรุ่นจึงควรปลูกฝังความมีระเบียบวินัยตั้งแต่วัยเยาว์ รวมถึงประพฤติดนให้ เป็นแบบอย่างที่ดีของวัยรุ่นด้วย ความแตกต่างทางด้าน สติปัญญา ก็เป็นอีกปัญหาหนึ่งสำหรับวัยรุ่น ภายในชั้นเรียนเด็กที่เรียนเก่ง จะมีปัญหา เช่น มีความมั่นใจในตนเองสูง ใช้ความฉลาดเอาเปรียบผู้อื่น ไม่ยอมรับความพ่ายแพ้ และอาจรู้สึกกดดัน เมื่อเป็นที่คาดหวังของพ่อแม่และครูอาจารย์ ส่วนเด็กที่เรียนอ่อนก็จะมีปัญหา เช่น ไม่ได้รับความสนใจ หรือถูกดูแคลนจากเพื่อนหรือครู เข้ากลุ่มกับเพื่อนได้ยาก เนื่องจากมีความเข้าใจในบทเรียนหรือในเรื่องราวต่างๆ ช้ากว่าคนอื่น ทำให้ไม่มั่นใจในตนเอง เกิดความเครียด ขาดความภาคภูมิใจในตัวเองและเห็นว่าตนเองไม่มีคุณค่า

2) ปัญหายาเสพติด

ยาเสพติดเป็นสิ่งที่เร้าใจและมีอันตรายอย่างใหญ่หลวง ต่อวัยรุ่นโดยเฉพาะ วัยรุ่นที่มีความคึกคะนอง วัยรุ่นจะมีความอยากรู้อยากทดลองเสพสิ่งเสพติดชนิดต่างๆ เมื่อ ตนมี โอกาส โดยมองข้ามโทษภัยของสิ่งเสพติดเหล่านั้นไป สาเหตุสำคัญที่ทำให้วัยรุ่นติดยาเสพติด นอกจากความคึกคะนองอยากลองนั้น ได้แก่ การแสวงหาทางออกเมื่อเกิดปัญหาในชีวิต สิ่งแวดล้อมภายในและภายนอกครอบครัวที่มีผู้ติดยาหรือมียาเสพติด การใช้เวลาว่างในทางที่ผิด

และการถูกชักชวนหรือล่อลวงโดยรู้เท่าไม่ถึงการณ์ (สุชา จันทน์เอม และสุรางค์ จันทน์เอม, 2521) ปัจจุบันยาเสพติดมีมากมายหลายชนิด ซึ่งล้วนแต่เป็นอันตรายต่อผู้เสพทั้งสิ้น การปลูกฝังความเข้าใจเรื่องโทษภัยของยาเสพติดการรู้จักใช้เวลาว่างให้เกิดประโยชน์ รวมถึงการนำหลักธรรม มาเป็นเครื่องยึดเหนี่ยวจิตใจจะสามารถช่วยให้วัยรุ่นห่างไกลจากยาเสพติดได้ อย่างไรก็ดี ความรักและความเข้าใจภายในครอบครัวถือเป็นเกราะป้องกันยาเสพติดที่ดีที่สุด

3) ปัญหาการทะเลาะวิวาท และใช้ความรุนแรง

ปัญหาการทะเลาะวิวาทในหมู่วัยรุ่น หรืออาจเรียกว่าการยกพวกตีกัน เป็นปัญหาที่เกิดขึ้นเป็นประจำในสังคมไทย โดยรูปแบบของการทะเลาะวิวาท มีแนวโน้มที่จะทวีความรุนแรงขึ้นเรื่อยๆ จากอดีตนักเรียนที่ทะเลาะกัน จะใช้เพียงการชกต่อย หรือตีกันด้วยไม้ แต่ในระยะหลังมีการใช้อาวุธเช่น มีด ปืน หรือท่อนเหล็กเป็นอาวุธในการต่อสู้กัน (พรพิมล เจียมนาคินทร์ ,2539) เสียชีวิตจากเหตุทะเลาะวิวาทอยู่เสมอ อย่างไรก็ดีตาม ปัจจุบันพบว่า เด็กนักเรียนหญิงในชั้นมัธยมศึกษา มีแนวโน้มการก่อเหตุทะเลาะวิวาท และใช้ความรุนแรงเพิ่มมากขึ้น เนื่องจากไม่พอใจที่เพื่อนดีเด่นกว่าตน หรือหลงรักชายหนุ่มคนเดียวกัน นอกจากนี้ ประเด็นปัญหาวัยรุ่นที่สังคมให้ความสนใจมากยังได้แก่ ปัญหาการใช้ความรุนแรง ในการรับน้องใหม่ของรุ่นพี่ในสถาบันการศึกษา และปัญหาแก๊งมอเตอร์ไซด์ เป็นต้น

4) ปัญหาทางเพศ

การเจริญเติบโตทางร่างกายของวัยรุ่น ทำให้เกิดพัฒนาการทางเพศ โดยมีฮอร์โมนเพศเป็นตัวกระตุ้นความรู้สึกนึกคิด ในเรื่องนี้วัยรุ่นจึงมีความสนใจใคร่รู้เกี่ยวกับเรื่องเพศ ทั้งในเพศของตนและเพศตรงข้าม แต่เนื่องจากสังคมไทยยังไม่เปิดกว้าง ในเรื่องการศึกษาหาความรู้เรื่องเพศมากนักทำให้พ่อแม่ รวมทั้งครูอาจารย์ มีความกระดากอายที่จะพูด และหลีกเลี่ยงที่จะให้ความรู้ในเรื่องเพศศึกษากับวัยรุ่น หรือพยายามหลีกเลี่ยงการตอบคำถาม เกี่ยวกับเรื่องเพศ โดยมักจะกล่าวว่า“เมื่อโตขึ้นก็รู้เอง” ความอยากรู้อยากเห็นในเรื่องเพศ และความคิดที่ว่าตัวเองโตแล้ว ประกอบกับการขาดความรู้ที่ถูกต้องในเรื่องเพศศึกษา ทำให่วัยรุ่นอยากทดลอง แสวงหาความรู้ด้วยตนเองโดยเฉพาะอย่างยิ่ง ในปัจจุบันวัยรุ่นได้รับการกระตุ้นจากสิ่งเร้ารอบตัว ไม่ว่าจะเป็นทางหนังสือสื่อโทรทัศน์ ภาพยนตร์ หรือทางอินเทอร์เน็ต ทำให่วัยรุ่นใช้เวลาครุ่นคิดกับเรื่องเพศมากขึ้นวัยรุ่นที่ไม่ได้รับคำแนะนำที่ถูกต้อง จากผู้ใหญ่ในเรื่องการหักห้ามใจ หรือขาดการปลูกฝังค่านิยมในเรื่อง ความเป็นสุภาพบุรุษ และลักษณะของกุลสตรี ตั้งแต่เยาว์วัย จะทำให้ไม่สามารถแยกแยะในเรื่องความรักกับการมีเพศสัมพันธ์ได้ เมื่อวัยรุ่นชายหญิงเกิดความพึงพอใจ ในกันและกันและคิดว่านั่นคือความรัก ก็อาจจะมีเพศสัมพันธ์กัน หรืออาจร้ายแรงไปกว่านั้น หากวัยรุ่นมี

เพศสัมพันธ์โดยที่ไม่ได้สมัครใจ เช่น การถูกล่อลวง และล่วงละเมิดทางเพศ จะทำให้สภาพจิตใจทรุดโทรมเกิดเป็นตราบาป และอาจส่งผลไปถึงพฤติกรรมทางเพศที่ผิดปกติเมื่อเป็นผู้ใหญ่

5) ปัญหาการอาชญากรรม และการกระทำผิดกฎหมาย

วัยรุ่นที่ประกอบอาชญากรรม หรือกระทำผิดกฎหมาย มักจะมาจากครอบครัวที่แตกแยกขาดความอบอุ่น เมื่อมาพบกับเพื่อนที่มีพื้นฐานครอบครัวใกล้เคียงกัน จึงพากันใช้เวลาว่างในทางที่ไม่เกิดประโยชน์ โดยเริ่มจากการทำตัวเกเร หนีโรงเรียน ต่อมาก็หนีออกจากบ้านมาอยู่รวมกันและอาจมีการรวมกลุ่มกัน มั่วสุมทางเพศหรือเสพยาเสพติด วัยรุ่นเหล่านี้ ยังขาดความรู้และทักษะในการประกอบอาชีพ เพื่อหารายได้เลี้ยงตนเอง ดังนั้น จึงจำเป็นต้องเลี้ยงชีพโดยการประกอบอาชญากรรม เช่นการลักขโมย การปล้นจี้ ชิงทรัพย์ การค้ายาเสพติด หรือขายบริการทางเพศ เป็นต้น

6) การป้องกันปัญหาวัยรุ่น

แนวทางป้องกันปัญหาวัยรุ่นไว้ว่า ต้องเริ่มแก้ไขจากครอบครัวเป็นอันดับแรก เพราะบ้านเป็นสภาพแวดล้อมเบื้องต้น ที่จะมีผลต่อความคิด ค่านิยมทัศนคติในการมองโลก รวมถึงพฤติกรรมและบุคลิกภาพของวัยรุ่น พฤติกรรมของวัยรุ่นจะเป็นผลมาจากการอบรมเลี้ยงดูในบ้าน วัยรุ่นที่มาจากครอบครัวที่อบอุ่น มีแนวโน้มที่จะมีปัญหาน้อยกว่าวัยรุ่นที่มาจากครอบครัวที่แตกแยก พ่อแม่จึงควรทำหน้าที่เอาใจใส่ ดูแล ให้คำปรึกษา เมื่อลูกมีปัญหาโดยต้องเปิดใจกว้าง ยอมรับฟังข้อคิดเห็นของลูก ให้เวลากับลูกให้พอเพียง เพื่อที่ลูกจะไม่ใช้เวลาอยู่กับกลุ่มเพื่อนมากเกินไป พ่อแม่ยังอาจชักนำให้ลูกมีความสนใจในธรรมะ มีศรัทธายึดมั่นในศีลธรรม เพื่อเป็นแนวทางในการดำเนินชีวิต หากวัยรุ่นมีปัญหาในด้านอารมณ์ และสภาพจิตใจก็ควรแนะนำให้ไปปรึกษาจิตแพทย์ นอกจากนี้ ภาครัฐ ควรมีนโยบายสนับสนุนสื่อมวลชนในการนำเสนอเนื้อหาสาระ ที่เป็นตัวอย่างที่ดีมีประโยชน์ต่อสังคมและหลีกเลี่ยงการนำเสนอภาพความรุนแรง เนื้อหาที่เกี่ยวข้องกับเรื่องทางเพศเพื่อไม่ให้วัยรุ่นหมกมุ่นและจดจำแบบอย่างที่ไม่ดี (พรพิมล เจียมนาคินทร์, 2539)

2.แนวคิดเกี่ยวกับสุรา

แนวคิดเกี่ยวกับสุราในการศึกษาวิจัยครั้งนี้ เป็นกรอบแนวทางในการศึกษาเกี่ยวกับสถานการณ์สุรา โดยมีรายละเอียดของเนื้อหา ดังนี้

2.1 ความหมายของคำว่าสุรา

สุรา หมายถึง เหล้าหรือน้ำเมาที่กลั่นแล้ว สุราทำมาจากพืชหรือผลไม้ที่มีแป้งหรือน้ำตาล โดยใช้การหมัก (สุพัฒน์ ธีรเวชเจริญชัย, 2541) และรวมถึงวัตถุทั้งหลายหรือของผสมที่มีแอลกอฮอล์ ซึ่งสามารถดื่มกินได้เช่นเดียวกับน้ำสุราหรือดื่มกินไม่ได้แต่เมื่อผสมกับน้ำหรือของเหลว

ชนิดอื่นแล้ว สามารถดื่มกินได้เช่นเดียวกับน้ำสุรา (สูตร ไพศาล, 2546) ซึ่งเครื่องดื่มที่มีแรง แอลกอฮอล์เกิน 0.5 ดีกรี แต่ไม่เกิน 80 ดีกรี (สำนักมาตรฐานผลิตภัณฑ์อุตสาหกรรม, 2549) จากที่ กล่าวมานั้น สรุปได้ว่า สุราจึงหมายถึง เหล้า เบียร์ สุราขาว เหล้าปั่น สุราพื้นบ้าน เช่น สาโท สบาย ไวน์ เหล้ายาตอง เหล้าขาวผสมน้ำแดง

2.2 ประเภทเครื่องดื่มที่ผสมแอลกอฮอล์

สุราแบ่งออกเป็น 2 ประเภทใหญ่ ๆ (เทพินทร์ พัทธานรักษ์, 2541) คือ

ประเภทแรก สุราที่กลั่นแล้ว (Distilled Liquors) เกิดจากการเอาน้ำสา (แป้งหรือน้ำตาล หมักด้วยยีสต์จนเกิดมีแอลกอฮอล์) มากลั่น อาจจะทำตามด้วยการเติมสี ปรงกลั่นแต่งรส ด้วยสาร ปรงแต่งอื่น ๆ ลงไป เพื่อให้ถูกใจผู้ดื่ม สุรากลั่นของไทยส่วนมากที่มีจำหน่าย คือ สุราขาว (เหล้า โรงงาน) สุราผสม สุราผสมพิเศษ (เหล้าเหลือง) สุราไทยนิยมใช้สารปรุงแต่ง เช่นน้ำเชื้อ (Essence หรือ Flavos) น้ำยาสกัด (Extract) สี ผสมลงไปด้วย สำหรับสุราต่างประเทศ เช่น บรั่นดี วิสกี้ เป็นต้น

ประเภทที่สอง สุราหมัก (Fermented Liquors) หรือสุราแช่ที่ได้จากการหมักสา ทำให้เกิด เป็นน้ำเมาแต่ไม่มีการกลั่น มักจะหมักสาจากเมล็ดธัญพืช แป้งจากพืช ผลไม้ และน้ำตาลจากพืช เช่น เบียร์กระแช่ น้ำข้าว น้ำตาลเมา สาโท อุ เป็นต้น สุราไม่กลั่นของไทยที่มีจำหน่ายส่วนใหญ่คือ เบียร์ ไวน์ โดยเบียร์ไทยจะมีปริมาณแอลกอฮอล์สูงและแรงกว่าเบียร์ต่างประเทศ ส่วนน้ำข้าวกระ แช่ น้ำตาลเมา อุ สาโท ชาวบ้านมักจะทำเอง ซึ่งเมื่อก่อนจะผิดกฎหมาย แต่ปัจจุบันรัฐบาลได้ สนับสนุนให้เป็นหนึ่งตำบลหนึ่งผลิตภัณฑ์ ชุมชนสามารถผลิตจำหน่ายได้โดยไม่ผิดกฎหมาย

2.3 ชนิดของเครื่องดื่มแอลกอฮอล์

สุราทั้งสองประเภทดังกล่าวที่คนไทยบริโภคมีหลายชนิด ได้แก่

1) เหล้าบรั่นดี (Brandy) เป็นสุราที่มีรสเยี่ยมมากที่สุด มีราคาแพงเนื่องจากเป็นเหล้าที่ กลั่นมาจากองุ่น มีกรรมวิธีการผลิตและขั้นตอนการบ่มที่ใช้เวลานาน เพื่อให้มีคุณภาพดีแล้วปรุง แต่งตามกรรมวิธีให้มี สี กลิ่น รส และแรงแอลกอฮอล์ตามต้องการ เหล้าบรั่นดีในไทย มีทั้งนำเข้า มาจากต่างประเทศและผลิตขึ้นเองในประเทศ บรั่นดีที่ขายตามท้องตลาดทั่ว ๆ ไป แบ่งเป็น 3 ประเภท คือ บรั่นดีพื้นเมือง บรั่นดีมาตรฐาน และบรั่นดีเกรดสูง

2) เหล้าบรั่นดีผลไม้ (Fruit Brandy) บรั่นดีผลไม้ คือ บรั่นดีที่ทำจากผลไม้อื่น ๆ ที่ไม่ใช่ ผลองุ่น ซึ่งจะให้กลิ่นรสแตกต่างกันไป แบ่งเป็น 2 ชนิด คือ บรั่นดีผลไม้สีขาว และบรั่นดีผลไม้ที่มีสี

3) วิสกี้ (Whisky) เป็นสุรากลั่นที่ทำมาจากข้าว ไม่ว่าจะเป็นข้าวบาร์เลย์ ข้าวไรย์ ข้าวโอ๊ต ข้าวโพด หรือข้าวเหนียว แต่วิสกี้ที่มีคุณภาพจะต้องทำมาจากข้าวบาร์เลย์ โดยนำมาหมัก กั่น แล้วเก็บบ่มในถังไม้โอ๊ก

4) เหล้ารัม (Rum) เป็นสุราที่กั่นมาจากน้ำอ้อย กากน้ำตาลและน้ำเชื่อมอาจจะมีการผสมผิวส้มและผลไม้ในเหล้ารัมเพื่อให้มีรสชาติใกล้เคียงกับไวน์ ในประเทศไทยมีการผลิตเหล้ารัมผสมเครื่องยาจีนหรือยาไทยอีกด้วย รัมแบ่งเป็น 3 ชนิดด้วยกัน คือ รัมสีข้าว รัมสีทอง และรัมสีดำ

5) เหล้าคอกเทล คือ การนำเหล้าหลายๆ ชนิดมาผสมกันตามสูตรแล้วแต่รสนิยมของผู้ดื่ม

6) วอดก้า (Vodka) เป็นสุราที่มีลักษณะคล้ายวิสกี้ แต่มีดีกรีของแอลกอฮอล์สูงมากกว่าวอดก้า ทำมาจากข้าวสาลี ปัจจุบันเป็นเหล้าที่ได้รับความนิยม โดยใช้ผสมคอกเทลสูตรต่าง ๆ เครื่องดื่มวอดก้าที่รู้จักกันดี คือ Screw Driver, Bloody Mary, Vodka Matini, Saltry Dog's เป็นต้น ส่วนเหล้าวอดก้าที่รู้จักกันดีในประเทศไทย คือ Borzoi, Smirnoff, Stolighinaya

7) เหล้าตากีลา (Tequila) ตากีลาเป็นเหล้ากลั่นแรง หมักจากพืชที่เรียกว่า Mezcal ผลิตในประเทศเม็กซิโก ซึ่งปกติ ตากีลา จะมีสีข้าว แต่บางชนิดจะมีสีเหลืองทองจากการบ่มในถังไม้ ปกติชาวเมืองเม็กซิโกนิยมดื่มเหล้าตากีลาโดยไม่ผสมหากแต่ก่อนดื่มจะหยิบมะนาวใส่ปากแล้วบิบเกลือตามจึงยกเหล้าขึ้นดื่มเพื่อให้มีรสชาติที่ดีขึ้น ปัจจุบันนิยมนำตากีลามาทาเป็นเครื่องดื่มผสม เช่น tequila sunrise, Margarita เป็นต้น เหล้าตากีลาที่รู้จักกันดีในประเทศไทย เช่น EI – Toro, Cuervo, Sauza

8) เหล้าขาว เป็นเหล้าที่กั่นมาจากข้าว น้ำตาล หรือกากน้ำตาลเป็นวัตถุดิบโดยสุราที่กั่นออกมาได้ จะปราศจากเครื่องย้อมหรือสิ่งปรุงแต่งแต่อย่างใด คนในชนบทและผู้มีรายได้น้อยนิยมดื่มเหล้าขาวกันมาก

2.3.9 แชมเปญ เป็นเหล้าหมักที่ทำจากองุ่นโดยไม่ผ่านกระบวนการกลั่นมีลักษณะพิเศษ คือ เป็นสุราองุ่นที่มีฟองคือ มีก๊าซคาร์บอนไดออกไซด์เจือปนอยู่คล้าย ๆ เบียร์ กระบวนการผลิตและขั้นตอนในการเก็บรักษาทำให้แชมเปญมีราคาแพง

2.3.10 ไวน์ (Wine) เป็นเหล้าผลไม้หมักที่เก่าที่สุดในโลก วัตถุดิบที่ใช้ในการทำไวน์คือ องุ่น ไวน์ต่างจากแชมเปญที่ไม่มีฟอง และกรรมวิธีการผลิตจะไม่ซับซ้อนเท่าแชมเปญ

2.3.11 เบียร์ (Beer) เป็นสุราที่มีปริมาณการบริโภคสูงที่สุด เบียร์ ทำมาจากข้าวบาเลย์ หมัก อบ และบดต้มให้สุกแล้วใส่ถัง เมื่อหมักได้ที่แล้วจึงใส่ดอกฮอป เพื่อให้มีรสขม จากนั้นจึงใส่ยีสต์

2.3.12 น้ำตาลเมา/ กระแช่ เป็นสุราที่ทำจากการหมักแช่ของน้ำตาลสดจากต้น

2.3.13 อุ เป็นสุราแช่ที่ทำขึ้นจากการหมักแช่ของข้าวเหนียวกลิ้ง เป็นแบ่งเชื้อสุราทิ้งไว้จนเกิดมีแรงแอลกอฮอล์ขึ้นแล้วใช้ดื่มกินเช่นเดียวกับน้ำสุรา เหล้าอุนี้ภาคอีสานเรียกว่า สาโท

2.4 โทษของการดื่มสุรา

สุรานั้นมีโทษหลากหลายประการไม่ว่าประเทศโดยยอมรับว่าสุราเป็นของมีเมาและมีโทษ แต่ประชาชนไม่ค่อยให้ความสำคัญไม่ตระหนักถึงอันตรายที่เกิดขึ้นหลังการการดื่มสุรา ประชาชนส่วนใหญ่ยังยอมจ่ายเงินดื่มสุราเพื่อทำร้ายร่างกายตัวเอง เงินตราที่ใช้ซื้อสุราดื่มยังรั่วไหลออกนอกประเทศเพราะซื้อสุราต่างประเทศทำให้เสียดุลการค้าสิ้นเปลืองยาและหมอเมื่อเกิดอาการเจ็บป่วย หย่อนสมรรถภาพในการทำงานอันเป็นพลังงานของประเทศชาติ บางรายเมื่อดื่มสุราหนักเข้ายังก่ออาชญากรรมเพราะความมีเมามายอีกด้วย (โกศล วงศ์สวรรค์ และสถิต วงศ์สวรรค์ ,2537)

โทษของการดื่มสุรามีหลายประการทั้งทำลายสุขภาพ ชีวิตและทรัพย์สินอนาคตของตนเองและครอบครัว การดื่มสุรามีผลกระทบต่ออวัยวะส่วนต่างๆ ของร่างกาย ยิ่งดื่มมากหรือดื่มบ่อยเพียงใด อันตรายที่เกิดโรคก็เพิ่มขึ้นเป็นเงาตามตัว ซึ่งการดื่มในระยะยาวจะได้รับอันตราย คือป่วยเป็นโรคพิษสุราเรื้อรัง สุรายังมีผลกระทบโดยตรงต่อสมองและร่างกายเซลล์สมองจะถูกทำลายสมองเสื่อม ไม่สามารถควบคุมการเดินตามได้ตามปกติ ความสามารถในการทำงานเสื่อมลงบุคลิกภาพเปลี่ยนไป คนติดเหล้าต้องดื่มต่อไปเรื่อยๆ และก็จะตามมาด้วยบุหรีและจุดเริ่มของยาเสพติดชนิดต่างๆ (โกศล วงศ์สวรรค์ และสถิต วงศ์สวรรค์ ,2537)

การบริโภคสุราส่งผลต่อผู้ดื่ม หลายๆ ด้าน สุราสามารถทำร้ายสุขภาพของชีวิตเรา ทำร้ายครอบครัว สิ้นเปลืองค่าใช้จ่าย ลดประสิทธิภาพในการทำงานเป็นสาเหตุของการเกิดอุบัติเหตุและเป็นตัวต้นเหตุไปสู่โศกนาฏกรรมอื่นๆ อีกมากมาย และผลกระทบที่น่าเศร้าอีกอย่าง คือ การตายและตาบอดเพราะดื่มเหล้าเถื่อนที่ต้มจากข้าว เหล้าเถื่อนนี้นิยมมากในหมู่คนทำงานชาวบ้านหรือประชาชนผู้มีรายได้น้อย (โกศล วงศ์สวรรค์ และสถิต วงศ์สวรรค์ ,2537)

สุราส่งผลร้ายโดยทำลายและทำให้อวัยวะทุกส่วนในร่างกายลดประสิทธิภาพในการทำงานนอกจากจะทำให้สมองถูกทำลาย เป็นสาเหตุของมะเร็งช่องปากและลำคอ ทำให้เกิดโรคตับพิการเพราะตับคืออวัยวะที่ได้รับผลร้ายจากแอลกอฮอล์ในสุรามากที่สุด สุรายังทำให้ส่วนประกอบ

ของหัวใจ กล้ามเนื้อ ลำไส้เล็ก และไตเสื่อมสมรรถภาพได้ ยิ่งดื่มมากหรือบ่อยครั้งเท่าไร อันตรายจากอวัยวะต่างๆ ก็เสื่อมมากขึ้นเท่านั้น (โกศล วงศ์สวรรค์ และสถิต วงศ์สวรรค์, 2537)

การติดสุรา (Alcoholism) เป็นอาการของโรคชนิดหนึ่ง นับว่าก่อให้เกิดปัญหาสังคมอีกอย่างหนึ่ง เนื่องจากมีปริมาณแอลกอฮอล์ในร่างกายมากเกินไปทำให้สุขภาพและสมองเสื่อมโทรม ความเป็นอยู่ในสังคมเลวลงจนเกือบหมดประสิทธิภาพในการทำงาน ขาดสติสัมปชัญญะขาดความรู้สึกลำบากใจที่ถูกต้อง สุราเป็นเครื่องย้อมใจให้กล้าทำความผิด ชั่ว เลว หน้าด้านฤทธิ์ของสุราจะทำให้มีเมามา อาจก่ออาชญากรรม การกระทำผิดฐานประทุษร้ายร่างกายและความผิดอื่นๆ อีกมากมาย (โกศล วงศ์สวรรค์ และสถิต วงศ์สวรรค์, 2537)

การดื่มสุรามีผลกระทบทางจิตใจโดยตรงคนที่ติดสุรานั้นจะคิดถึงแต่เรื่องของสุราอย่างเดียว เรียกกันว่ามี ปรีอกคูปะชัน (Preoccupation) ไม่ว่าจะทำอะไรงานบุญงานบวช กฐิน ผ้าป่าก็จะคิดถึงแต่สุรา คนที่ติดสุรามักจะเป็นคนที่ชอบโกหกตัวเองเพราะจะไม่สามารถปฏิเสธการดื่มสุราได้ เรียกว่า ตีนาย (Denial) คือ ไม่ยอมรับว่าตัวเองมีปัญหาเกี่ยวกับการติดสุรามักจะพูดเสมอว่าจะหยุดเมื่อไรก็หยุดได้ คนที่ดื่มสุรา มักจะ หลงๆ ลืมๆ เมื่อดื่มแล้วมักจำไม่ได้ว่าทำอะไรไว้ที่ไหนอย่างไร อาการอย่างนี้เรียกว่า (Blackout) คือ อาการที่ความจำขาดช่วง ซึ่งถือว่าเป็นผลเสียต่อบุคลิกภาพอีกด้วย (ทองเกียรติ ปิยะกะ และเวทิน ศันสนีย์เวทย์, 2540)

ผลกระทบต่อร่างกาย กล่าวคือ การออกฤทธิ์ของสุรา คนส่วนมากมักเข้าใจผิดว่าสุรานั้นจะออกฤทธิ์ต่อร่างกายเมื่อถูกดูดซึมเข้ากระแสเลือดเท่านั้น แท้ที่จริงแล้วสุราจะออกฤทธิ์ทำลายตั้งแต่อวัยวะที่สัมผัสจนตลอดตามเส้นทางเดินของสุราที่ผ่านเข้ามาในร่างกาย ซึ่งสามารถอธิบายตามลำดับขั้นตอนได้ดังต่อไปนี้

ปากและลำคอ เมื่อสุราเข้าปากและลำคอจะไปออกฤทธิ์ต่อผิวหนังอวัยวะภายในช่องปากทำให้เกิดการระคายเคืองขึ้นเยื่อบุทีละเยียดอ่อนในปากและหลอดอาหารมักมีอาการร้อนเมื่อสุราผ่านหลอดอาหารลงไป

กระเพาะอาหารและลำไส้ สุราเมื่อผ่านลงสู่กระเพาะจะมีผลกับผนังชั้นนอกสุดที่เป็นชั้นที่จะปกป้องกระเพาะอาหารจะทำให้เกิดแผลในกระเพาะอาหารและลำไส้เล็ก ถ้าอาการเกิดขึ้นอย่างเฉียบพลันเกิดอาการอักเสบของเยื่อชั้นในสุด ของผนังหรือกระเพาะอาหาร

กระแสเลือดร้อยละ 95 ของสุราที่เข้าสู่ร่างกายจะถูกดูดซึมเข้ากระแสเลือดโดยผ่านเยื่อบุในกระเพาะอาหาร และลำไส้ส่วนดูโอดินี่อย่างรวดเร็ว เมื่อถึงกระแสเลือดจะเข้าไปในเซลล์และเนื้อเยื่อต่างๆ ในร่างกายอย่างรวดเร็วเซลล์ของเลือดเกาะกันเป็นก้อนเหนียว การไหลเวียนจะช้าลงและปริมาณออกซิเจนลดต่ำลงด้วยสุราทำให้โลหิตจางโดยจะไปลดการสร้างเม็ดเลือดแดง

ตับอ่อน แอลกอฮอล์จะทำให้เซลล์ของตับอ่อนระคายเคือง และบวมขึ้น สุราทำให้การไหลของน้ำย่อย ไม่สามารถที่จะเข้าไปในลำไส้เล็กได้ทำให้น้ำย่อยย่อยตัวตับอ่อนเองทำให้เกิดเลือดออกอย่างเฉียบพลันและการอักเสบของตับอ่อน พบว่า 1 ใน 5 จะเสียชีวิตไปในครั้งแรก เมื่อมีปัญหาเกี่ยวกับตับอ่อนการสร้างอินซูลินขาดหายไป และทำให้เป็นเบาหวานในที่สุด

ตับ แอลกอฮอล์มีอิทธิพลต่อเซลล์ของตับ ทำให้เกิดการบวมทำให้น้ำดีซึมผ่านไปที่ตับ เป็นต้นเหตุให้ตัวเหลืองรอบทั้งส่วนขอบตาและผิวหนังเป็นสีเหลืองด้วย ทุกครั้งที่ดื่มสุรานั้นเซลล์ของตับจะถูกทำลายให้เป็นตับแข็ง

หัวใจ แอลกอฮอล์ทำให้หัวใจบวม ทำให้เกิดเป็นพิษกับหัวใจมีการสะสมของไขมันมากขึ้น และทำให้เผาผลาญช้าลงไปด้วย

กระเพาะปัสสาวะและไต แอลกอฮอล์ทำให้เยื่อของกระเพาะปัสสาวะบวมทำให้ไม่สามารถยืดได้ตามปกติ การระคายเคืองของไตทำให้อวัยวะสูญเสียน้ำมากขึ้นต่อมเพศ ต่อมอัณฑะจะบวม ทำให้ความสามารถทางเพศลดลง

สมองเป็นอวัยวะที่ไวต่อฤทธิ์ของแอลกอฮอล์ซึ่งเห็นได้ชัดเจนเพราะจะก่อให้เกิดพิษแบบเฉียบพลัน ได้แก่ Alcoholic intoxication แบ่งออกเป็นพิษในระดับมากน้อยแตกต่างกัน และพิษแบบเรื้อรังซึ่งมีพิษโดยตรงต่อสมอง ทำให้เซลล์สมองในผู้ติดสุราพบว่าการฝ่อลีบของสมองส่วนคอร์เทกซ์ ซึ่งจะมีผลต่อการเสื่อมสมรรถภาพทางจิตหลายประการ เช่น ขาดความรับผิดชอบ

ผลกระทบต่อครอบครัว กล่าวคือ ครอบครัวเป็นหน่วยสังคมแรกที่มีอิทธิพลต่อการดื่มหรือไม่ดื่มสุราของสมาชิกในครอบครัว ครอบครัวยังเป็นหน่วยที่ได้รับผลกระทบมากที่สุดจากผลของการดื่มสุราของสมาชิกในครัวเรือน สามีและภรรยาทะเลาะวิวาทตีกันบาดเจ็บทั้งร่างกายและจิตใจ ความรุนแรงที่เกิดขึ้นในครอบครัวสมาชิกในครัวเรือนต้องแบกรับไว้ทั้งหมด คนภายนอกไม่สามารถไปเกี่ยวข้อง สิ่งเหล่านี้คือความจริงที่เกิดขึ้นในสังคมไทย ครอบครัวคือประตูด่านแรกที่ได้รับผลกระทบ คนที่ต้องแบกรับภาระหนักที่สุดคือผู้หญิง รองลงมาคือเด็กที่เติบโตขึ้นภายในภาคหน้า การได้รับรู้พฤติกรรมครอบครัว ส่วนใหญ่เด็กจะได้รับความเคยชินจากพฤติกรรมเหล่านั้น และอีกส่วนหนึ่งจะได้รับพฤติกรรมรุนแรงไว้ในบุคลิกภาพของตนเอง ฉะนั้นเด็กที่มาจากครอบครัวที่มีพฤติกรรมความรุนแรงย่อมมีโอกาสจะเป็นผู้ใหญ่ที่มีบุคลิกภาพและพฤติกรรมการดื่มคล้ายกับบิดามารดา (วิชัย โปษยะจินดา และอาภา ศิริวงศ์ ณ อยุธยา, 2544)

การดื่มสุรามีผลกระทบต่อครอบครัวเป็นอย่างมากนอกจากจะสร้างความวุ่นวายให้กับผู้อื่นโดยรอบแล้ว ยังเป็นการเริ่มต้นของอุบัติเหตุที่น่าขนานนิต อุบัติเหตุจากการจราจรถือว่ามีมากที่สุด รองลงมาคืออุบัติเหตุภายในครัวเรือนและสถานประกอบการ และเกิดในกลุ่มคนที่เป็นกำลังสำคัญ

ของประเทศ ซึ่งอยู่ในวัยเริ่มต้นของการทำงานไปจนถึงอายุกลางคน อุบัติเหตุจากการดื่มสุราทำให้คนกลุ่มหนึ่งเสียชีวิต และบาดเจ็บจำนวนมาก โดยรัฐไม่มีมาตรการใดจะสามารถลดปัญหาดังกล่าวได้ แม้รัฐบาลจะพยายามเอาประเด็นปัญหานี้เป็นเนื้อหาในการรณรงค์และป้องกัน (วิชัย โปษยะจินดา และอาภา ศิริวงศ์ ณ อยุธยา, 2544)

ผู้ติดเครื่องดื่มแอลกอฮอล์ จะทำให้ขาดความรับผิดชอบต่อครอบครัวสายสัมพันธ์ระหว่างสมาชิกในครอบครัว จะมีความห่างเหิน ซึ่งเป็นการสร้างความทุกข์ทรมานแก่คู่อชีวิต และบุตรหลาน นอกจากนี้ อาจมีพฤติกรรมรุนแรงไม่สามารถควบคุมตนเองได้ ก่อให้เกิดการทะเลาะวิวาท และความรุนแรงในครอบครัวจนทำให้เกิดปัญหาในครอบครัว และก่อให้เกิดปัญหาพฤติกรรมเลียนแบบของบุตรหลาน กลายเป็นเด็กที่มีพฤติกรรมก้าวร้าวเป็นปัญหาสังคมต่อไป (ชามี อัฐกิจ และระพีพรรณ วงษ์ชุมทอง, 2541)

ถ้าครอบครัวพ่อแม่พี่น้องหรือคนใดคนหนึ่งติดเหล้า คนอื่นในครอบครัวติดเหล้าลูกหลานก็ดื่มสุราตามด้วย มีโอกาสถึงร้อยละ 25 คือสูงกว่าอัตราการติดเหล้าสูงกว่าคนทั่วไปถึง 5 เท่า (ทรงเกียรติ ปิยะกะ และเวทินคันสนีย์เวทย์ , 2540)

ผลกระทบต่อเศรษฐกิจ กล่าวคือ ภาวะเศรษฐกิจมีความสำคัญต่ออุตสาหกรรมสุราในประเทศไทย สังเกตได้ชัดจากการเปลี่ยนแปลงในเวลา 5 ปี ที่ผ่านมาระหว่าง พ.ศ. 2535 – 2539 ทางรัฐบาลสามารถเก็บภาษีสุราที่ผลิตในประเทศที่มีมูลค่าเพิ่มขึ้นตามลำดับจนถึง 3.6 หมื่นล้านบาท เป็นสัดส่วนที่สูงกว่ามูลค่าการจัดเก็บภาษีสุราประเทศ เกือบ 18 เท่า ในทำนองเดียวกันการบริโภคสุราเพิ่มขึ้นและสอดคล้องต่อกำลังซื้อของประชาชนที่เพิ่มตามการขยายตัวของรายได้ ประชาชาติในขณะเดียวกันกำลังซื้อเพิ่มขึ้นของประชาชน ยังมีผลต่อการขยายตัวของ การนำเข้าเพื่อการบริโภคสุราต่างประเทศอย่างเด่นชัด พัฒนาการดังกล่าวนี้มีผลให้ทางรัฐบาลต้องเพิ่มภาษีนำเข้าเพื่อปกป้องอุตสาหกรรมสุราในประเทศ (วิชัย โปษยะจินดา และอาภา ศิริวงศ์ ณ อยุธยา , 2544)

2.5 ปัจจัยที่มีผลต่อการดื่มสุราของวัยรุ่น

จากการศึกษา และทบทวนวรรณกรรมเกี่ยวกับวัยรุ่น พบว่า ปัจจัยที่มีส่วนเกี่ยวข้องกับการดื่มสุราของวัยรุ่น สามารถสรุปได้ดังนี้

- 1) ความอยากลอง ซึ่งเป็นลักษณะธรรมชาติของมนุษย์ โดยเฉพาะในกลุ่มวัยรุ่น เพราะเป็นเรื่องท้าทาย สนุกสนาน
- 2) อิทธิพลกลุ่มเพื่อน ทำให้บางคนไม่สามารถปฏิเสธ หรือมีทัศนคติว่า การดื่มคือการรักพวกพ้อง ทำให้เกิดความเพลิดเพลิน อิทธิพลบุคคลมีความสำคัญมากในการเริ่มวงจรสร้างนัก

ดื่มหน้าใหม่และกระตุ้นการดื่ม ผู้ชายจะมีเพื่อนเช่น เพื่อนเรียน เพื่อนบ้าน เป็นผู้มึ่อิทธิพลชักชวนดื่ม สร้างความรู้สึกอยากลอง ส่วนผู้หญิงนั้นจะมีแฟนเป็นผู้มึ่อิทธิพลอันดับหนึ่ง สร้างความรู้สึกอยากทดลองเช่นกัน และมีกลุ่มญาติพี่น้อง -พ่อแม่มีอิทธิพลเป็นอันดับสอง และเพื่อนเป็นอันดับสาม

3) ความต้องการสถานะแบบผู้ใหญ่และการค้นหาตัวตน วัยรุ่นเป็นวัยที่ต้องการอำนาจเป็นของตนเองและต้องการการเป็นอิสระไม่ขึ้นกับผู้ใหญ่ (autonomy) ทำให้เกิดความอยากได้สถานะแบบผู้ใหญ่ อยากได้อิทธิฤทธิ์ต่างๆที่ผู้ใหญ่มี ผู้ใหญ่เป็นและที่ผู้ใหญ่สามารถกระทำได้ในหนึ่งวัน อิทธิฤทธิ์ของผู้ใหญ่คือการดื่ม ดังนั้น วัยรุ่นที่ต้องการสถานะแบบผู้ใหญ่จึงสวมบทบาทและต้องการแสดงออกภาวะความเป็นผู้ใหญ่ของตนด้วยการดื่มเลียนแบบสิ่งที่คุณผู้ใหญ่กระทำ นอกจากนี้ วัยรุ่นยังเป็นวัยเพื่อแสวงหาตัวตน การดื่มจึงกลายเป็นประสบการณ์หนึ่งที่วัยรุ่นใช้ในการแสวงหาตัวตนของตนเอง

4) ครอบครัวยุติพันธุ์และทัศนคติของพ่อแม่ ครอบครัวมีส่วนสองประการต่อการดื่ม คือส่งเสริมและห้ามปราม ในกลุ่มนักเรียนที่ดื่มตั้งแต่อายุน้อย พบว่า ครอบครัวจะยื่นค้ะยอให้ดื่มและทัศนคติของพ่อแม่ผู้ปกครองที่เห็นว่า การดื่มไม่ใช่เรื่องเสียหายจึงไม่เคยห้ามปรามนั้นก็ยิ่งผลักดันให้เกิดพฤติกรรมการดื่มและส่งเสริมความเชื่อที่ว่า การดื่มเป็นเรื่องธรรมดา ส่วนครอบครัวที่ห้ามปรามการดื่ม พบว่าทำให้ผู้ดื่มเข้าสู่วงจรการเป็นนักดื่มหน้าใหม่ตั้งแต่อายุน้อยนั้นซ้ำลงได้ นอกจากนี้ พบว่า ถ้าครอบครัวไม่แน่นแฟ้น ไม่เอาใจใส่ หย่าร้าง ก็จะมีอิทธิพลต่อการดื่มตั้งแต่อายุน้อยได้ นอกจากนี้ ยังมีปัจจัยจากครอบครัวที่มีผล เช่น พ่อแม่เป็นนักดื่ม อาชีพของพ่อแม่ สถานะทางครอบครัว การเลี้ยงดู เป็นต้น

5) ทัศนคติต่อการดื่ม ผู้ดื่มส่วนใหญ่ โดยเฉพาะกลุ่มวัยรุ่นมีทัศนคติหลายประการต่อการดื่ม โดยดึงความเชื่อเข้ามาผูกเป็นเหตุผลในการดื่ม ความเชื่อที่สำคัญคือ เชื่อว่า การดื่มเป็นจะทำให้เข้าสังคมเป็นหรือสมาคมเป็น การดื่มคือการเชื่อมสัมพันธ์ระหว่างเพื่อน ความเชื่อนี้ปรากฏในกลุ่มวัยรุ่นด้วยเช่นกัน นอกจากนี้ ยังมีความเชื่อที่สำคัญว่า การดื่มเป็นเรื่องปกติ เป็นธรรมดาของวัยรุ่น เป็นส่วนหนึ่งของชีวิตปกติ ซึ่งเป็น ความเชื่อที่ ปรากฏทั้งในกลุ่มวัยรุ่น และในกลุ่มผู้ใหญ่ ซึ่งมีส่วนทำให้วัยรุ่นมีพฤติกรรมการดื่ม และทำให้ผู้ใหญ่ที่มีความเชื่อดังกล่าวจะเลยที่จะห้ามปรามหรือแทรกแซงพฤติกรรม นอกจากนี้ พบว่า วัยรุ่นมีทัศนคติเชิงบวกต่อการดื่ม มีการประเมินความเสี่ยงจากการดื่มไว้ต่ำ ประเมินพฤติกรรมเสี่ยงว่าไม่เสี่ยง เช่น มองว่าอุบัติเหตุที่เกิดจากความเมาจะไม่เกิดกับตัวเอง คิดว่าตนเองจะไม่มีวันเมาได้ เป็นต้น นอกจากนี้ยังมีทัศนคติที่เกี่ยวข้องกับเพศสภาพ (gender) อีกด้วย วัยรุ่นไทยเชื่อว่า การดื่มคือการพิสูจน์ความเป็นผู้ชาย ผู้ชายที่ไม่ดื่มจะถูก

มองว่าเป็นชายไม่แท้บ้าง เป็นชายที่ไม่กล้าบ้าง มิตรภาพของผู้ชายเชื่อมกันได้ในวงเหล้า เป็นต้น ส่วนผู้หญิงจะเชื่อว่า ผู้หญิงที่ดื่มเท่าผู้ชายคือคนคอแข็ง เก่ง โก้ หรือต้องหัดดื่มให้เป็นเพื่อไม่ให้ผู้ชายหลอก เป็นต้น นอกจากนี้ ประสบการณ์ที่มีต่อการดื่มมีผลต่อการดื่มของวัยรุ่นด้วย เช่น เคยเห็นผู้ใหญ่ดื่มเป็นประจำจนเคยชิน เป็นต้น

6) เทศกาล วัยรุ่นใช้เทศกาลและวาระโอกาสต่างๆเป็นเหตุผลในการดื่ม นอกจากเทศกาลตามปกติ เช่น ปีใหม่ สงกรานต์แล้ว กลุ่มวัยรุ่นก็ยังใช้วาระอื่นๆหรือสร้างวาระเพื่อมารองรับเหตุผลในการดื่มด้วย เช่น ฉลองสอบเสร็จ ออกหักต้องดื่มปลอบใจ วันวาเลนไทน์ รับน้อง รับบริญญา และโอกาสในการแสดงความยินดีต่างๆ ซึ่งลักษณะเช่นนี้ก็ปรากฏในกลุ่มผู้ใหญ่ด้วยเช่นกัน ผลวิจัยบ่งชี้ว่า วาระเทศกาลต่างๆ เป็นช่วงที่นักเรียนนักศึกษามีโอกาสดื่มมากที่สุด

7) โอกาสที่จะซื้อและราคา การที่เครื่องดื่มแอลกอฮอล์หาซื้อได้ง่าย ไม่จำกัดอายุ เวลา สถานที่ขาย มีผลต่อการซื้อดื่มมาก นอกจากนี้ เครื่องดื่ม บางอย่างราคาไม่แพงก็ทำให้นักเรียน นักศึกษาดื่มมากขึ้นได้

8) ขาดการตระหนักรู้เรื่องพิษภัยของแอลกอฮอล์และทัศนคติต่อตนเอง วัยรุ่นมีการตระหนักรู้เกี่ยวกับพิษภัยแอลกอฮอล์น้อยมาก โดยเฉพาะในกลุ่มนักเรียนมัธยมปลายและนักเรียนระดับอาชีวะ นักเรียนนักศึกษาจะรู้เพียงว่า แอลกอฮอล์จะทำให้เมา หญิงมีครรภ์ไม่ควรดื่มสุรา และผู้ดื่มมากจะเป็นโรคตับแข็ง แต่ไม่รู้ว่า มีผลต่อสมอง และนักเรียนที่ดื่มไม่คิดว่าตนเองติดสุรา และคิดว่าตนเองจะไม่เป็นโรค เพราะประเมินความเสี่ยงต่อตนเองไว้ต่ำ (low self-risk assessment) แต่ประเมินความเสี่ยงต่อผู้อื่นไว้สูง รวมทั้งประเมินสถานการณ์การดื่มไว้สูง หมายถึง วัยรุ่นมักคิดว่า ใครๆก็ดื่ม จำนวนคนที่ดื่มมีมากมาย อุบัติเหตุหรือโรคร้ายจากการดื่มอาจเกิดกับผู้อื่นมากกว่าและคิดว่าผู้อื่นดื่มมากกว่าตนเองเสมอ นอกจากนี้ผู้ดื่มยังมีลักษณะเลือกเปิดรับข่าวสารที่เกี่ยวกับพิษภัยการดื่ม มองว่าสารที่นำเสนอแต่พิษภัยการดื่มนั้นเป็นเรื่องธรรมดา ผู้ดื่มยังหลีกเลี่ยงที่จะตระหนักรู้เนื่องจากยังมีความเชื่อแบบมายาคติในสังคมที่ว่า การดื่มเป็นเรื่องปกติ

9) บุคลิกภาพ วัยรุ่นเป็นวัยที่มีบุคลิกภาพสำคัญ 4 ประการ คือ 1) ต้องการการกระตุ้น ต้องการความเร้าใจสนุกสนานตลอดเวลา 2) หลีกเลี้ยงที่จะรับรู้ผลกระทบทางลบจากพฤติกรรมของตน 3) ต้องการผลตอบแทนแบบทันตาเห็น และ 4) มีลักษณะต่อต้านสังคม หรือในบางรายมีพฤติกรรมเบี่ยงเบน (delinquent) บุคลิกภาพสี่แบบนี้มีผลต่อการเป็นปัจจัยที่มีผลต่อการดื่มสุราของวัยรุ่นเพราะต้องการความสนุกสนาน การดื่มเป็นการเข้าสู่ความเป็นผู้ใหญ่ที่ต้องการ การดื่มเป็นความเร้าใจ น่าทดลอง การดื่มที่เคยถูกห้ามตอนเด็กๆก็กลายเป็นสิ่งยั่วยวนใจให้อยากทำ

10) ภาวะแห่งตนและศักยภาพในการปฏิเสธ (self –efficacy) การรวมกันเป็นกลุ่มของวัยรุ่นทำให้เกิดแรงกดดันจากกลุ่ม วัยรุ่นที่มีศักยภาพในการปฏิเสธต่ำ มีความมั่นใจในตนเองต่ำ แต่ต้องการพึ่งพิงกลุ่มสูง ต้องการการยอมรับจากกลุ่มสูง ต้องการความเป็นสมาชิกสูง หรืออยากเป็นผู้นำในกลุ่ม ก็จะทำให้วัยรุ่นไม่กล้าปฏิเสธการชักชวนดื่มจากกลุ่มหรือการทำให้ดื่มจากกลุ่ม

11) สื่อและกระแสแฟชั่น สื่อเป็นอีกปัจจัยหนึ่งในสังคมที่ช่วยสร้างค่านิยมแลสนับสนุนค่านิยมบางอย่าง สารที่ส่งมาจากสื่อต่างๆ เช่น โฆษณา ประชาสัมพันธ์ ภาพยนตร์ ดนตรี ทีวี วิดีโอ ต่างเผยแพร่พฤติกรรมการดื่มในภาพที่ดี เช่น ความเป็นลูกผู้ชายกับสุรา และสร้างค่านิยมบางอย่าง เช่น ออกหัก เสียใจ ประชดชีวิต ประชดความรักด้วยการดื่มและที่สำคัญ สื่อเผยแพร่ความเชื่อที่ว่า การดื่มเป็นเรื่องปกติของสังคม นอกจากนี้ กระแสแฟชั่นและแนวโน้มต่างๆ ก็มีผลผลักดันการดื่ม เช่น การดื่มในหมู่หญิงวัยรุ่น การดื่มเหล้าผสม การดื่มไวน์ในกลุ่มวัยรุ่นหญิง หรือการดื่มไวน์คูลเลอร์ในกลุ่มนักเรียนมัธยม ก็เกิดมาจากการสร้างกระแสแฟชั่นจากสังคมและจากนักการตลาด รวมไปถึงผู้นำแฟชั่นต่างๆ (trend setter)

12) ชุมชนและการใช้เวลาของวัยรุ่น ชุมชนรอบตัววัยรุ่นและสถานที่ที่วัยรุ่นอยู่มีส่วนร่วมในการเป็นปัจจัยส่งเสริมการดื่ม ถ้าชุมชนมีการกดขี่เรื่องสิ่งแวดล้อมที่ส่งเสริมพฤติกรรมการดื่ม เช่น จำกัดสถานที่ขายสุรา สถานที่ขายสุราอยู่ห่างจากสถานศึกษา เป็นต้น ก็จะมีผลลดการดื่มได้ นอกจากนี้ การใช้เวลาหลังเลิกเรียนของวัยรุ่นก็มีส่วนสำคัญ ผลวิจัยพบว่า วัยรุ่นที่ใช้เวลาทำงานหลังเลิกเรียน มีกิจกรรมกีฬาหลังเลิกเรียน มีกิจกรรมที่เกี่ยวข้องกับการศึกษา ก็จะมีเข้าสู่วงจรการดื่มช้าลง นอกจากนี้ สถานที่ที่วัยรุ่นจับกลุ่มปะปนกันมากๆ ก็มีผลส่งเสริมพฤติกรรมชักชวนกันดื่มได้ เช่น ในหอพัก เป็นต้น

3. แนวคิดเกี่ยวกับการประเมินผลกระทบทางสังคมและมุมมองผลกระทบทางสังคมจากการดื่มสุรา

ในการศึกษาครั้งนี้ ได้ทบทวนแนวคิดการประเมินผลกระทบทางสังคมและมุมมองผลกระทบทางสังคมจากการดื่มสุรา เพื่อใช้เป็นกรอบแนวทางในการศึกษาผลกระทบทางสังคมจากการดื่มสุรา ซึ่งมีรายละเอียดดังนี้

3.1 การประเมินผลกระทบ

การประเมินผลกระทบทางด้านสังคม เป็นการตรวจสอบความเหมาะสมหรือความรุนแรงของเหตุการณ์ที่อาจเกิดไว้ล่วงหน้าทางสังคมใน 3 ลักษณะ (อนูรักษ์ ปัญญาวัฒน์, 2541 : 27-28) ดังนี้

ลักษณะที่ 1 กระบวนการประเมิน/คาดการณ์ล่วงหน้า ถึงผลลัพธ์ทางสังคมและวัฒนธรรม ที่น่าจะเกิดจากนโยบาย การปฏิบัติการพัฒนาโครงการเฉพาะในบริบทของระดับชาติ รัฐ จังหวัด หรือท้องถิ่น

ลักษณะที่ 2 ผลลัพธ์ที่เปลี่ยนแปลงวิถีประชา ชีวิต การทำงาน การละเล่นที่สัมพันธ์ต่อกัน และกัน ที่สอดคล้องกับความต้องการของสมาชิกชุมชนนั้นๆ

ลักษณะที่ 3 ผลกระทบทางวัฒนธรรม กระทบต่อการเปลี่ยนแปลงวิถีประชา ค่านิยมระบบ ความเชื่อของคนที่ใช้เป็นแนวทางดำเนินชีวิตในสังคม

การประเมินผลกระทบทางสังคม ให้ทิศทางด้านต่างๆ ดังนี้

- 1) ความเข้าใจ จัดการและควบคุมการเปลี่ยนแปลง
- 2) พยากรณ์ผลกระทบที่อาจจะเกิดจากยุทธวิธีการเปลี่ยนแปลง
- 3) การจำแนก ปรับปรุง และปฏิบัติแผนยุทธศาสตร์ที่ล้มเหลวเพื่อลดผลกระทบทางสังคม
- 4) พัฒนา/ดำเนิน แผนการที่ช่วยจำแนกผลกระทบทางสังคม ที่อาจจะเกิดขึ้นในฐานะเป็นผลของการเปลี่ยนแปลงทางสังคม
- 5) พัฒนากลไกการประเมินผล
- 6) ประเมินผลกระทบทางสังคมที่เกิดจากโครงการพัฒนา การเปลี่ยนแปลงทางเทคโนโลยีและนโยบายของรัฐ เป็นต้น

การเปลี่ยนแปลงทางสังคมที่เกิดขึ้นอาจส่งผลกระทบต่อความพึงพอใจและไม่พอใจ ซึ่งสิ่งเหล่านี้ เสาวคนธ์ สุดสวาท (2524 : 48) ได้กล่าวว่ามีปัจจัยที่ทำให้เกิดการยอมรับหรือการต่อต้านต่อการเปลี่ยนแปลงอยู่ 6 ประการ คือ

ประการที่ 1 ความต้องการในการเปลี่ยนแปลง หากบุคคลยังไม่ตระหนักหรือเห็นความสำคัญของการเปลี่ยนแปลงแล้ว อัตราการยอมรับย่อมจะช้า ในกรณีที่บุคคลจะยอมรับสิ่งใหม่นั้นจะต้องเป็นสิ่งที่บุคคลในสังคมเห็นว่ามีความประโยชน์ สามารถบรรลุเป้าหมายและวัตถุประสงค์ของตนหรือสังคมได้

ประการที่ 2 การได้รับความพึงพอใจอย่างสูง ผลของการยอมรับการเปลี่ยนแปลงนั้น ต้องทำให้เกิดความพึงพอใจต่อบุคคลอย่างสูงทั้งด้านสถานภาพทางสังคมเศรษฐกิจ และจะต้องชัดเจนหรือสมน้ำสมเนื้อกับปัญหาและความยากลำบากในการสนับสนุนและเปลี่ยนแปลงนั้น

ประการที่ 3 การสาธิตผลประโยชน์ การสาธิตให้เห็นประโยชน์อย่างมีคุณค่าจะทำให้การเปลี่ยนแปลงเกิดขึ้นได้สะดวก จึงเป็นเกณฑ์สำคัญในการยอมรับการเปลี่ยนแปลงทั้งในรูปของวัฒนธรรมและอวัตรธรรม

ประการที่ 4 การเข้ากันได้กับวัฒนธรรมที่มีอยู่ หากการเปลี่ยนแปลงไม่ขัดกับกระแสวัฒนธรรม วิถีประชา กฎศีลธรรมเดิมของสังคมแล้ว การยอมรับย่อมเกิดขึ้นได้โดยปรับให้เข้ากันได้กับวัฒนธรรมเดิม ฉะนั้นก็จะปฏิเสธ

ประการที่ 5 ต้นทุนของการเปลี่ยนแปลง หากเสียค่าใช้จ่ายมากก็ยอมรับน้อยลงไป

ประการที่ 6 ผู้นำการเปลี่ยนแปลง หากผู้นำการเปลี่ยนแปลงมียุทธวิธีที่ดีเข้าใจชาวบ้าน รู้จักวิธีเสนอการเปลี่ยนแปลง รู้จักเนื้อหาของการเปลี่ยนแปลงได้ดีพอ ประกอบกับความชำนาญในการใช้เทคนิค วิธีการชวน หรือเสนอแนะเพื่อให้เกิดความต้องการในการเปลี่ยนแปลง รวมทั้งมีบุคลิกภาพ ภูมิหลังที่ดีก็ย่อมทำให้การเปลี่ยนแปลงเป็นไปได้ง่ายขึ้น

3.2 ผลกระทบที่เกิดจากการตีมูลค่า

สังคม คือ การรวมกลุ่มชนตั้งแต่ 2 คนขึ้นไป เมื่อมีการรวมกลุ่มเพื่อสร้างแนวทางอย่างใดอย่างหนึ่งร่วมกันมีความเห็นไปในทิศทางเดียวกัน ซึ่งคนที่อยู่ในสังคมยังเป็นสังคมใหญ่ก็มักมีปัญหามากมายที่จะกระทบกระทั่งกัน แต่ปัญหาทุกอย่างสามารถที่จะแก้ไขได้ด้วยหลักของเหตุและผล แต่หากว่าสังคมไทยมีสุราเข้าไปเป็นตัวเชื่อมประสานสังคมนั้นหรือกลุ่มชนนั้นมักจะมีแต่เรื่องทะเลาะเบาะแว้ง หรือมีแต่ปัญหาไม่รู้จบสืบปัญหาที่สังคมต้องแบกรับจากการตีมูลานั้น คือ ปัญหาที่เกิดจากอิทธิพลของการตีมูลาดังกรณีปัญหาของวัยรุ่นที่มีสภาพแวดล้อมเอื้ออำนวยเนื่องจากครอบครัวหรือบุคคลที่อยู่รอบข้างตีมูลค่า และอีกปัญหาคือปัญหาครอบครัวที่ขาดความรักความอบอุ่น ทำให้เยาวชนนั้นหันไปคบกับเพื่อนที่มีพฤติกรรมเหมือนกัน แล้วหาทางออกเพื่อระบายความทุกข์ในใจของตนเองด้วยการหาสิ่งที่จะช่วยเสริมสร้างความแสร้งกล้าทางจิตใจคือการหันหน้าเข้าหาสิ่งเสพติดที่มีส่วนช่วยกระตุ้นให้เกิดความกล้า ซึ่งนั่นเป็นเหตุหนึ่งที่ทำให้เกิดความไม่สงบสุขขึ้นในสังคมได้ ซึ่งการตีมูลค่าได้ก่อให้เกิดปัญหาแก่สังคมหลายประการ เช่น ก่อให้เกิดความไม่สงบสุขในสังคม ก่อให้เกิดความหวาดระแวงต่อบุคคลคนในสังคม รัฐต้องเสียค่าใช้จ่ายเป็นจำนวนมหาศาล เพื่อรักษาโรคภัยจากโรคพิษสุราเรื้อรัง อันเป็นการประกันสุขภาพแก่ประชาชนในประเทศโดยไม่คุ้มค่า รัฐต้องเสียค่าใช้จ่ายเพื่อป้องกันภัยอันเกิดจากสุรา เช่น การป้องกันอุบัติเหตุอันเกิดการคนเมาแล้วขับ เป็นต้น

นอกจากนี้พิษของแอลกอฮอล์ในสุราจะก่อให้เกิดปัญหาต่างๆ ข้างต้นแล้ว จากศึกษาข้อมูลยังพบอีกว่าการดื่มสุราทำให้การควบคุมพฤติกรรมของตัวผู้ดื่มเองเปลี่ยนแปลงไปในระดับที่อาจจะควบคุมความประพฤติของตนเองได้บ้าง หรือไม่สามารถควบคุมความประพฤติของตนเองได้เลยนั้น ยังส่งผลโดยตรงต่อสังคมที่ผู้ดื่มสุราเป็นสมาชิกอยู่ด้วย เนื่องจากมนุษย์เป็นสัตว์สังคม ดังนั้นพฤติกรรมของมนุษย์คนหนึ่งในสังคมย่อมจะมีความสัมพันธ์กับหน่วยอื่นหรือบุคคลอื่นซึ่งประกอบอยู่เป็นสังคมเดียวกันเสมอ ปัญหาต่างๆ ที่เกิดจากการดื่มสุราต่อสังคม แบ่งออกได้ ดังนี้

1) สุรากับปัญหาอาชญากรรม

แม้การดื่มสุรายังไม่อาจพิสูจน์ได้ว่าเป็นตัวการที่ทำให้เกิดการกระทำความผิดแต่ก็มีบุคคลเป็นจำนวนไม่น้อยที่เชื่อว่าการดื่มสุรายิ่งมากเท่าไรยิ่งก่อให้เกิดเป็นการเพิ่มความเสี่ยงในการกระทำความผิดมากขึ้นเท่านั้น โดยกล่าวได้ว่า ส่วนหนึ่งของอาชญากรรมเกิดมาจากการที่ผู้ดื่มไม่สามารถควบคุมพฤติกรรมของตนได้ตามปกติ โดยพิจารณาได้จากปัญหาการฆาตกรรมที่เกิดด้วยสาเหตุเพียงเล็กน้อย เช่น มองตากัน เดินกระทบไหล่กัน พูดจาไม่ถูกหูกัน เป็นต้น มักจะมีเรื่องของสุราเข้ามาเกี่ยวข้องด้วยเสมอแต่นั้นไม่ได้หมายความว่าผู้ที่ดื่มสุราจนเมาทุกคนจะต้องก่อคดีอาชญากรรมเสมอไปแต่ อาจกล่าวได้ว่า การดื่มสุราในปริมาณที่มากเกินไปจะทำให้บุคลิกภาพเสีย และการควบคุมพฤติกรรมของผู้ดื่มบกพร่อง สุราจึงเป็นเหตุปัจจัยอันสำคัญที่ทำให้เกิดการก่อคดีอาชญากรรมขึ้น ทั้งนี้ มีนักสังคมวิทยาบางท่านได้แบ่งความสัมพันธ์ของการดื่มสุรากับปัญหาอาชญากรรมไว้เป็น 2 ทาง ดังนี้

1.1) ดื่มสุราแล้วไปฝ่าฝืนบทบัญญัติต่าง ๆ ที่กำหนดไว้ เช่น ส่งเสียงดังในที่สาธารณะ หรือขับรถในขณะที่มีอาการมึนเมาโดยปราศจากความระมัดระวัง

1.2) ดื่มจนเป็นสิ่งที่จูงใจให้กระทำความผิดอาญา เช่น ปล้น ฆ่า ข่มขืน เป็นต้น เมื่อมีสุราย้อมใจให้กล้าแล้วความสำนึกต่อบรรทัดฐานต่างๆ ของสังคมในจิตใจจะลด

2) สุรากับปัญหาการฆ่าตัวตาย

จากการศึกษาในสหรัฐอเมริกาพบว่าการดื่มสุราเรื้อรังจะเป็นการเพิ่มความเสี่ยงในการฆ่าตัวตายถึง ร้อยละ 30 ส่วนใหญ่ของคนพวกนี้จะมีอารมณ์เศร้าร่วมกับการติดสุรามานาน และจะฆ่าตัวตายหลังจากดื่มจัดมาหลายสัปดาห์ จากการศึกษาของ บาร์เรกโรซ(Barraclough) และคณะพบว่า ร้อยละ 80 ของคนพวกนี้จะดื่มจนกระทั่งเกิดปัญหาทางร่างกาย จิตใจ หมดความสามารถทางสังคม ร้อยละ 93 จะมีการเปลี่ยนแปลงปริมาณของการดื่มในระยะใด ๆ กับการพยายามฆ่าตัวตาย คือ ดื่มมากขึ้นหรือน้อยลง และ ร้อยละ 87 ดื่มจัดมานานระหว่าง 10-39 ปี (Richard G. Schleaadt , 2001 : 184)

3) สุรากับปัญหาอุบัติเหตุ

จากการพิสูจน์ทางวิทยาศาสตร์การแพทย์เป็นที่ยอมรับว่าอุบัติเหตุจากรถมีความสัมพันธ์กับความเมื่อยของผู้ขับขี่ โดยพิจารณาจากความเมื่อยของผู้ขับขี่กับปริมาณแอลกอฮอล์ในเลือดเป็นเกณฑ์ระดับแอลกอฮอล์ในเลือดของผู้ขับขี่แบ่งออกได้เป็น 4 ระดับ ดังต่อไปนี้ (พงษ์ศักดิ์ วัฒนา, 2536 : 3)

3.1) ถ้าระดับแอลกอฮอล์ในเลือดสูง 30 มก. % จะทำให้ผู้ดื่มสนุกสนาน รื่นเริง

3.2) ถ้าระดับแอลกอฮอล์ในเลือดสูง 30-50 มก.% จะมีการกระตุ้นให้ร่างกายทำงานไวกว่าปกติ ทำให้ตัดสินใจไวและผิดพลาด เกิดความคึกคะนองเชื่อมั่นในตัวเองเกินขอบเขตจนกล้าทำในสิ่งที่ไม่เคยทำ กล้าเสี่ยงอันตราย เช่น การขับรถยนต์อย่างบ้าระห่ำก่อให้เกิดอุบัติเหตุรุนแรงได้เสมอ

3.3) ถ้าระดับแอลกอฮอล์สูงกว่า 50 มก.% ทำให้สมองมีขนาดอวัยวะต่างๆ ทำงานช้าลง เช่น ขณะขับรถจะเบรคช้ากว่าที่เคย ทำให้เกิดอุบัติเหตุได้ง่าย

3.4) ในระดับที่มีแอลกอฮอล์ในเลือดเกินกว่า 100 มก.% การทำงานของร่างกายจะอยู่นอกเหนือคำสั่งของสมองทำงานโดยอัตโนมัติจนไปถึงหลับโดยไม่รู้สึกรู้สีกตัวและหมดสติ

ความสามารถในการขับรถประกอบด้วยสมรรถภาพทางร่างกาย ได้แก่ การใช้แขนขา บังคับเครื่องยนต์ และการควบคุมทิศทางการเคลื่อนที่ของรถ ซึ่งการทำงานของกล้ามเนื้อควบคุมโดยระบบประสาทมีสมองเป็นศูนย์บังคับกล้ามเนื้อให้ทำงานสัมพันธ์กันถ้ามีการเปลี่ยนแปลงใด ๆ ต่อสภาพทางร่างกายและจิตใจย่อมทำให้หย่อนสมรรถภาพความสามารถในการขับรถ โดยแอลกอฮอล์จะส่งผลกระทบต่อระยะเวลาการตัดสินใจในการเคลื่อนไหวย่างกายของผู้ขับขี่ให้ช้าลงซึ่งโดยปกติระยะเวลา ดังกล่าวที่ใช้เป็นหลักสากลคือ 0.75 วินาที แต่ถ้าผู้ขับขี่ดื่มสุราในปริมาณที่มากก็จะเป็นการเพิ่มปริมาณแอลกอฮอล์ในกระแสเลือด การตัดสินใจอาจใช้เวลามากขึ้นอาจเป็น 1 วินาทีหรือกว่านั้นซึ่งเป็นอันตรายอย่างยิ่งในการตัดสินใจแซงหรือหยุดรถ (วิฑูรย์ อึ้งประพันธ์, 2526 : 278 - 279)

จากการศึกษาวิจัยทางสถิติทั่วโลกพบว่า ร้อยละ 30-50 ของอุบัติเหตุจากรถที่รุนแรงมีสาเหตุมาจากผู้ขับขี่ดื่มสุรา ในประเทศไทยแนวโน้มการบริโภคสุราหรือเครื่องดื่มที่มีแอลกอฮอล์ในระดับต่างๆ ขยายตัวเพิ่มมากขึ้นทุกปี นอกจากการเพิ่มประเภทของเครื่องดื่มที่มีแอลกอฮอล์ เช่น ไวน์ เบียร์ แล้ว ในส่วนของกลุ่มผู้บริโภคมักมีการขยายวงกว้างออกไปในหมู่วัยรุ่นและสตรี อันเป็นปัจจัยสำคัญในการเพิ่มขึ้นของอัตราอุบัติเหตุจากรถที่เกิดขึ้นบนท้องถนนในประเทศไทย

สำหรับประเทศไทยพบว่า ผู้ขับรถขององค์การขนส่งมวลชน กรุงเทพมหานครเป็นผู้ติดสูราถึงร้อยละ 32 ในขณะที่คนขับรถรับจ้างมีอัตราการติดสูราสูงถึงร้อยละ 80 (พงษ์ศักดิ์ วัฒนา, 2536 : 9)

4) สูราก่อให้เกิดความสูญเสียทางเศรษฐกิจ

สูราอาจเป็นตัวสร้างรายได้ให้รัฐบาลโดยเฉพาะในประเทศกำลังพัฒนาบางประเทศที่รายได้จากแอลกอฮอล์คิดเป็นสัดส่วนค่อนข้างมากของรายได้ทั้งหมดของรัฐแต่สำหรับค่าใช้จ่าย (เสียหาย) ในเชิงสังคม (Social Costs) ของแอลกอฮอล์ อันหมายถึง ค่าใช้จ่ายโดยตรงที่เกิดจากการรักษาพยาบาลอันเนื่องมาจากอุบัติเหตุและโรคต่างๆ รวมถึงค่าใช้จ่ายทางอ้อมที่เกิดจากการฟื้นฟูสมรรถภาพ การสูญเสียทรัพย์สิน ค่าใช้จ่าย

จากการบังคับใช้กฎหมาย รวมทั้งประสิทธิภาพในการทำงานหรือการผลิตที่สูญเสียไปเนื่องจากการหยุดงานหรือเสื่อมสมรรถภาพนั้น แม้ว่าจะมีวิธีการคำนวณหาค่าใช้จ่ายในเชิงสังคมมากมาย แต่มีเพียงไม่กี่ประเทศเท่านั้นที่ได้คำนวณตัวเลขนี้ไว้ อย่างไรก็ตาม ค่าใช้จ่ายเชิงสังคมที่บางประเทศได้ประมาณไว้ แสดงให้เห็นถึงค่าใช้จ่ายที่สูงมาก เช่น

- ประเทศออสเตรเลียประมาณไว้ถึง 3.09 พันล้านเหรียญสหรัฐ ในปี พ.ศ.2531
- ประเทศญี่ปุ่นประมาณการที่ 46.2 พันล้านเหรียญสหรัฐ ในปี พ.ศ. 2530
- สหรัฐอเมริกาประมาณไว้ที่ 166.5 พันล้านเหรียญสหรัฐ ในปี พ.ศ. 2538
- โปแลนด์ 2.5 พันล้านเหรียญสหรัฐ ในปี พ.ศ. 2538
- ประเทศแอฟริกาใต้ 2.7 พันล้านเหรียญสหรัฐ ในปี พ.ศ. 2538

ในประเทศไทยมูลค่าความเสียหายทางเศรษฐกิจจากอุบัติเหตุจราจรของประเทศไทย ในปี 2545 เท่ากับ 122,400-189,040 ล้านบาทหรือร้อยละ 2.25 – 3.48 ของGDP ขณะที่ประเทศอื่นประมาณ ร้อยละ 1-2 ของ GDP (จากงานวิจัยของสถาบันวิจัยเพื่อการพัฒนาประเทศไทย) และสถาบันวิจัยเพื่อการพัฒนาประเทศไทย ได้วิเคราะห์ไว้ว่าหากสามารถลดอุบัติเหตุจากคนเมาได้ร้อยละ 50 จะลดการเสียชีวิตปีละ 2,900 ราย ลดการบาดเจ็บได้ปีละ 29,625 ราย และลดการสูญเสียทางเศรษฐกิจได้ประมาณ 13,945 ล้านบาท

5) สูราก่อให้เกิดปัญหาอื่น ๆ

นอกจากปัญหาจากการดื่มสูราที่ได้กล่าวมาแล้วข้างต้นยังมีปัญหาสูราอีกมากที่ไม่สามารถกล่าวโดยละเอียดได้ในที่นี้ อาจสรุปได้อย่างสั้น ๆ ว่า สูราเป็นเหตุปัจจัยอันผลจากการวิจัยในประเทศสหรัฐอเมริกา พบว่า การหย่าร้าง ร้อยละ 70 มีสาเหตุมาจากการที่คู่สมรสฝ่ายใดฝ่ายหนึ่งดื่มสูรา นอกจากนี้ครอบครัวที่มีสมาชิกในครอบครัวที่ติดสูราจะมีส่วนอย่างมากในการชักนำ

ให้เด็กในครอบครัวดังกล่าวมีโอกาสที่จะดื่มสุราจนติดเป็นเหตุให้เสียการเรียนและสุรายังเป็นตัวจุดชนวนในการทำร้ายร่างกายหรือใช้กำลังระหว่างสามีและภรรยาและในที่สุดอาจมาซึ่งปัญหาอาชญากรรมได้ (แก้ว กังสดาลอำไพ, 2533 : 23)

4. แนวคิดเกี่ยวกับการกำหนดนโยบายสาธารณะ

สำหรับแนวคิดการกำหนดนโยบายสาธารณะนี้ คณะผู้วิจัยได้นำมาศึกษาเพื่อใช้เป็นกรอบแนวทางสำหรับที่ใช้ในการจัดทำข้อเสนอแนะเชิงนโยบายการลดผลกระทบทางสังคมจากสถานการณ์สุรากับเยาวชนไทยในอนาคต กรณีศึกษาจังหวัดพิษณุโลก

4.1 ความหมายของนโยบายสาธารณะ (Public Policy)

นโยบายสาธารณะ เป็นคำที่มักได้ยินกันในวงราชการหรือการบริหารภาครัฐ ซึ่งแอนเดอร์สัน (Anderson, 1994 : 5-6) ได้กล่าวถึง นโยบายสาธารณะเป็นแนวทางการปฏิบัติหรือการกระทำซึ่งมีองค์ประกอบหลายประการ ได้แก่ ผู้ปฏิบัติหรือชุดของผู้กระทำที่จะต้องรับผิดชอบในการแก้ไขปัญหาที่เกี่ยวข้องของสังคม โดยมีจุดมุ่งหมายที่ชัดเจนว่า สิ่งใดที่จะต้องกระทำให้สำเร็จ มิใช่สิ่งที่รัฐบาลเพียงแต่ตั้งใจจะกระทำหรือเสนอให้กระทำเท่านั้น และสอดคล้องกับแนวคิดของถวัลย์รัฐ วรเทพพิพิพงษ์ (2540 : 10) ที่กล่าวว่า นโยบายสาธารณะ คือ แนวทางปฏิบัติของรัฐบาลซึ่งกำหนดวัตถุประสงค์แน่นอนไม่ทางใดก็ทางหนึ่ง คือเพื่อแก้ปัญหาในปัจจุบัน เพื่อป้องกันหรือหลีกเลี่ยงปัญหาในอนาคต และเพื่อก่อให้เกิดผลที่พึงปรารถนา รัฐบาลมีความจริงจังและจริงจังจะนำนโยบายไปปฏิบัติ และนโยบายอาจจะเป็นบวกหรือเป็นลบ หรืออาจเป็นการกระทำหรืองดเว้นการกระทำก็ได้ ส่วน พัทรี สิโรรส (2540 : 236) ให้ความเห็นที่แตกต่างกับนโยบายสาธารณะ (Public Policy) คือ สิ่งใดก็ตามที่รัฐบาลเลือกที่จะกระทำ หรือไม่กระทำ ซึ่งอย่างน้อยที่สุดนโยบายจะต้องประกอบด้วยเป้าหมายและยุทธวิธี และควรรวมถึงการกระทำ คือ ต้องนำไปปฏิบัติ (Implement) ด้วย ฉะนั้นนโยบายจึงเป็นกระบวนการ (Process) ที่มีลักษณะต่อเนื่อง มีการตัดสินใจ ซึ่งมักเป็นการตัดสินใจหลายๆ อันมารวมกัน เพราะมีทั้งการตัดสินใจของเจ้าหน้าที่ผู้ปฏิบัติและผู้บริหารสำหรับทศพร ศิริสัมพันธ์ (2544: 3) มีความคิดเห็นสอดคล้องกับพัทรี สิโรรส (2540) ที่กล่าวว่า นโยบายสาธารณะ คือ แผนงาน (program) และโครงการของรัฐบาล (project) ซึ่งประกอบไปด้วยกิจกรรมและทรัพยากร องค์การบริหารจัดการ รวมทั้งระเบียบปฏิบัติต่างๆ เพื่อดำเนินการให้บรรลุตามเป้าหมายและวัตถุประสงค์ที่วางไว้

4.2 การกำหนดนโยบาย

นโยบายที่กำหนดขึ้นในสังคมหรือในองค์การใดๆ นั้น ก็เพื่อเป็นแนวคิดในการดำเนินงาน เพื่อสนองความต้องการ หรือความประสงค์ของบุคคลในองค์การนั้น และลักษณะของนโยบายก็จะสอดคล้องกับความเชื่อและลัทธิการปกครองขององค์การนั้นเช่นเดียวกัน องค์การที่มีระบอบการปกครองแบบประชาธิปไตย นโยบายที่กำหนดขึ้นมักจะได้ข้อมูลและมีการกลั่นกรองข้อมูลจากบุคคลหลายฝ่าย และนโยบายที่เกิดขึ้นก็มักจะสนองความต้องการของบุคคลส่วนใหญ่ในองค์การ ซึ่งตามปกติการกำหนดนโยบายเป็นหน้าที่ของผู้บริหารระดับสูง เช่น คณะกรรมการบริหาร หน่วยงาน พรรคการเมืองซึ่งทำหน้าที่เป็นรัฐบาล ส่วนการนำนโยบายไปปฏิบัตินั้นเป็นหน้าที่ของผู้บริหารอีกระดับหนึ่งซึ่งเป็นระดับที่ต่ำกว่า หรือเป็นข้าราชการประจำถ้าเป็นนโยบายของรัฐบาล อย่างไรก็ตามการกำหนดนโยบายที่ดีและถูกต้องนั้นจะต้องเป็นการกระทำร่วมกันของทั้งผู้บริหารระดับสูง และผู้นำนโยบายไปปฏิบัติ เพราะหากฝ่ายใดฝ่ายหนึ่งเป็นผู้จัดทำแต่เพียงฝ่ายเดียว อาจขาดข้อมูลที่สำคัญบางอย่าง การพิจารณาข้อมูลอาจขาดความรอบคอบและอาจมีความยุ่งยากแก่ผู้นำนโยบายไปปฏิบัติ การกำหนดนโยบายจึงเป็นกระบวนการของแนวคิดที่มีรากฐานมาจากความเชื่อในทฤษฎีทางสังคมศาสตร์ (ประชุม รอดประเสริฐ, 2544 : 43-44) ด้วยเหตุนี้การกำหนดนโยบาย ไม่ว่าจะ เป็นในประเทศใดก็ตาม จะมีลักษณะเป็นกระบวนการที่สลับซับซ้อนมาก มีการเคลื่อนไหวเปลี่ยนแปลงอยู่ตลอดเวลา โดยมีองค์ประกอบต่างๆ ส่งผลกระทบต่อกระบวนการนี้ ในแนวทางที่แตกต่างกัน นอกจากนี้ยังมีลักษณะเป็นการตัดสินใจเพื่อกำหนดแนวทางสำคัญๆ ของการกระทำที่มุ่งจะให้เกิดขึ้นในอนาคต การกระทำต่างๆ เหล่านั้นโดยส่วนใหญ่แล้วกระทำโดยหน่วยงานต่างๆ ของรัฐบาลโดยมีจุดมุ่งหมายเพื่อความสำเร็จในสิ่งที่เป็นผลประโยชน์ของชาติและจะกระทำไปในแนวทางที่เป็นไปได้ดีที่สุด (Dror, 1968 : 12)

นโยบายอาจกำหนดเป็นลักษณะวิธีได้ 2 แบบ ที่สำคัญๆ คือ แบบที่กำหนดในลักษณะเป็นแนวทางกว้างๆ (blessing) และแบบที่กำหนดจำเพาะกรณี (indicative) หรือเฉพาะเรื่อง (อุทัย บุญประเสริฐ, 2527: 15-17)

การกำหนดในทางปฏิบัติอาจกำหนดได้ทุกระดับชั้นขององค์การ เช่น นโยบายระดับประเทศ (national) ซึ่งเป็นนโยบายส่วนรวม นโยบายระดับสาขา (sector) นโยบายระดับภาค (regional) ระดับหน่วยงาน (institutional) และระดับสายงาน หรือหน่วยงาน นโยบายนั้นยังอยู่ใกล้ระดับปฏิบัติการ (operation unit) มากเพียงใดลักษณะนโยบายจะมีแนวโน้มไปทางด้านนโยบายแบบจำเพาะเจาะจงมากยิ่งขึ้น ข้อความจะชัดเจน สอดคล้องกับปัญหาและความต้องการ มักจะแสดงลักษณะเฉพาะจนหน่วยปฏิบัติสามารถเข้าใจได้อย่างชัดเจนว่าให้เลือกดำเนินการใน

แนวคิด ไม่ให้ดำเนินการในลักษณะใด ทั้งนี้เพื่อสามารถนำไปปฏิบัติได้อย่างถูกต้อง (สุรางคนา มัถยานนท์ , 2537: 46)

4.3 กระบวนการกำหนดนโยบาย (Policy Formulation)

นโยบายสาธารณะมีกระบวนการหรือขั้นตอนตั้งแต่เริ่มต้นจนถึงสิ้นสุดเช่นเดียวกับกิจกรรมในรูปแบบอื่นๆ ซึ่งกระบวนการนี้จะประกอบด้วยขั้นตอนต่างๆ ที่นโยบายสาธารณะจะต้องดำเนินการผ่านไปตามลำดับ ซึ่งในแต่ละขั้นตอนจะมีลักษณะเฉพาะและกลุ่มบุคคลต่างๆ ที่เข้ามาเกี่ยวข้องตลอดจนประเด็นสำหรับการศึกษาวิเคราะห์ที่แตกต่างกันออกไป การทำความเข้าใจกระบวนการกำหนดนโยบายนี้ จะช่วยให้สามารถพรรณนาและอธิบาย รวมถึงสามารถสร้างตัวแบบในเชิงทฤษฎี เพื่อการอ้างอิงและทำนายปรากฏการณ์ต่างๆ ได้ นอกจากนี้ ยังช่วยให้สะดวกในการหาคำตอบหรือข้อเสนอแนะแก่ผู้ที่เกี่ยวข้องกับนโยบายอย่างเหมาะสมในแต่ละขั้นตอน (ทศพร ศิริสัมพันธ์, 2539 : 122)

สำหรับ กระบวนการกำหนดนโยบาย ได้มีนักวิชาการหลายท่านให้คำอธิบาย และครอบคลุมไปถึงกระบวนการนโยบายสาธารณะ นอกจากนี้ ยังมีการกล่าวถึงขั้นตอนการระบุปัญหา และการจัดทำข้อเสนอนโยบายเป็นขั้นตอนที่สำคัญที่สุดของกระบวนการกำหนดนโยบายซึ่ง Ripley & Franklin (1980, หน้า 2) เรียกว่า ขั้นตอนของการจัดระเบียบวาระ (Agenda Setting) ในกระบวนการกำหนดนโยบายเป็นขั้นตอนกิจกรรมทางการเมืองที่จะประกอบไปด้วย 5 ขั้นตอน คือ ดาย (Dye, 1981: 23-24)

- 1) ขั้นระบุปัญหา (identifying problems) เป็นขั้นตอนที่มีการแสดงออกถึงความต้องการต่างๆ ที่เรียกร้องการกระทำของรัฐบาล
- 2) ขั้นการจัดทำข้อเสนอโยบาย (formulating policy proposals) เป็นขั้นตอนที่มีการจัดระเบียบวาระเพื่อให้มีการอภิปรายกันอย่างกว้างขวาง และจัดทำข้อเสนอแผนงานเกี่ยวกับแนวทางแก้ไขปัญหา
- 3) ขั้นประกาศเป็นนโยบาย (legitimizing policies) เป็นขั้นตอนที่มีการคัดเลือกข้อเสนอโยบายเสริมสร้างแรงสนับสนุนทางการเมือง และการประกาศใช้นโยบาย
- 4) ขั้นดำเนินการตามนโยบาย (implementing policies) เป็นขั้นตอนของการจัดหน่วยงานรับผิดชอบ จัดหาค่าใช้จ่ายหรือบริการที่จำเป็นให้
- 5) ขั้นประเมินผล (evaluating policies) รวมตลอดถึงเสนอแนะแนวทางการเปลี่ยนแปลงและปรับปรุงต่อไป

จากขั้นตอนกระบวนการกำหนดนโยบายของ ดาย จะเห็นได้ว่าขั้นที่ 1 ถึงขั้นที่ 3 เป็นขั้นตอนที่ทำให้เกิดนโยบายขึ้นพร้อมทั้งประกาศเป็นนโยบายส่วนในขั้นที่ 4 เป็นการนำนโยบายไปปฏิบัติและขั้นที่ 5 เป็นขั้นประเมินผลนโยบาย ซึ่งในขั้นการกำหนดนโยบายนั้นจะหมายรวมถึงการระบุประเด็นปัญหา การพัฒนาทางเลือก และการเสนอทางเลือกที่เหมาะสมเพื่อกำหนดเป็นนโยบาย ส่วนในขั้นการนำนโยบายไปปฏิบัติ นั้น จะรวมการแปลความนโยบายให้อยู่ในรูปแบบที่วางแผนปฏิบัติได้ การรวบรวมทรัพยากรการวางแผน การจัดองค์การ และการดำเนินการ ในขั้นการประเมินผลนโยบายจะหมายรวมถึงการนำผลการประเมินไปใช้ ซึ่งอาจส่งผลไปสู่การยกเลิกหรือปรับเปลี่ยนนโยบายในที่สุด

อาจสรุปกระบวนการกำหนดนโยบายจากนักวิชาการที่ได้แบ่งขั้นตอนที่แตกต่างกันออกไปได้เป็น 3 ขั้นตอน ที่สำคัญๆ ดังนี้ 1) การกำหนดนโยบาย (policy formulation) 2) การนำนโยบายไปปฏิบัติ (policy implementation) และ 3) การประเมินนโยบาย (policy evaluation) และเมื่อนโยบายสาธารณะได้ถูกกำหนดขึ้นแล้ว ในขั้นตอนของการกำหนดนโยบายโดยนโยบายสาธารณะนั้น เป็นแนวทางของการดำเนินงานของรัฐบาล เมื่อนำนโยบายไปปฏิบัติแล้วผลของนโยบายที่เกิดขึ้นอาจจะบรรลุวัตถุประสงค์ของนโยบาย หรืออาจจะไม่บรรลุวัตถุประสงค์ก็ได้แล้วยังอาจจะทราบผลต่อเมื่อมีการประเมินนโยบายอย่างจริงจังและเป็นระบบ โดยที่การประเมินนโยบาย (policy evaluation) จะมีแนวคิดและรูปแบบการประเมินแบบต่างๆกัน

4.4 ความสำคัญของนโยบายสาธารณะ

หากเรายอมรับว่านโยบายสาธารณะเป็นแนวทางการดำเนินกิจกรรมของรัฐบาล ทั้งกิจกรรมของรัฐในอดีต กิจกรรมในปัจจุบันและกิจกรรมในอนาคตด้วยแล้ว นั้นหมายความว่านโยบายซึ่งเป็นแนวทางการดำเนินกิจกรรมนั้น จะต้องประกอบไปด้วยเจตนารมณ์ หรือเป้าหมายผู้ที่เกี่ยวข้องที่จะทำให้เป้าหมายของรัฐบรรลุผล และผู้ที่ได้รับผลกระทบจากการดำเนินกิจกรรมนั้น ดังนั้น นโยบายสาธารณะนอกจากจะมีบทบาทของการเป็นจุดเชื่อมต่อระหว่างฝ่ายต่างๆ ที่เกี่ยวข้องแล้วความสัมพันธ์ระหว่างฝ่ายต่าง ๆ ยังชี้ให้เห็นความสำคัญของนโยบายในหลายประการ กล่าวคือ นโยบายเป็นการแปลงเจตนารมณ์ของฝ่ายการเมืองสู่ประชาชน ตามหลักการปกครองระบอบประชาธิปไตย อำนาจอธิปไตยเป็นของปวงชน ประชาชนจะเป็นผู้เลือกตัวแทนเข้าไปทำหน้าที่แทนตนในสภาผู้แทนราษฎร วุฒิสภา รวมทั้งการเลือกตัวแทนเข้าไปดำรงตำแหน่งรัฐมนตรีเพื่อทำหน้าที่ในการกำกับดูแลส่วนราชการให้ปฏิบัติหน้าที่ตามแนวทางที่ฝ่ายการเมืองได้แถลงนโยบายต่อประชาชนเมื่อรัฐบาลเข้ารับบริหารประเทศ สิ่งที่รัฐบาลต้องทำก็คือ การแถลงนโยบายต่อสภานิติบัญญัติ นโยบายที่รัฐบาลแถลงนี้เอง เป็นเครื่องแสดงเจตนารมณ์ของรัฐบาลที่

จะดำเนินกิจกรรมต่าง ๆ เพื่อประชาชน ทั้งนี้เพราะหากรัฐบาลไม่มีนโยบายเสมือนกับว่ารัฐบาลขาดแนวทางที่ชัดเจนในการทำงาน ในขณะที่หากรัฐบาลมีนโยบายที่ชัดเจนประชาชนก็จะทราบว่ารัฐบาลกำลังจะทำอะไร สิ่งที่รัฐบาลกระทำจะมีผลกระทบอย่างไรบ้างต่อสังคมและต่อตนเอง และนโยบายเป็น “สื่อ” ระหว่างรัฐบาลกับฝ่ายอื่นๆ เนื่องจากนโยบายเป็นเรื่องที่มีฝ่ายต่างๆ เข้ามาเกี่ยวข้องเป็นจำนวนมาก ได้แก่ ส่วนราชการ ในส่วนกลาง ภูมิภาค และท้องถิ่นที่มีหน้าที่นำนโยบายไปปฏิบัติ หรือบางครั้งก็เข้าไปมีส่วนร่วมในการกำหนดนโยบายเสียเองนอกจากนั้นยังมีฝ่ายนิติบัญญัติ ฝ่ายตุลาการ เอกชน ประชาชน กลุ่มผลประโยชน์ต่างๆ เมื่อรัฐบาลแถลงนโยบาย นโยบายจึงมีความสำคัญในแง่ที่เป็น “สื่อ” ที่รัฐบาลใช้เพื่อสื่อให้ฝ่ายต่างๆ ทราบถึงแนวทางการทำงาน เพื่อให้หน่วยงานที่เกี่ยวข้องกับนโยบายนั้นๆ ดำเนินการให้สอดคล้องกันไปไปในแนวทางเดียวกัน และเพื่อให้หน่วยงานดำเนินกิจกรรมเพื่อประโยชน์ของประชาชนโดยทั่วไป

4.5 ปัจจัยที่มีผลต่อการกำหนดนโยบาย

ปัจจัยที่ใช้พิจารณาเพื่อการกำหนดนโยบายเป็น 2 ประเภท คือ ปัจจัยที่เป็นองค์ประกอบพื้นฐาน และปัจจัยที่เกี่ยวข้องกับสิ่งแวดล้อม (กุลธนะ ธนาพงศธร ,2522 : 345-361)

4.5.1 ปัจจัยที่เป็นองค์ประกอบพื้นฐาน (Fundamental factors) หมายถึง สิ่งใดๆ ก็ตามที่มีหน้าที่ในการกำหนดนโยบายจะต้องคำนึงถึงอยู่ตลอดเวลา เพราะหากไม่คำนึงถึงแล้วนโยบายที่กำหนดขึ้นจะเป็นนโยบายที่ไม่สามารถปฏิบัติได้ หรือเป็นนโยบายที่ขาดความถูกต้องสมบูรณ์ อันจะเป็นสาเหตุที่ก่อให้เกิดปัญหา อุปสรรค และความยุ่งยากในการปฏิบัติให้นโยบายนั้นบรรลุเป้าหมาย ปัจจัยที่เป็นองค์ประกอบพื้นฐานในการกำหนดนโยบายมีหลายชนิด ซึ่งอาจรวมเป็นกลุ่มที่สำคัญได้ 3 กลุ่ม คือ

1) ปัจจัยที่เกี่ยวกับผลประโยชน์ ไม่ว่าจะเป็นการกำหนดนโยบายประเภทใดก็ตาม ผู้กำหนดนโยบายจะต้องคำนึงถึงผลประโยชน์มากที่สุด หรือสูญเสียผลประโยชน์อันพึงได้น้อยที่สุด โดยปกติแล้วผลประโยชน์ขององค์การหรือหน่วยงานจะมีความผูกพันกับผลประโยชน์หรือความต้องการของบุคคลในองค์การเป็นอย่างมาก ฉะนั้นการกำหนดนโยบายจะต้องมีลักษณะที่เป็นการตอบสนองความต้องการของบุคคลส่วนใหญ่ในองค์การ หรือหน่วยงานนั้นในองค์การธุรกิจเอกชน ปัจจัยที่เป็นผลประโยชน์ได้แก่ผลกำไร ค่าตอบแทนต่างๆ และรวมทั้งชื่อเสียงเกียรติภูมิที่องค์การและบุคคลในองค์การได้รับ ในองค์การที่เป็นรัฐบาลหรือประเทศชาติก็เช่นเดียวกัน ปัจจัยที่เป็นผลประโยชน์ร่วมของคนทั้งชาติคือ ความอยู่ดีกินดี มีความสุขของประชาชน ความมั่นคงในเอกราช ประชาธิปไตย เศรษฐกิจ การเมือง และสังคม ตลอดจนเกียรติภูมิของประเทศชาติ

2) ปัจจัยที่เกี่ยวกับผู้กำหนดนโยบาย วิธีการ หรือกระบวนการในการดำเนินนโยบาย โดยลักษณะเช่นนี้ผู้กำหนดนโยบายจะต้องรู้ตนเองว่าเป็นผู้ที่มีความรู้ความสามารถหรือไม่ เพราะหากขาดความรู้ความสามารถและความเข้าใจอย่างแท้จริงในการกำหนดนโยบายแล้ว นโยบายที่กำหนดขึ้นอาจบกพร่องหรือขาดหลักการที่สำคัญ โดยปกติผู้มีหน้าที่ในการกำหนดนโยบายควรมีความรู้ความเข้าใจอย่างน้อย 2 ประการ คือ ความรู้ความเข้าใจในเรื่องวิธีการกำหนดนโยบาย และความรู้ความเข้าใจโดยทั่วไปเกี่ยวกับปัจจัยต่างๆ ที่มีส่วนเกี่ยวข้องกับการกำหนดนโยบาย นอกจากนี้นโยบายที่กำหนดขึ้นจะต้องมีความเหมาะสม มีความเป็นเหตุเป็นผล และมีความถูกต้อง จึงจะถือว่าเป็นนโยบายที่สามารถนำไปปฏิบัติได้ฉะนั้นความรู้ความเข้าใจในวิธีการกำหนดนโยบายจึงเป็นปัจจัยที่สำคัญมากเช่นเดียวกับปัจจัยอื่นๆ

3) ปัจจัยที่เกี่ยวกับข้อมูลและเอกสารต่างๆ ในการกำหนดนโยบายนั้นหากข้อมูลหรือเอกสารที่ได้ขาดข้อเท็จจริงย่อมทำให้นโยบายมีความผิดพลาด และการนำเอานโยบายที่ผิดพลาดไปปฏิบัติย่อมก่อให้เกิดความเสียหายต่อองค์กรและหน่วยงานอย่างที่สุด อาจทำให้องค์กรหรือหน่วยงานถึงแก่กาลวิบัติได้ ฉะนั้นผู้กำหนดนโยบายจะต้องพยายามกรองข่าวสาร และข้อมูลที่ได้อย่างละเอียดรอบคอบ พิจารณาอย่างลึกซึ้งไม่พยายามที่จะกำหนดนโยบายโดยใช้ข้อมูลที่ปราศจากข้อเท็จจริง หรือเป็นข้อมูลที่ปรุงแต่งขึ้นเองเพื่อให้นโยบายอยู่ในลักษณะเป็นการสร้างวิมานในอากาศ

2) ปัจจัยที่เป็นสิ่งแวดล้อม (Environmental factors) หมายถึง สิ่งแวดล้อมในสังคมที่ผู้กำหนดนโยบายจะต้องคำนึงถึง เพราะสิ่งแวดล้อมในสังคมมีผลกระทบต่อข้อกำหนดนโยบายเป็นอย่างมากทั้งโดยตรงและโดยอ้อม สิ่งแวดล้อมบางชนิดอยู่ไกล บางชนิดอยู่ใกล้ และอาจมีผลกระทบต่อข้อกำหนดนโยบายในช่วงเวลาที่แตกต่างกัน ชาร์แคนสกี ได้จำแนกปัจจัยที่เป็นสิ่งแวดล้อมออกเป็นสิ่งแวดล้อมทางการเมือง ทางเศรษฐกิจ และทางสังคม ส่วนมันส์ ก็ได้จำแนกสิ่งแวดล้อมที่มีผลกระทบต่อข้อกำหนดนโยบายออกเป็น 3 ประเภท คือ วัฒนธรรมทางการเมือง นโยบายของรัฐและสถานที่ตั้งทางภูมิศาสตร์ ซึ่งปัจจัยดังกล่าวแล้วสามารถอธิบายเป็นรายละเอียดได้ดังนี้

2.1) ปัจจัยทางการเมืองและวัฒนธรรมทางการเมือง เป็นปัจจัยที่มีผลกระทบหรือมีอิทธิพลต่อข้อกำหนดนโยบายเป็นอย่างมาก เพราะรูปแบบของการเมืองหรือการปกครองย่อมจะเป็นรูปแบบของข้อกำหนดนโยบายของสังคมหรือองค์กรนั้นด้วย เช่น ประเทศหรือชาติที่มีระบอบการปกครองแบบสังคมนิยมหรือคอมมิวนิสต์ ย่อมจะกำหนดกรอบความมีอิสระเสรีและการดำรงชีวิตของบุคคลในชาติไว้อย่างจำกัดส่วนประเทศหรือชาติที่มีระบอบการปกครองแบบ

ประชาธิปไตยจะมีนโยบายในลักษณะที่เปิดโอกาสให้ประชาชนพลเมืองมีอิสรภาพ เสรีภาพ และมีวิถีการดำรงชีวิตอย่างกว้างขวาง ดाय ได้ชี้ให้เห็นว่าปัจจัยทางการเมืองที่มีผลกระทบต่อข้อกำหนดนโยบายจำแนกออกเป็น 5 ประเภท คือ มติมหาชน (Public opinion) ทัศนคติของชนชั้นปกครองหรือชั้นปัญญาชน (Elite attitude) อิทธิพลของพรรคการเมืองหรือกลุ่มชน (Party influence) กลุ่มผลประโยชน์ (Interest groups) และระบบราชการ (Bureaucracy)

วัฒนธรรมทางการเมือง (Political culture) ก็เป็นปัจจัยสำคัญอีกชนิดหนึ่งที่มีผลกระทบต่ออิทธิพลต่อการกำหนดนโยบาย ซึ่ง เอลาซาร์ ได้จำแนกวัฒนธรรมทางการเมืองไว้ 3 ลักษณะด้วยกันคือลัทธิคุณธรรมนิยม (Moralism) ลัทธิปัจเจกชนนิยม (Individualism) และลัทธิประเพณีนิยม (Traditionalism)

ปัจจัยทางการเมืองและวัฒนธรรมทางการเมืองดังกล่าวแล้ว มีอิทธิพลต่อการกำหนดนโยบายของรัฐของหน่วยงาน หรือขององค์การตลอดเวลา ความรุนแรงของอิทธิพลหรือผลกระทบต่อนโยบายจะมากขึ้นอยู่กับสภาวะการณ์

2.2) ปัจจัยทางเศรษฐกิจ นับเป็นปัจจัยที่สำคัญอีกอย่างหนึ่งที่มีผลกระทบต่อข้อกำหนดนโยบายอย่างสำคัญ องค์การหรือหน่วยงานจะกำหนดนโยบายได้กว้างขวาง หรือการดำเนินงานของนโยบายจะเป็นไป โดยมีเสถียรภาพ และมีความต่อเนื่องได้มากขึ้นอยู่กับลักษณะทางเศรษฐกิจขององค์การหรือหน่วยงานนั้น องค์การหรือหน่วยงานที่มีภาวะทางเศรษฐกิจไม่มั่นคงย่อมไม่สามารถกำหนดนโยบายได้อย่างกว้างขวาง และการปฏิบัติตามนโยบายอาจไม่บรรลุเป้าหมายได้อย่างสมบูรณ์ ปัจจัยทางเศรษฐกิจถือเป็นเรื่องที่มีความละเอียดลึกซึ้ง ซึ่งผู้กำหนดนโยบายจะมีได้เป็นนักเศรษฐศาสตร์แต่ก็มีความจำเป็นอย่างยิ่งที่จะต้องพยายามศึกษาและเรียนรู้ถึงปัจจัยทางเศรษฐกิจในลักษณะต่างๆ ตามสมควร ทั้งนี้เพื่อให้สามารถกำหนดนโยบายได้โดยไม่ผิดพลาดมากนัก

2.3) ปัจจัยทางสังคม เป็นอีกองค์ประกอบหนึ่งที่มีผลกระทบต่อข้อกำหนดนโยบายลักษณะความเป็นอยู่ของสมาชิก ความแตกต่างของกลุ่มสมาชิก ความสมัครสมานของกลุ่มสมาชิกล้วนแล้วแต่มีอิทธิพลต่อการกำหนดนโยบาย ถ้าสมาชิกมีความสามัคคีปรองดองกัน การกำหนดนโยบายย่อมเป็นไปได้โดยง่าย และการปฏิบัติตามนโยบายจะบรรลุถึงเป้าหมายที่ต้องการโดยไม่ยาก ปัจจัยทางสังคมมีหลายประเภทหลายชนิด เช่น วัฒนธรรมและระเบียบประเพณี มีอิทธิพลต่อนโยบายในลักษณะที่จะทำให้การกำหนดนโยบายเป็นไปในลักษณะเดิม การเปลี่ยนแปลงประเพณี วัฒนธรรมได้ย่อมหมายถึงการเปลี่ยนแปลงนโยบายตามไปด้วย ความเชื่อ และค่านิยม มีอิทธิพลต่อนโยบายในลักษณะที่จะทำให้การกำหนดนโยบายคล้อยตาม

ความคิดเห็น หรือ ตามความต้องการของคนบางส่วน (ซึ่งอาจเป็นกลุ่มใหญ่) ในหน่วยงานนั้น และลักษณะของชุมชน ซึ่งอาจแบ่งเป็นชุมชนในเมือง ชุมชนในชนบท ชุมชนของชนกลุ่มน้อย หรืออื่นๆ ซึ่งอาจมีความแตกต่างกันในเรื่องความหนาแน่นของที่อยู่อาศัย สภาพความเป็นอยู่ที่แตกต่างกัน และมีปัญหาไม่เหมือนกัน ซึ่งสิ่งต่างๆ ดังกล่าวล้วนมีอิทธิพลและผลกระทบต่อการกำหนดนโยบายทั้งสิ้น โดยจะต้องทำให้นโยบายสามารถตอบสนองความต้องการของกลุ่มชนเหล่านั้นอย่างเหมาะสม

2.4) ปัจจัยทางภูมิศาสตร์และประวัติศาสตร์ ในการกำหนดนโยบายใดๆก็ตาม ผู้กำหนดนโยบายจะต้องคำนึงถึงสถานที่ตั้ง พื้นที่ อาณาเขต สภาพภูมิอากาศ และสภาพภูมิประเทศขององค์กรหรือหน่วยงาน โดยจะต้องกำหนดนโยบายให้สอดคล้องกับสภาพต่างๆ ดังกล่าว ทั้งนี้ เพื่อให้นโยบายที่กำหนดขึ้นเป็นนโยบายที่ถูกต้องและสามารถปฏิบัติได้ นอกจากนี้ เหตุการณ์ต่างๆ ทางประวัติศาสตร์ขององค์กรหรือหน่วยงาน ย่อมมีผลกระทบหรือมีอิทธิพลต่อการกำหนดนโยบายเป็นอย่างมาก เพราะเหตุการณ์ในอดีตมักจะเป็นเครื่องชี้หรือเป็นตัวกำหนดเหตุการณ์ในปัจจุบัน ดังนั้น ผู้กำหนดนโยบายอาจมีความจำเป็นที่จะต้องวิเคราะห์และพิจารณาเหตุการณ์ต่างๆ ในอดีตของหน่วยงานเป็นเครื่องเตือนใจในการตัดสินใจเลือกกำหนดนโยบายในแนวทางที่จะก่อให้เกิดประโยชน์แก่หน่วยงานหรือองค์กรให้มากที่สุด

ปัจจัยสนับสนุนในการกำหนดนโยบายนั้นประกอบด้วยปัจจัยที่สำคัญ 2 ประการ คือ ปัจจัยภายใน และปัจจัยภายนอก ปัจจัยภายใน ได้แก่ คน เงิน วัสดุ อุปกรณ์ และวิธีการในการกำหนดนโยบายหากขาดปัจจัยภายในแม้เพียงอย่างเดียวนโยบายก็ไม่อาจเกิดขึ้นได้ และปัจจัยภายนอกได้แก่สภาพแวดล้อมทางการเมือง ทางเศรษฐกิจ ทางสังคม หรือแม้แต่สภาพดินฟ้าอากาศ ซึ่งมีผลกระทบต่อการกำหนดนโยบายเป็นอย่างมาก หากสภาพแวดล้อมด้านใดด้านหนึ่งมีผลกระทบอย่างรุนแรง นโยบายอาจไม่เป็นไปตามเป้าหมายหรือไม่อาจกำหนดขึ้นมาได้

ปัจจัยทุกประเภทดังกล่าวนี้มีความสำคัญและมีอิทธิพลต่อการกำหนดนโยบายทั้งสิ้น ซึ่งก็สามารถสรุปปัจจัยในการกำหนดนโยบาย 2 ประเภท ได้ดังนี้ คือ ปัจจัยที่เป็นองค์ประกอบพื้นฐาน ได้แก่ ผลประโยชน์ คุณลักษณะของผู้กำหนดนโยบาย และเอกสารข้อมูลต่างๆ ส่วนปัจจัยอีกประเภทหนึ่งคือปัจจัยที่เป็นสิ่งแวดล้อม ซึ่งหมายถึงปัจจัยที่มีผลกระทบต่อการกำหนดนโยบายทั้งทางตรงและทางอ้อม ได้แก่ การเมือง วัฒนธรรม สภาพเศรษฐกิจ สภาพสังคม สภาพทางภูมิศาสตร์ และประวัติศาสตร์

5. แนวคิดเกี่ยวกับการวิจัยอนาคต

ในการทบทวนวรรณกรรมแนวคิดเกี่ยวกับการวิจัยอนาคต คณะผู้วิจัยได้นำมาศึกษาเพื่อใช้เป็นกรอบแนวทางสำหรับที่ใช้ในการพยากรณ์สถานการณ์สุรา กับเยาวชนไทยในอนาคต กรณีศึกษาจังหวัดพิษณุโลก ซึ่งมีรายละเอียดดังนี้

การวิจัยอนาคต (Futures Research) เป็นการวิจัยที่อยู่บนฐานความเชื่อว่าอนาคตเป็นเรื่องที่สามารถศึกษาได้อย่างเป็นระบบ เนื่องจากมนุษย์เป็นผู้สร้างอนาคตตั้งอยู่บนแนวคิดตามปรัชญา“อนาคตนิยม” (Futurism) ซึ่งเป็นแนวคิดความเชื่อเกี่ยวกับทางเลือกอนาคตต่าง ๆ (Alternation Futures) ของกลุ่มประชากร หรือกลุ่มสังคมใดกลุ่มหนึ่ง ซึ่งมนุษย์ต้องเลือกอนาคตที่พึงประสงค์ และนอกจากนั้นต้องคิดหาทางป้องกันอนาคตที่ไม่พึงประสงค์ที่อาจจะเกิดขึ้นจะต้องมีการเตรียมการป้องกันอย่างไรบ้าง

5.1 ความหมายของการวิจัยอนาคต

วิธีวิทยาการวิจัยอนาคตเป็นการสำรวจ สร้าง ทดสอบ วิสัยทัศน์ที่เป็นไปได้หรือที่พึงปรารถนาจะให้เกิด และการนำวิสัยทัศน์เชิงอนาคตมาใช้ในการกำหนดนโยบาย ยุทธวิธี แผนงานที่ต้องการให้เกิดมีโอกาสจะเป็นจริงมากขึ้น การศึกษาอนาคตเป็นการศึกษาความเปลี่ยนแปลง (Change) ที่คิดว่าจะเกิดซึ่งอาศัยศาสตร์ที่เป็นพหุสาขาวิชามาช่วยทำนายหรือคาดการณ์ เป้าหมายของการวิจัยอนาคตมิใช่เพื่ออยากรู้เรื่องอนาคต แต่ช่วยให้ตัดสินใจได้ดีขึ้น ช่วยพัฒนาหน่วยงาน/องค์กรให้สามารถอยู่รอดได้ในโลกอนาคต ทำให้เข้าใจโลกในอนาคต การวิจัยแบบนี้ช่วยผู้ตัดสินใจเกี่ยวกับกำหนดนโยบายมากกว่าการศึกษาว่าสิ่งที่คาดการณ์ถูกหรือผิด ลักษณะสำคัญของการวิจัยอนาคตที่สำคัญ คือ การวิจัยที่เน้นการตัดสินใจเป็นสำคัญ (Decision-centered) โดยช่วยอธิบายแรงผลักดัน/ความกดดันที่เกิดขึ้นในปัจจุบันเพื่อการตัดสินใจที่ฉลาดมากขึ้นในการที่พัฒนาหน่วยงาน/องค์กรไปสู่เป้าหมายในอนาคตที่กำหนดไว้อย่างชาญฉลาด และยังเป็นการวิจัยที่ให้ความสำคัญกับประเด็นหรือคำถาม (Subject-oriented or Question-oriented) ที่สนใจศึกษา Glenn (สุวิมล ว่องวาณิช. 2550 : 216 ; อ้างอิงมาจาก Glenn. 1999 : unpagged)

5.2 จุดหมายของการวิจัยอนาคต

จุดมุ่งหมายของการวิจัยอนาคต เพื่ออธิบายให้ทราบถึงทางเลือกในอนาคต ซึ่งคาดว่าจะเป็นไปได้สำหรับประชาชนในสังคมหนึ่ง ๆ ทำให้ทราบถึงขอบเขตและความรู้ความสามารถของตนเอง ในการคาดการณ์อนาคตที่จะเป็นไปได้นั้น เพื่อชี้ให้ทราบถึงการแก้ไขปัญหและผลกระทบที่อาจจะเกิดขึ้นจากอนาคตที่คาดการณ์ไว้ เพื่อเป็นการเตือนให้ทราบล่วงหน้า จากสิ่งบอกเหตุที่ไม่

พึงปรารถนาต่าง ๆ อันอาจเกิดขึ้นได้ในอนาคต และเพื่อทำความเข้าใจเบื้องหลังของกระบวนการเปลี่ยนแปลงต่าง ๆ (บุญธรรม กิจปรีดาบริสุทธิ์, 2547 : 215)

5.3 ประโยชน์ของการศึกษาอนาคตมี ดังนี้

1) การศึกษาอนาคตช่วยในกระบวนการตัดสินใจ

1.1) ช่วยกำหนดกรอบการทำงานในการตัดสินใจเพื่อการวางแผน กล่าวคือแผนนโยบายหรือการตัดสินใจใด ๆ จะไม่สามารถกระทำได้หากขาดข้อตกลงเบื้องต้น (Assumption) หรือหากมีแต่เป็นข้อตกลงเบื้องต้นที่ผิดพลาด ก็จะไปสู่ความเสียหาย ซึ่งข้อตกลงเบื้องต้นนี้สามารถได้มาด้วยการศึกษาอนาคต แม้จะเป็นเพียงความเป็นไปได้หรือความน่าจะเป็นมากกว่าความถูกต้องแน่นอน แต่ก็ยังเป็นหลักเกณฑ์ที่จะช่วยให้นักวางแผนนำไปพิจารณาประกอบการวางแผนการกำหนดนโยบาย หรือการตัดสินใจได้

1.2) ช่วยในการตัดสินใจหาทางป้องกันปัญหาที่คาดว่าจะเกิดขึ้นก่อนจะกลายเป็นปัญหา ชั่ววิกฤติ และการตัดสินใจเพื่อให้มีการกระทำกับโอกาสที่คาดว่าจะเป็นไปได้และเหมาะสม

1.3) ช่วยในการตัดสินใจเลือกวิธีการป้องกันปัญหาจากหลาย ๆ วิธีที่นักอนาคตได้เสนอทางเลือกไว้ให้

1.4) ช่วยให้ผู้สามารถประเมินทางเลือกของนโยบาย และการปฏิบัติเนื่องจากนักอนาคตได้ช่วยประเมินทางเลือกต่าง ๆ ไว้ โดยวิเคราะห์ถึงผลกระทบที่เป็นไปที่จะมีต่อโลกแห่งอนาคตนั้น

1.5) ช่วยเพิ่มโอกาสในการเลือกสรร จากทางเลือกหลาย ๆ ทางที่เสนอไว้ทำให้ผู้คนมีความเป็นอิสระในการเลือกสรร สามารถจะหลีกเลี่ยงจากการเป็นทาสของการยอมรับแนวโน้มในปัจจุบันที่อาจนำไปสู่ความหายนะได้

2) ช่วยในการเตรียมคนสำหรับอนาคตที่กำลังเปลี่ยนแปลงการศึกษาความเป็นไปได้ของอนาคตจะทำให้ประชาชนเกิดความมั่นใจในตนเองทำให้คนเริ่มมองไปข้างหน้า คำนึงถึงสิ่งที่จะเกิดขึ้นในอนาคต ทั้งที่เป็นปัญหาและไม่ใช่ปัญหาการมุ่งไปข้างหน้าไม่ถอยหลังจะเป็นเหตุให้ประชาชนได้มีโอกาสเกี่ยวข้องกับการพัฒนาสิ่งใหม่ๆ ขึ้น นอกจากนี้ยังจะทำให้เกิดความมั่นใจและมองอนาคตในแง่ดี สามารถจัดการกับปัญหาต่างๆ ด้วยความตื่นตัวสนใจมากกว่าจะสะท้านกลัวประชาชนจะมุ่งหน้าเข้าสู่อนาคตนั้นประหนึ่งคนที่ไม่เคยเข้าไปในดินแดนใดดินแดนหนึ่ง แต่มีแผนที่อย่างหายาบ ๆ อยู่ในมือ ซึ่งแม้จะไม่ถูกต้องมากนักแต่ก็พอใช้เป็นแนวทางให้แก่เขาได้ ซึ่งแผนแผนที่ดังกล่าวเปรียบเทียบกับผลจากการศึกษาอนาคต นอกจากนี้การศึกษานี้ยังช่วยให้

ประชาชนยอมรับการเปลี่ยนแปลงได้ง่ายขึ้นอันเนื่องจากการได้รับการเตือน สามารถปรับตัวได้และจะทำให้เดินทางเข้าสู่อนาคตนั้นได้โดยมีความสับสนวุ่นวายทางจิตใจน้อยที่สุด

3) ส่งเสริมให้เกิดความปรองดองและร่วมมือแม้ว่าในอดีตจะมีการแก่งแย่งชิงดีชิงเด่นกันอย่างมากมายก็ตาม แต่เนื่องจากอดีตก็เป็นสิ่งที่ผิดพลาดมาแล้วและไม่สามารถทำให้ดีขึ้นได้ แต่สำหรับอนาคตเป็นโลกแห่งความฝันที่สามารถทำให้เกิดเป็นจริงได้ หากใช้ความพยายามเพราะอนาคตยังมีได้แปดเปื้อนด้วยความชั่วร้ายหรือความอิจฉาริษยา ดังนั้นการมุ่งอนาคตจะทำให้คนลืมอดีต แต่จะเริ่มต้นปรองดองและร่วมมือกันได้ เพราะการมุ่งอนาคตจะทำให้ผู้คนคำนึงถึงแต่ในด้านดี และมีความมุ่งมั่นที่จะไปถึงให้ได้

4) ช่วยในการสร้างสรรค์การศึกษาอนาคตจะสามารถชักจูงและให้ความสนใจต่อการแก้ปัญหาอย่างสร้างสรรค์ เพราะการมองอนาคตที่ห่างไกลออกไปมากกว่าปัญหาที่เกิดขึ้นเฉพาะหน้าย่อมทำให้สามารถคิดได้อย่างสบายอารมณ์และสร้างสรรค์ ซึ่งลักษณะความมีอิสระในการคิดเช่นนี้จะก่อให้เกิดกระแสความคิดที่หลั่งไหลเข้าไปในความสำนึก และเมื่อได้รับการประเมินในภายหลังแล้วก็สามารถนำไปใช้ได้

5) เป็นเทคนิคในด้านการศึกษาอนาคตเป็นเครื่องมือที่ดีเยี่ยมอย่างหนึ่งที่จะชักจูงให้นักเรียนเกิดการเรียนรู้เกิดความตระหนักว่า พวกเขาสามารถสร้างโลกได้ โลกที่ดีกว่าที่คนอื่น ๆ คิด และจะทำให้พวกเขาทราบได้ว่า พวกเขาไม่สามารถจะจัดการใด ๆ กับอดีตได้อีกแล้ว เพราะทุกอย่างของอดีตเป็นประวัติศาสตร์ที่ลงตัวแน่นอนไปแล้วจะเปลี่ยนแปลงใด ๆ อีกไม่ได้อีกแล้ว มีเพียงแต่อนาคตเท่านั้นที่ยังเปิดโอกาสให้พวกเขาสามารถเปลี่ยนแปลงหรือควบคุมได้อยู่

6) ช่วยในการสร้างปรัชญาแห่งชีวิตการศึกษาอนาคตจะช่วยให้บุคคลเกิดความคิดเกี่ยวกับเป้าหมายชีวิตอย่างเป็นระบบ ก่อให้เกิด “ปรัชญาชีวิต” ของแต่ละคนขึ้น อันจะทำให้บุคคลเปลี่ยนแปลงบทบาทของตนเองจากการมีปฏิกิริยา (Reaction) กับปัญหา เป็นการเตรียมตัวป้องกัน (Pre-action) ต่อปัญหาล่วงหน้า คอร์นิช Cornish (Cornish.1997 : unpagged ,อ้างอิงใน สมบูรณ์ ศิลปรุ่งธรรม. 2547 : 89-90) ได้สรุปถึงประโยชน์ของการศึกษาอนาคตไว้ดังนี้

6.1) ช่วยในกระบวนการตัดสินใจ เนื่องจากการศึกษาอนาคต จะได้ข้อมูลเบื้องต้นที่เป็นประโยชน์ในการมองปัญหา หาวิธีแก้ปัญหา ประเมินทางเลือก หลีกเลี่ยงการสูญเสีย

6.2) ช่วยในการเตรียมคนสำหรับอนาคตที่กำลังเปลี่ยนแปลง ทั้งนี้จะทำให้คนมองไปในเหตุการณ์ข้างหน้า จึงเน้นโอกาสการพัฒนาความมั่นใจ ดำเนินการตามแผนอย่างรัดกุมลดความสับสนทางจิตใจลงเนื่องจากเตรียมคนไว้รับสถานการณ์แล้ว

6.3) ส่งเสริมให้เกิดความปรองดองและร่วมมือกัน เป็นการเริ่มต้นใหม่ละทิ้งสิ่งที่ไม่ดีในอดีตไปมุ่งคำนึงถึงสิ่งที่ดี ๆ ในอนาคต

6.4) ช่วยในการสร้างสรรค์ การศึกษาอนาคตสามารถชักจูง ให้ความสนใจต่อการแก้ปัญหาอย่างสร้างสรรค์

6.5) เป็นเทคนิคในด้านการศึกษา ชักนำให้ผู้ที่อยู่ในวัยเรียน วัยศึกษาได้พยายามมองอนาคตและเกิดความตระหนักว่า เขาสามารถสร้างอนาคตได้ สามารถเลือกสรรในสิ่งที่ดีกว่าได้ อดีตเป็นสิ่งที่แน่นอนไปแล้ว แต่อนาคตยังเปิดโอกาสให้เลือกได้

6.6) ช่วยสร้างปรัชญาแห่งชีวิต ช่วยให้คนคิดอย่างเป็นระบบ ทำให้เปลี่ยนบทบาทของตนเองจากการมีปฏิกริยากับปัญหา เป็นการเตรียมตัวป้องกันต่อปัญหาส่วนหน้า

5.4 ลักษณะของการวิจัยอนาคต

ลักษณะที่สำคัญของการวิจัยอนาคตไว้ ดังนี้ (นาตยา ปิลาธนานนท์ , 2526 : 36-40)

1) เวลา การกล่าวถึงระยะเวลาในอนาคตศาสตร์ มักกล่าวเป็นช่วงเวลาจาก 5-50 ปี หรือบางทีก็มากกว่านี้ หรือบางทีก็กล่าวเป็นระยะเวลา เช่น จากนี้ไปอีก 20 – 30 ปี ข้างหน้า” ใน การมองภาพอนาคตนั้น มิใช่ดูจากความแตกต่างของเวลา แต่เป็นเรื่องของการเน้นถึงสภาพเงื่อนไข และสภาพการณ์ที่เปลี่ยนแปลงไป ซึ่งมีผลต่อความเป็นไปได้ของอนาคตของสิ่งที่เรากำลังศึกษา และทางเลือกของการสิ่งนั้นที่ขึ้นอยู่กับการตัดสินใจในปัจจุบันด้วย

2) ปัญหาที่นักวิจัยอนาคตให้ความสนใจมีอยู่อย่างน้อย 3 ลักษณะ คือ ประการแรก มิใช่เป็นปัญหาที่มีอยู่ในความรับผิดชอบของหน่วยงานใด หรือการตัดสินใจของใครโดยเฉพาะ ประการที่สอง มักจะนำแนวทางต่าง ๆ จากหลายสาขาวิชามาใช้ในการแก้ปัญหา โดยให้สัมพันธ์ กับปัญหาที่แท้จริงที่เป็นอยู่ และประการสุดท้าย ปัญหาอาจก่อตัวขึ้นเพื่อการวิเคราะห์เรื่องใด เรื่องหนึ่ง แต่การแก้ปัญหาที่แน่นอนยังไม่สามารถคาดหวังได้

3) ความไม่แน่ใจ และความไม่ต่อเนื่อง ความไม่แน่ใจเป็นเรื่องธรรมดาในกิจกรรมต่าง ๆ ในชีวิตประจำวันของคนเรา โดยเฉพาะกิจกรรมที่มีลักษณะการอาศัยประสบการณ์เป็น องค์ประกอบปรากฏการณ์นั้น ๆ มีลักษณะของความต่อเนื่องที่เคยเป็น และดำเนินอยู่ต่อไปกรณี เช่นนี้ความไม่แน่ใจในการศึกษาอนาคตของสิ่งนั้นก็อาจมีมาก แต่ในสภาพความเป็นจริงในสังคม ปรากฏการณ์หลายอย่างมีลักษณะของการเปลี่ยนแปลงอย่างไม่ต่อเนื่องและไม่คงที่เนื่องจากมีตัวแปรอื่น ๆ เข้ามาเกี่ยวข้องกับการเปลี่ยนแปลงนั้น บางครั้งก็เหลือวิสัยที่จะทราบหรือควบคุมตัวแปร เหล่านั้นไว้ล่วงหน้าได้ ในลักษณะเช่นนี้ความไม่แน่ใจ จะมีมาก ดังนั้น สิ่งที่เรากำลังเผชิญอยู่ก็คือ

ปัญหา หรือปรากฏการณ์ที่มีการเปลี่ยนแปลงอย่างไม่ต่อเนื่อง และมีตัวแปรอื่น ๆ เข้ามาเกี่ยวข้อง กับปัญหานั้น ซึ่งนักวิจัยอนาคตให้ความสำคัญว่า เป็นองค์ประกอบที่สำคัญของการศึกษาอนาคต

4) ความพอเพียง เนื่องจากอนาคตเป็นเรื่องของความไม่แน่ใจ เพราะข้อจำกัดในเรื่อง ความรู้เกี่ยวกับอนาคตของสิ่งนั้น และเพราะว่าอนาคตโดยตัวของมันเอง เป็นผลของการตัดสินใจที่ยังมาไม่ถึงผลที่ได้จากวิธีการวิจัยอนาคตจึงมีลักษณะที่ไม่รู้จักพอ ไม่ยุติที่ผลอย่างใดอย่างหนึ่ง แต่มักจะมีทางเลือกหลายอย่าง การวิจัยอนาคตไม่ได้มีเป้าหมายเบื้องต้นอยู่ที่การพยากรณ์ว่าจะไร เกิดขึ้น แต่เป็นการจัดเตรียมภาพรวมที่เกี่ยวข้องกับปัญหานั้นไว้ล่วงหน้ามากกว่าดังนั้นการวิจัย อนาคตจึงมักเกี่ยวข้องกับการแสวงหาทางเลือกแห่งอนาคต

5) ทฤษฎีโดยทั่วไปแล้ว การวิจัยอนาคตไม่ได้ผูกพันอยู่กับทฤษฎีที่อธิบายความเป็น เหตุเป็นผลของเหตุการณ์ต่าง ๆ ได้ แต่ก็มิได้หมายความว่า การวิจัยอนาคตจะใช้วิธีการพยากรณ์ โดยอาศัยสัญชาตญาณ แต่ในการตั้งสมมติฐานเกี่ยวกับลักษณะความสัมพันธ์ของเหตุการณ์ต่างๆ และการจัดลำดับเหตุการณ์ต่าง ๆ นักวิจัยอนาคตจะมีอิสระมากกว่านักสังคมศาสตร์ที่มักจะใช้และ สร้างทฤษฎี ตลอดจนข้อสมมติฐานในเชิงทฤษฎีต่าง ๆ อาจกล่าวได้ว่าการวิจัยอนาคตมีผลต่อการ พัฒนาทฤษฎีต่าง ๆ

6) เทคนิคการวิเคราะห์บางครั้งมีผู้กล่าวว่า การวิจัยอนาคตมีลักษณะของการ พยากรณ์แบบการใช้จินตนาการ โดยยกตัวอย่างเทคนิคการพยากรณ์แบบสร้างอนาคตภาพ (Scenario) การคาดการณ์อนาคต (Delphi) ซึ่งตรงข้ามกับวิธีการที่มีลักษณะเป็นวิธีการทาง วิทยาศาสตร์ แต่ความจริงแล้วในการศึกษาเรื่องเดียวกัน การใช้เทคนิคเหล่านี้ไม่จำเป็นต้องแยก ออกจากวิชาการทางวิทยาศาสตร์ สามารถนำมาใช้ร่วมกันได้นอกจากนั้น วิธีการอื่นๆ เช่นการ วิเคราะห์ระบบ (System Analysis) และการวิเคราะห์นโยบาย (Policy Analysis) ก็มีผู้นำมาใช้กับ การวิจัยอนาคต จึงมีลักษณะของการผสมผสานกันระหว่าง วิธีการทางวิทยาศาสตร์และวิธีการเชิง พรรณนา

7) การนำผลที่ได้ไปใช้ ผลที่ได้จากการวิจัยอนาคต ได้นำไปใช้กิจกรรมต่าง ๆ เช่น ใช้เป็นข้อมูลในการวางแผนและการตัดสินใจ ตลอดจนให้ข้อมูลแก่หน่วยงานที่ต้องการข้อมูล เฉพาะเรื่อง

8) ความสัมพันธ์กับวิธีการวางแผนการวิจัยอนาคต มีส่วนร่วมในการวางแผนและ วิธีการตัดสินใจอยู่มาก อาจกล่าวได้ว่า การวางแผนเป็นวิธีการอย่างหนึ่งที่รวมถึงการเตรียมการ ตัดสินใจอย่างเป็นระบบการจัดเตรียมสภาพแวดล้อมที่จะสะท้อนให้เห็นถึงเป้าหมาย และคุณค่า

อย่างไรอย่างหนึ่งปรากฏอยู่ดังนั้น การวางแผนจึงต้องอาศัยข้อมูลเกี่ยวกับการวางแผน และการพัฒนาสภาพแวดล้อมของสิ่งหนึ่งสิ่งใดในอนาคตด้วย

9) ค่านิยม เป้าหมาย และปทัสถาน บางคนกล่าวว่า เรื่องของค่านิยม ปทัสถานควรแยกออกจากการวิจัยอนาคต โดยให้ความเห็นว่า การวิจัยอนาคตมีอิทธิพลต่อการวางแผน และการตัดสินใจไม่ตรงก็โดยอ้อม อย่างไรก็ตาม อนาคตของสิ่งที่มีพื้นฐานของค่านิยม เป้าหมาย และปทัสถานต่างกัน ย่อมมีผลต่อการกำหนดการวางแผน และความสามารถที่จะเปลี่ยนแปลงค่านิยม และเป้าหมายไว้ล่วงหน้า กล่าวสรุปได้ว่า ทั้งค่านิยม เป้าหมาย และปทัสถาน ล้วนมีผลต่อการทำให้สิ่งที่ศึกษาเกี่ยวกับอนาคตมีผลต่าง ๆ กันไปด้วย

5.5 เทคนิคการวิจัยอนาคต

เทคนิคการวิจัยอนาคต มีนักวิจัยได้เสนอวิธีศึกษาหลายวิธีและมีการพัฒนามาโดยลำดับ เช่น ลัดดาวัลย์ เพชรโรจน์ (2538 : 68 - 69) ได้สรุปถึงเทคนิคการวิจัยอนาคต ไว้ดังนี้

- 1) การสำรวจแนวโน้ม (Trend Exploratory)
- 2) การทำนายแบบเดลฟาย (Delphi Forecasting)
- 3) การทำนายแบบอนาคตภาพ (Scenario Forecasting)
- 4) การทำนายแบบเมทริกซ์ (Matrix Forecasting)
- 5) การทำนายแบบต้นไม้สัมพันธ์และแผนที่บริษัท (Relevance Tree and Context Map Forecasting)
- 6) การทำนายอาศัยสภาพการจำลอง (Simulation Forecasting)
- 7) การทำนายแบบวิเคราะห์ของมอนติคาร์โล (Monte Carlo Analysis Forecasting)
- 8) การทำนายแบบหาทางเลือก (Alternative Futures)
- 9) การทำนายเชิงสถิติเบย์เซียน (Bayesian Statistical Forecasting)
- 10) การทำนายแบบลูกโซ่สัมพันธ์ของมาร์คอฟ (Markov Chain Forecasting)
- 11) การทำนายแบบวิเคราะห์พลังขับ (Force analysis Forecasting)
- 12) การทำนายแบบบอกเหตุ (Precursor Forecasting)

เกรียงศักดิ์ เจริญวงศ์ศักดิ์ (2549 : 9-10) กล่าวถึงเทคนิคคาดการณ์อนาคตมี 2 ประเภท คือ การคาดการณ์อนาคตเชิงปริมาณและการคาดการณ์อนาคตเชิงคุณภาพ มีรายละเอียด ดังนี้

การใช้เทคนิคผังต้นไม้ (Relevance Tree Technique) มีลักษณะเป็นผังโครงสร้าง

ง่าย ๆ ที่โยงแนวทางเลือกในการไปถึงเป้าหมายในอนาคตว่ามีทางเลือกใดบ้าง ที่ทำให้เห็นแนวทางเลือกเหล่านั้นได้ชัดเจนยิ่งขึ้น เพื่อใช้วางแผนในการพิจารณาตัดสินใจทางเลือกที่ดีที่สุด ที่จะไปยังเป้าหมายในอนาคตว่า ต้องหลีกเลี่ยงหรือควรเลือกทางเดินไปยังอนาคตได้อย่างไร

การเขียนแผนผังภารกิจ (Mission Flow Diagram) เป็นลักษณะการแสดงภาพโยงของทางเลือกต่าง ๆ โดยไม่ได้จำกัดการโยงว่าต้องไปในทิศทางเดียวเท่านั้น วิธีนี้มีประโยชน์มากในการหาทางเลือกของเส้นทางต่าง ๆ ที่ต้องจัดทำตามเป็นลำดับขั้นจากเริ่มต้นจนถึงสิ้นสุด

การวาดวงล้ออนาคต (Futures Wheels) เป็นเทคนิควิเคราะห์อย่างง่ายอีกหนึ่งที่ยอมรับใช้มากในการศึกษาอนาคต เพื่อแสดงถึงผลของเหตุการณ์หรือการเปลี่ยนแปลงจะเกิดขึ้นในอนาคต เนื่องจากผลกระทบของเหตุการณ์หรือการกระทำในปัจจุบันย่อมมีผลให้เกิดเหตุการณ์อื่นตามมามากมาย วงล้ออนาคตจะช่วยอธิบายสิ่งที่จะเกิดตามมาทั้งที่คาดหวังและไม่ได้คาดหวังไว้ก่อนทำให้ผู้ทำการคาดการณ์อนาคตเห็นภาพที่อาจจะเกิดขึ้นได้ในอนาคต (Possible Futures)

เทคนิคตะแกรงช่วงเวลา (Time-space Grids) ใช้ในการฉายภาพแนวโน้มการเปลี่ยนแปลงและความสัมพันธ์ของเหตุการณ์ในช่วงเวลาต่าง ๆ กันตั้งแต่อดีต ปัจจุบัน จนถึงแนวโน้มในอนาคตที่อาจแบ่งออกเป็นช่วงระยะเวลาต่าง ๆ เช่น ทุก 1 ปี 5 ปี 10 ปี หรือ 20 ปี ฯลฯ เทคนิคนี้จะทำให้เราเห็นและเปรียบเทียบแนวโน้มการเปลี่ยนแปลงเหตุการณ์มิติต่าง ๆ ของเรื่องที่ต้องการศึกษาที่ชัดเจนมากขึ้นตั้งแต่อดีตจนถึงปัจจุบันทำให้เราสามารถจับรูปแบบการเปลี่ยนแปลงที่เกิดขึ้นนี้มาใช้คาดการณ์แนวโน้มในอนาคตในช่วงต่อไปได้ มักจะถูกนำมาใช้ในการวางแผนงาน หรือการวิเคราะห์งานต่าง ๆ ได้อย่างหยาบ ๆ เพื่อใช้พื้นฐานด้านข้อมูลและความคิดในการช่วยตัดสินใจวางแผนงานและกลยุทธ์

Morphological Matrices คิดค้นขึ้นโดย ซวิกกี (Zwicky, 1969) เป็นแนวคิดการสังเคราะห์ส่วนประกอบของเรื่องที่เราต้องการศึกษาอนาคต เป็นการนำเสนอแนวความคิดใหม่ๆ ที่แตกต่างหลากหลายมีลักษณะทำให้เกิดการสร้างสรรคสิ่งใหม่ๆ ทางเลือกใหม่ๆ ในอนาคตในกรณีที่เรามีทางเลือกอนาคตที่มากกว่า 2 ทางเลือก และมีรายละเอียดค่อนข้างมาก การสร้างตารางวิเคราะห์ทางเลือก จะเป็นเครื่องมือให้การวิจัยอนาคตได้ภาพอนาคตที่อาจจะเกิดขึ้นที่มีความหลากหลายและครบถ้วนในมุมมองต่าง ๆ มากขึ้น

การใช้ตารางวิเคราะห์โครงสร้าง (Structural Analysis Matrix) ช่วยในการวิเคราะห์ว่าตัวแปรต่าง ๆ ที่อาจมีอิทธิพลหรือผลกระทบต่อเรื่องที่จะคาดการณ์อนาคตนั้นว่ามีความสัมพันธ์กันอย่างไร และมีผลกระทบต่อกันมากน้อยเพียงใด

การตั้งชุดคำถาม (Checklist) เป็นการใช้ชุดของคำถามเพื่อคาดการณ์อนาคตพิจารณากระบวนการแผนงานในอนาคตว่า จะมีลักษณะใด มีทางเลือกใดบ้าง และผลที่เกิดจากแผนงานนั้นจะทำให้เกิดอะไรขึ้นโดยชุดของคำถามจะกระตุ้นให้ผู้คาดการณ์อนาคตมองในมุมอื่นได้อย่างครบถ้วนมากขึ้น

การระดมสมอง (Brainstorming) การระดมสมองเป็นวิธีการที่ใช้กันมากในการศึกษาอนาคต เพื่อกระตุ้นให้เกิดความคิดริเริ่มสร้างสรรค์ในมุมมองที่แตกต่างหลากหลายในประเด็นอนาคต

การเล่นบทบาทสมมติ (Role Playing) บทบาทสมมติเป็นการลอกเลียนพฤติกรรมภายใต้สถานการณ์ที่เป็นเงื่อนไข ที่ผู้รับบทบาททำการตัดสินใจและตอบสนองต่อสถานการณ์เสมือนจริง นิยมใช้ในการตัดสินใจที่ต้องมีการตอบสนองจากทั้งสองฝ่าย เป็นเทคนิคที่ช่วยทำให้เข้าใจและสามารถคาดการณ์อนาคตพฤติกรรมในอนาคตของผู้ที่สวมบทบาทได้ดี

วิธีการเดลฟาย (Delphi Method) เครื่องมือนี้เป็นวิธีการระดมความคิดเห็นเกี่ยวกับการมองอนาคตจากผู้เชี่ยวชาญในสาขาต่าง ๆ โดยผู้เชี่ยวชาญในแต่ละศาสตร์มีการแสดงความคิดเห็นอย่างเปิดเผยเป็นอิสระที่ไม่มีการเผชิญหน้า แต่มีการสื่อสารระหว่างกลุ่มผู้เชี่ยวชาญโดยผู้ทำการวิจัยเพื่อป้องกันการถูกโน้มน้าวความคิดเห็นเนื่องจากการปฏิสัมพันธ์กัน จนได้คำตอบเป็นฉันทามติ

การสร้างฉากทัศน์ (Scenarios) เป็นวิธีสร้างภาพเหตุการณ์ในอนาคตที่มีความเป็นไปได้ว่าอาจจะเกิดขึ้นจำนวนหลายภาพ เป็นการเสนอภาพเหตุการณ์จำลองขึ้นเพื่อพิจารณาต่อไปว่าถ้าเหตุการณ์นั้นเกิดขึ้นจริงในอนาคตจะส่งผลให้เหตุการณ์ตามมาบ้างดูความเป็นไปได้ที่จะเกิดจากเหตุการณ์นั้น

สำหรับการวิจัยครั้งนี้ ผู้วิจัยได้ศึกษาการจัดทำข้อเสนอแนะเชิงนโยบายการลดผลกระทบทางสังคมจากสถานการณ์สุรากับเยาวชนไทยในอนาคตกรณีศึกษาจังหวัดพิษณุโลก โดยการศึกษาการใช้เทคนิคการวิจัยเชิงอนาคต

5.6 เทคนิคการสร้างอนาคตภาพ (Scenarios)

อนาคตภาพ (Scenarios) เป็น กระบวนการนำเสนอแนวโน้มของสิ่งที่จะเกิดขึ้นในอนาคต โดย เฮอ์แมน คาห์น (Herman Kahn) ได้ริเริ่มนำเทคนิคนี้เข้ามาใช้ตั้งแต่ พ.ศ. 2493 และหมายความถึง การลำดับเหตุการณ์เชิงสมมุติฐาน เพื่อจุดมุ่งหมายในการเน้นความสนใจที่กระบวนการที่เป็นสาเหตุและจุดสนใจ และประกอบด้วยลักษณะสำคัญ ดังนี้ (Wilson, 1978:13)

- 1) เป็นข้อมูลสมมติฐานของเหตุการณ์ในอนาคต (Hypothetical) และทางเลือกที่น่าจะเป็นไปได้ในอนาคต
- 2) เป็นเพียงภาพร่าง (Sketch) ของอนาคตที่เป็นไปได้ ที่ต่อเนื่องกันเป็นลูกโซ่
- 3) เป็นภาพรวม (Holistic) ของสถานการณ์ที่เป็นไปได้ในอนาคต หรือแนวโน้มของปรากฏการณ์ ตามเงื่อนไขเลือกแบบต่างๆ

เกรียงศักดิ์ เจริญวงศ์ศักดิ์ (2547 : 176) ให้ความหมายของ อนาคตภาพ ว่าเป็นการฉายภาพและแนวโน้มของสิ่งที่จะเกิดขึ้นในอนาคต โดยมีกระบวนการสร้างอนาคตภาพ 5 ขั้นตอน ดังนี้

ขั้นตอนที่ 1 กำหนดประเด็นที่ต้องการคาดการณ์ (Identify the Focal issue) เป็นการเลือกประเด็นเกี่ยวกับเรื่องต่างๆ ที่ต้องตัดสินใจหรือวางแผน เพื่อจะทำให้อนาคตที่สร้างขึ้นใช้ได้จริง และมีแรงจูงใจในการสร้างให้สำเร็จ

ขั้นตอนที่ 2 คัดเลือกปัจจัยที่เป็นตัวกำหนดอนาคต (Identify Driving Forces) เป็นการคัดเลือกปัจจัยที่มีอิทธิพลกำหนดอนาคตของประเด็นที่จะสร้างอนาคตภาพ โดยอาจจะได้จากการค้นคว้าเอกสาร หรือการระดมสมอง

ขั้นตอนที่ 3 จำแนกปัจจัยที่แน่นอน (Predetermined) และปัจจัยที่ไม่แน่นอน (Uncertainties)

ขั้นตอนที่ 4 ประเมินเพื่อคัดเลือกปัจจัยที่มีอิทธิพลต่ออนาคตภาพมากที่สุด

ขั้นตอนที่ 5 การเขียนอนาคตภาพ

วิลสัน (Wilson, 1978:86) ได้พัฒนาขั้นตอนในการเขียนอนาคตภาพ ซึ่งประกอบด้วย 3 ขั้นตอน ดังนี้

ขั้นตอนที่ 1 การพยากรณ์การเกิดเหตุการณ์ในแต่ละด้าน ในขั้นนี้ต้องทำการรวบรวมข้อมูลเพื่อนำมาเป็นพื้นฐานในการวิเคราะห์แนวโน้มในอนาคตในประเด็นต่างๆ อย่างรอบด้าน อาทิ ประเด็นทางเศรษฐกิจ สังคม กฎระเบียบต่างๆ การเมือง เทคโนโลยี การเงิน

ขั้นตอนที่ 2 การวิเคราะห์ผลกระทบไขว้ หรือปฏิสัมพันธ์ระหว่างเหตุการณ์ เป็นวิธีการประเมินความเป็นไปได้ของเหตุการณ์ใดๆ ที่ศึกษาว่าเป็นไปได้หรือไม่ และพิจารณาดูผลกระทบของเหตุการณ์ที่มีต่อเหตุการณ์อื่นๆ ด้วย โดยนำแนวโน้มที่ได้จากขั้นตอนที่ 1 มาสร้างปฏิสัมพันธ์ระหว่างเหตุการณ์ เห็นความเชื่อมโยงระหว่างเหตุการณ์เป็นลูกโซ่ โดยใช้การประมาณค่าความน่าจะเป็นของเหตุการณ์เป็นตัวกำหนด

ขั้นตอนที่ 3 การเขียนอนาคตภาพ ซึ่งการเขียนนี้อาจจะออกมาในรูปของแผนภาพ แผนภูมิ หรือการบรรยายก็สามารถจะทำได้ โดยมีแนวทางในการสร้างอนาคตภาพไว้ 4 ประการ คือ

ประการที่ 1 ขยายความ ทำความเข้าใจเพื่อช่วยในการมองภาพอนาคตโดยวิธีการต่างๆ เพื่อพิจารณาดูสิ่งที้อาจจะเกิดขึ้น

ประการที่ 2 การตัดสินใจสร้างผลผลิตใหม่ ภายใต้ข้อข้อมูล หรือสถานการณ์ที่ได้รับการวิเคราะห์แล้ว

ประการที่ 3 สร้างกรอบแนวคิดในการตัดสินใจใหม่

ประการที่ 4 ระบุการตัดสินใจที้อาจจะเกิดขึ้น ด้วยการสำรวจสิ่งต่างๆ รอบด้านที้อาจจะเพิ่มเข้ามา

นอกจากนี้ ยังได้สรุปกระบวนการ 7 กระบวนการ ทีมีส่วนจะทำให้เกิดอนาคตภาพอย่างมีประสิทธิภาพ ได้แก่ การพรรณนางาน หรือกระบวนการวิเคราะห์สภาพปัญหา หรือ ประเด็นที่ ต้องการศึกษา การประเมินปัจจัยเพื่อเป็นหลักในการตัดสินใจ พลังขับ หรือ ปัจจัยเกื้อหนุน ทีจะ ก่อให้เกิดภาพในอนาคต พิสัย การกำหนดทางเลือกสำหรับอนาคต การพัฒนาภาพอนาคตให้ เหมาะสม และการอธิบายภาพอนาคต

เบลล์ และ เจมส์ (Bell and James. 1995 : 41) ได้เสนอขั้นตอนในการสร้างอนาคตภาพ เป็น 8 ขั้นตอน ดังนี้

ขั้นตอนที่ 1 กำหนดขอบเขตของสิ่งทีจะศึกษา

ขั้นตอนที่ 2 กำหนดขอบเขตของเวลาทีจะสร้างอนาคตภาพ โดยส่วนใหญ่จะอยู่ที่ 5 – 10 ปี

ขั้นตอนที่ 3 เก็บรวบรวมข้อมูลทีมีผลกระทบต่อขอบเขตของสิ่งทีสนใจจะศึกษาโดยใช้ ยุทธวิธีการวางแผน เช่น การวิเคราะห์แนวโน้ม โดยสำรวจจากผู้เชี่ยวชาญ กลวิธีเดลฟาย วงล้อ อนาคต การวิเคราะห์ผลกระทบไขว้ เป็นต้น

ขั้นตอนที่ 4 บรรยายองค์ประกอบภายในขอบเขตของสิ่งทีศึกษา ความเป็นไปได้ทีเพิ่มขึ้น หรือลดลงขององค์ประกอบทีจะสามารถบรรลุเป้าหมายทีต้องการ

ขั้นตอนที่ 5 กำหนดความน่าจะเป็นของเหตุการณ์หรือสิ่งทีเกิดขึ้น อุปสรรค และผู้ที เกี่ยวข้อง

ขั้นตอนที่ 6 สร้างอนาคตภาพ ทีเกิดจากการรวบรวมได้จากข้อ 3 - 5 ซึ่งต้องพิจารณาถึง แนวโน้มและความเป็นไปได้ของอนาคตภาพ

ขั้นตอนที่ 7 การสร้างอนาคตภาพ ขึ้นอยู่กับการวิเคราะห์ภายนอก เช่น อนาคตภาพที่ได้เหมาะสมกับข้อมูลหรือไม่ ข้อตกลงมีความเป็นจริง และเที่ยงตรงเพียงใด

ขั้นตอนที่ 8 นำอนาคตภาพที่ได้ไปใช้แนะแนวทางในการวางแผน และชี้ทิศทางของอนาคต การสร้างอนาคตภาพ จึงเป็นความพยายามที่จะวิเคราะห์แนวโน้มของเหตุการณ์ที่เป็นไปได้ในอนาคตในลักษณะภาพรวม ซึ่งวิธีการนี้จะใช้ในการพยากรณ์หรือวางแผนอนาคตเป็นการเน้นถึงความสัมพันธ์เชิงเหตุผลในแนวโน้มที่ศึกษา

6. งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

6.1 งานวิจัยภายในประเทศ

ณรงค์ศักดิ์ หนูสอนและคณะ(2550) ได้ทำการศึกษาผลกระทบจากการบริโภคเครื่องดื่มแอลกอฮอล์ด้านสุขภาพในเขตภาคเหนือตอนล่างของประเทศไทย ค้นพบว่า พฤติกรรมการดื่มเครื่องดื่มแอลกอฮอล์ พบว่า กลุ่มผู้ป่วยที่ศึกษา ดื่มเบียร์ ร้อยละ 100.0 และ ดื่มสุรา ร้อยละ 98.0 โดยส่วนใหญ่เคยดื่มหนัก ร้อยละ 68.0 ส่วนในกลุ่มควบคุม พบว่า ดื่มเบียร์ ร้อยละ 57.0 และดื่มสุรา ร้อยละ 45.0 ส่วนใหญ่เคยดื่มหนัก ร้อยละ 60.0 ในด้านแบบแผนการดื่ม พบว่า กลุ่ม ที่ศึกษาส่วนใหญ่ดื่มแบบเสี่ยง ร้อยละ 90.0 ส่วนในกลุ่มควบคุม ส่วนใหญ่ไม่ดื่ม/ดื่มแบบเสี่ยงน้อย ร้อยละ 96.0ความสัมพันธ์ระหว่างการบริโภคเครื่องดื่มแอลกอฮอล์กับปัญหาสุขภาพ พบว่าผู้ป่วยที่ดื่มเครื่องดื่มแอลกอฮอล์มีโอกาสป่วยด้วยโรคที่เกี่ยวข้องเนื่องกับการดื่มแอลกอฮอล์มากกว่าผู้ป่วยที่ไม่ดื่มเครื่องดื่มแอลกอฮอล์ 216 เท่า (OR=216.000) และมีโอกาสป่วยด้วยโรคตับแข็งมากกว่าผู้ป่วยที่ไม่ดื่ม เครื่องดื่มแอลกอฮอล์มากกว่า 20 เท่า (OR=20.598) รวมทั้งมีโอกาสป่วยด้วยโรคกระเพาะอาหารอักเสบ มากกว่าผู้ที่ไม่ดื่มเครื่องดื่มแอลกอฮอล์มากกว่า 13 เท่า (OR=13.600) นอกจากนี้ยังพบว่า การดื่ม เครื่องดื่มแอลกอฮอล์มีความสัมพันธ์กับการป่วยด้วยโรคที่เกี่ยวข้องเนื่องกับการดื่มแอลกอฮอล์, การป่วยด้วย โรคตับแข็ง, การป่วยด้วยโรคกระเพาะอาหารอักเสบและการป่วยด้วยโรคตับแข็งจากการติดสุราอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.01

ไพรัตน์ อ้นอินทร์ (2552) ได้ศึกษาพฤติกรรมกรรมการดื่มเครื่องดื่มแอลกอฮอล์ของวัยรุ่น ที่ส่งผลกระทบต่อสุขภาพและครอบครัว ผลการวิจัยพบว่า ปัจจัยที่ทำให้วัยรุ่นดื่มเครื่องดื่มแอลกอฮอล์ มี 3 ประการ ได้แก่ 1) ปัจจัยนำ คือ วัยรุ่นขาดความเชื่อมั่นในการปฏิเสธการดื่มมีทัศนคติและความคาดหวังเชิงบวกต่อผลจากการดื่ม 2) ปัจจัยเอื้อ คือ ร้านค้าจำหน่ายเครื่องดื่มแอลกอฮอล์กระจายทั่วไปและฝ่าฝืนกฎหมาย องค์กรหลักในชุมชนไม่ควบคุมอย่างจริงจัง และ3) ปัจจัยเสริม คือ แรงกระตุ้นจากกลุ่มเพื่อน รุ่นพี่ แบบอย่างการดื่มจากผู้หลักผู้ใหญ่ ค่านิยมในชุมชน และทัศนคติผู้ปกครองที่ยอมรับการดื่มของวัยรุ่นเป็นเรื่องปกติ โดยเฉพาะ ในช่วงเทศกาลแบบ

แผนการตีมีเครื่องตีมีแอลกอฮอล์ของวัยรุ่น พบว่า วัยรุ่นตีมีปริมาณมากในช่วงเทศกาล ได้แก่ สงกรานต์ ส่งท้ายปีเก่าต้อนรับปีใหม่ รองลงมาคือ เมื่อรวมกลุ่มกับเพื่อนการเลี้ยงฉลองในโอกาสพิเศษ ชนิดเครื่องตีมีแอลกอฮอล์ที่วัยรุ่นนิยมตีมี คือ สุราขาวผสมน้ำอัดลมหรือผสมเครื่องตีมีชูกำลัง รองลงมาคือ เบียร์ราคาถูก วิธีการได้เครื่องตีมีแอลกอฮอล์มาเพื่อตีมี ถ้าเป็นช่วงเทศกาลวัยรุ่นได้ตีมี ฟรีที่บ้านรุ่นพี่ หรือญาติ ส่วนช่วงเวลาปกติจะใช้วิธีเฉลี่ยเงินเพื่อซื้อ ผลกระทบที่เกิดจากการตีมีของวัยรุ่น ด้านสุขภาพไม่พบผลกระทบเฉียบพลัน แต่พบว่าเป็นต้นเหตุนำไปสู่ความคึกคะนอง การบาดเจ็บจากการ ทะเลาะวิวาทมากที่สุด รองลงมาได้แก่ อุบัติเหตุจากรถจักรยานยนต์เมาค้าง ขาดสมาธิในการเรียน ผลกระทบด้านครอบครัว พบว่า ผู้ปกครองมีความห่วงใย ทุกข์ใจน้อยใจเกี่ยวกับพฤติกรรมการตีมีที่มากเกินไปของวัยรุ่น และการที่ต้องตกอยู่ในภาวะจำยอมเกี่ยวกับการสูญเสียเงินโดยไม่จำเป็นจากการก่อคดี ของวัยรุ่น

ณรงค์ศักดิ์ หนูสอนและคณะ(2550)ได้ทำการศึกษาผลกระทบจากการบริโภคเครื่องตีมีแอลกอฮอล์ด้านอุบัติเหตุจรรยาจร ในภาคเหนือตอนล่างของประเทศไทย ผลการศึกษา ปรากฏว่าการเกิดอุบัติเหตุ การเจ็บป่วยครั้งนี้มีสาเหตุจากอุบัติเหตุจรรยาจรและมีการตีมี เครื่องตีมีแอลกอฮอล์และความสัมพันธ์ระหว่างการตีมีเครื่องตีมีแอลกอฮอล์กับการเกิดอุบัติเหตุจรรยาจร พบว่าผู้ที่ตีมีเครื่องตีมีแอลกอฮอล์แล้วขับซึ่งจะเกิดอุบัติเหตุจรรยาจรมากกว่าผู้ขับซึ่งไม่ตีมีเครื่องตีมีแอลกอฮอล์ 2.833 เท่า และพบว่าการตีมีเครื่องตีมีแอลกอฮอล์มีความสัมพันธ์กับการเกิดอุบัติเหตุจรรยาจรอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ (p-value = .009) และพบว่าความรุนแรงของอุบัติเหตุจรรยาจรในกลุ่มผู้ที่ตีมี

ชฎิล สมรมณี (2552) ได้ทำการศึกษาปัจจัยเชิงสาเหตุและแนวทางป้องกันพฤติกรรมการตีมีเครื่องตีมีแอลกอฮอล์ของนักเรียนวัยรุ่น ในภาคตะวันออกเฉียงเหนือผลการวิจัยพบว่า 1) นักเรียนวัยรุ่นในภาคตะวันออกเฉียงเหนือส่วนใหญ่มีพฤติกรรมการตีมีเครื่องตีมีแอลกอฮอล์แบบเสี่ยงต่ำ 2) ปัจจัยที่มีอิทธิพลทางตรงต่อพฤติกรรมการตีมีเครื่องตีมีแอลกอฮอล์มี 4 ปัจจัย ได้แก่ทัศนคติต่อการตีมีเครื่องตีมีแอลกอฮอล์ การอบรมเลี้ยงดูจากครอบครัวที่ไม่ปฏิบัติตามกฎระเบียบของโรงเรียน และตัวแบบการตีมีเครื่องตีมีแอลกอฮอล์ที่ระดับนัยสำคัญทางสถิติ .01 3) ปัจจัยที่มีอิทธิพลทางอ้อมต่อพฤติกรรมการตีมีเครื่องตีมีแอลกอฮอล์มี 5 ปัจจัย ได้แก่ การตลาดเครื่องตีมีแอลกอฮอล์มีอิทธิพลทางอ้อมผ่านทัศนคติต่อการตีมีเครื่องตีมีแอลกอฮอล์ และผ่านความคาดหวังจากการตีมีเครื่องตีมีแอลกอฮอล์ การสนับสนุนจากเพื่อนที่ตีมีเครื่องตีมีแอลกอฮอล์มีอิทธิพลทางอ้อมผ่านทัศนคติต่อการตีมีเครื่องตีมีแอลกอฮอล์ การอบรมเลี้ยงดูจากครอบครัวมีอิทธิพลทางอ้อมผ่านทัศนคติต่อการตีมีเครื่องตีมีแอลกอฮอล์ การเข้าถึงแหล่ง ซื้อขายเครื่องตีมีแอลกอฮอล์

มีอิทธิพลทางอ้อมผ่านความคาดหวังจากการดื่มเครื่องดื่มแอลกอฮอล์ ที่ระดับนัยสำคัญทางสถิติ .01 และความคาดหวังจากการดื่มเครื่องดื่มแอลกอฮอล์มีความสัมพันธ์กับทัศนคติต่อการดื่มเครื่องดื่มแอลกอฮอล์ 4) ปัจจัยที่มีอิทธิพลทั้งทางตรงและทางอ้อมต่อพฤติกรรมการดื่มเครื่องดื่มแอลกอฮอล์ มี 1 ปัจจัย ได้แก่ การอบรมเลี้ยงดูจากครอบครัวมีอิทธิพลทางตรงต่อพฤติกรรมการดื่มเครื่องดื่มแอลกอฮอล์ และมีอิทธิพลทางอ้อมผ่านทัศนคติต่อการดื่มเครื่องดื่มแอลกอฮอล์ ที่ระดับนัยสำคัญทางสถิติ .01 และ 5) แนวทางป้องกันพฤติกรรมการดื่มเครื่องดื่มแอลกอฮอล์ของนักเรียนวัยรุ่นในภาคตะวันออกเฉียงเหนือ ได้แก่ การมีส่วนร่วมของคณะกรรมการควบคุมเครื่องดื่มแอลกอฮอล์จังหวัด ผู้บริหารสถานศึกษา ครู ผู้ปกครอง เจ้าหน้าที่ของรัฐ ผู้ประกอบการจำหน่ายเครื่องดื่มแอลกอฮอล์ และผู้ประกอบการหอพัก ในการป้องกันปัจจัยเชิงสาเหตุที่มีอิทธิพลต่อการดื่มเครื่องดื่มแอลกอฮอล์ ร่วมกับการบังคับใช้กฎหมายควบคุมเครื่องดื่มแอลกอฮอล์และกฎหมายคุ้มครองเด็ก

เกรียงไกร ไทยตรง (2550) ทำการศึกษาพฤติกรรมการดื่มสุราของนักเรียนระดับชั้นมัธยมศึกษาตอนปลาย : กรณีศึกษาโรงเรียนเอกชนในระดับอำเภอของประเทศไทย ผลการวิจัยพบว่า 1) อายุเริ่มแรกและสาเหตุในการดื่มสุรา นักเรียนที่ดื่มสุราเป็นนักเรียนหญิงมากกว่านักเรียนชาย โดยอายุของการดื่มสุราโดยเริ่มแรกอยู่ที่อายุ 10 ปี พบว่าสาเหตุส่วนใหญ่ที่ทำให้นักเรียนมัธยมศึกษาตอนปลายของโรงเรียนเอกชนในระดับอำเภอ ดื่มสุรามากที่สุด คือการลอง 2) ชนิดและที่มาของสุราที่ดื่มสุราชนิดแรกที่นักเรียนส่วนใหญ่ คือ เบียร์ รองลงมาคือ สเปย์ ระดับที่สามคือคือเหล้าขาว เหล้าสีและสุราปรุงพิเศษ 3) โอกาสและสถานที่ในการดื่มสุรา นักเรียนส่วนใหญ่จะดื่มสุราในงานเทศกาลต่างๆ เช่นงานบุญ งานบวช งานแต่งงาน ฯลฯ รองลงมาคือ ดื่มในงานเลี้ยงสังสรรค์ระหว่างเพื่อน ดื่มในงานเลี้ยงสังสรรค์ในครอบครัว ดื่มหลังจากสอบเสร็จ นักเรียนดื่มสุราปรากฏว่านักเรียนส่วนใหญ่จะดื่มสุราที่บ้านเพื่อนมากที่สุด รองลงมาคือที่บ้านของตนเอง ดื่มที่ร้านอาหารและงานบุญต่างๆเท่ากัน สถานที่ดื่มของนักเรียนยังคงเป็นเพื่อนที่เป็น ช่วงเวลาที่นักเรียนดื่มสุรามากที่สุดคือดื่มในวันหยุด 4) ความถี่และปริมาณการดื่ม นักเรียนส่วนใหญ่ ดื่มสุราบ้างเป็นบางครั้ง เมื่อนักเรียนเริ่มดื่มสุราแล้วในแต่ละครั้งจะหยุดดื่ม เมื่อรู้สึกมีงงศีรษะจึงจะพอ 5) ค่าใช้จ่ายและการได้มาของสุรา นักเรียนส่วนใหญ่ได้สุรามาดื่ม โดยผู้อื่นจ่ายเงินซื้อดื่มฟรี ค่าใช้จ่ายในการดื่มสุราของนักเรียนส่วนใหญ่ในแต่ละครั้งส่วน 50 -100 บาท และ6) กิจกรรมที่ทำในระหว่างและหลังดื่มสุรา นักเรียนส่วนใหญ่ นิยมสูบบุหรี่ร่วมกับการดื่มสุรา รองลงมาสูบบุหรี่ร่วมกับการดื่มสุราเสพยาบ้า ใช้สารละลาย กิจกรรมที่ทำหลังจากการดื่มสุราแล้วจากการบอก

เล่าของคนรอบข้างพบว่า นักเรียนส่วนใหญ่ จะเข้านอน มีนักเรียนบางส่วน เมื่อดื่มสุราเสร็จแล้วมีเรื่องทะเลาะวิวาทชกต่อยกับผู้อื่น และขับขี้นานพาหนะ

ชลธิชา โรจนแสง (2550) ได้ทำการศึกษาเยาวชนไทย : กรณีศึกษาพฤติกรรมกาณ์ดื่มสุราของนักเรียนมหาวิทยาลัยขอนแก่น ในปี พ.ศ. 2550 ผลการวิจัยพบว่า ในภาพรวมนักศึกษามหาวิทยาลัยขอนแก่นส่วนใหญ่มีพฤติกรรมกาณ์ดื่มสุรา ดังนี้ 1) พฤติกรรมกาณ์ดื่มสุราในครั้งแรกพบว่า ส่วนใหญ่เริ่มมีประสบการณ์ดื่มสุราในครั้งแรกในช่วงอายุ 18 ปี โดยมีสาเหตุของการดื่มสุราเพราะ อยากทดลอง สุราที่ดื่มครั้งแรกคือ ไวน์ หรือ สเปย์ โดยดื่มกับเพื่อนในปริมาณ 1-2 แก้ว ดื่มแล้วรู้สึกว่ามีรสขมแต่รู้สึกเฉยๆ ไม่เมา 2) พฤติกรรมกาณ์ดื่มสุราในปัจจุบัน พบว่า ในปัจจุบันนักศึกษาส่วนใหญ่ที่ยังคงดื่มสุราบอกว่า ชอบดื่มสุราต่างประเทศ เพราะมีรสชาติดี โดยนานๆครั้งจึงดื่มสักหนึ่ และส่วนใหญ่บอกว่า ดื่มตอนกลางคืน ที่ผับ หรือ เคา นักศึกษาจำนวนเกิดกว่าครึ่งหนึ่งเลิกน้อยเคยดื่มสุราในบริเวณมหาวิทยาลัย และสถานที่ที่ใช้เป็นที่ดื่มสุราบริเวณมหาวิทยาลัยมากที่สุด คือ หอพัก 3) กระบวนการในการดื่มสุรา พบว่า นักศึกษาส่วนใหญ่ดื่มสุราในโอกาสที่ไปเที่ยวกลางคืนกับเพื่อน เพราะเพื่อนชวน โดยซื้อสุราจากร้านสะดวกซื้อซึ่งเปิดตลอด 24 ชั่วโมง และ กิจกรรมที่ทำไปด้วยระหว่างกาณ์ดื่มสุรา คือ การฟังเพลง ในการดื่มสุรากับเพื่อนแต่ละครั้ง ส่วนใหญ่จะดื่มสุราแบบผสมโซดา โดยปริมาณที่ดื่มในแต่ละครั้งประมาณหนึ่งขวด นักศึกษาค่อนข้างมากไม่เคยใช้สาร หรือสิ่งเสพติด ขณะดื่มสุรา มีเพียงกลุ่มเล็กๆที่สูบบุหรี่ ในขณะที่ดื่มสุรา ในแต่ละครั้งของการดื่มสุราจะมีค่าใช้จ่ายประมาณ 100-200 บาท โดยเงินที่ใช้ในการดื่มสุราเป็นเงินส่วนตัวที่เก็บสะสมไว้ และใช้เวลาในการดื่มสุราครั้งละประมาณ 2-3 ชั่วโมง หลังจากดื่มสุราแล้วส่วนใหญ่จะรู้สึกสนุกสนานรื่นเริง และการดื่มสุราในแต่ละครั้งจะเลิกกาณ์ เมื่อรู้สึกมีนิสัยระ กิจกรรมที่นักศึกษาส่วนใหญ่ทำหลังจากดื่มสุราแล้ว คือ นอนหลับ 4) ผลการเรียนและการดื่มสุราในอนาคต พบว่า นักศึกษาส่วนใหญ่ บอกว่า การดื่มสุราไม่มีผลกระทบต่อการเรียน และในอนาคตก็ยังคงดื่มสุราเป็นบางครั้งบางคราวต่อไป และจากการศึกษาเปรียบเทียบพฤติกรรมกาณ์ดื่มสุราของนักศึกษา ที่เรียนในกลุ่มสาขาวิชาที่ต่างกัน ได้แก่ กลุ่มสาขาวิชาวิทยาศาสตร์สุขภาพ กลุ่มสาขาวิชาวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยี กลุ่มสาขาวิชาสังคมศาสตร์ พบว่า 1) พฤติกรรมกาณ์ดื่มสุราของนักศึกษามหาวิทยาลัยขอนแก่นที่เรียนในกลุ่มสาขาวิชาที่ต่างกัน อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 ในเรื่องที่เกี่ยวข้องกับช่วงอายุที่มีประสบการณ์ครั้งแรกในการดื่มสุรา ชนิดของสุราที่ดื่มในครั้งแรก บุคคลที่ร่วมดื่มสุราด้วยในครั้งแรก ความรู้สึกในการดื่มสุราครั้งแรก ปริมาณในการดื่มสุราในครั้งแรก ชนิดของสุราที่ดื่มในปัจจุบัน ความถี่ในการดื่มสุราในปัจจุบัน ช่วงเวลาในการดื่มสุราในปัจจุบัน โอกาสหรือเหตุการณ์ที่จะนำไปสู่การดื่มสุรา บุคคลที่ร่วมดื่มสุรา ปริมาณในการดื่มสุราใน

แต่ละครั้ง ระยะเวลาในการดื่มสุราในแต่ละครั้ง และอาการที่ทำให้เลิกดื่มสุราในแต่ละครั้ง และ 2) พฤติกรรมการดื่มสุราของนักศึกษามหาวิทยาลัยขอนแก่นที่เรียนในกลุ่มสาขาวิชาที่ต่างกัน ไม่มีความแตกต่างกันกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ ในเรื่องเกี่ยวกับ สาเหตุของการดื่มสุราในครั้งแรก รสชาติของการดื่มสุราในครั้งแรก เหตุผลที่ชอบดื่มสุราในปัจจุบัน สถานที่ในการดื่มสุรา การดื่มสุราในบริเวณมหาวิทยาลัย สถานที่ที่ดื่มสุราในมหาวิทยาลัย สาเหตุที่ดื่มสุราในปัจจุบัน แหล่งที่ซื้อสุรา กิจกรรมที่ทำระหว่างดื่มสุรา วิธีการดื่มสุรา การใช้สารหรือสิ่งเสพติดที่ใช้ขณะดื่มสุรา แหล่งเงินที่ใช้ เป็นค่าใช้จ่ายในการดื่มสุรา กิจกรรมหลังการดื่มสุรา ความรู้สึกหลังดื่มสุรา สุรากับผลการเรียนและ โอกาสของการดื่มสุราในอนาคต

ปรพร แซ่ห่าน (2550) ได้ทำการศึกษาพฤติกรรมการดื่มสุราของนักเรียนระดับชั้นมัธยมศึกษาตอนต้น : กรณีศึกษา โรงเรียนรัฐบาลใน ระดับอำเภอของประเทศไทย ผลการศึกษาพบว่า 1) อายุเริ่มแรกและสาเหตุในการดื่มสุรา พบว่าอายุของนักเรียนที่เริ่มดื่มสุราครั้งแรกต่ำสุดคือ 6 ปี โดยสาเหตุที่นักเรียนส่วนใหญ่ดื่มสุราครั้งแรกมาจากการอยากลอง และสาเหตุที่นักเรียนส่วนใหญ่ยังคงดื่มสุราอยู่ในปัจจุบันเพราะ เพื่อนชวน 2) ชนิดและที่มาของสุราที่ดื่ม พบว่า สุราชนิดแรกที่นักเรียนดื่ม คือ เบียร์ และชนิดสุราที่ดื่มในปัจจุบันที่มากที่สุด คือ เบียร์ 3) โอกาสและสถานที่ในการดื่มสุรา พบว่า นักเรียนดื่มสุราในงานเทศกาลต่างๆ ส่วนใหญ่นักเรียนจะดื่มสุรากับเพื่อน โดยใช้บ้านเพื่อนเป็นสถานที่ในการดื่มสุรา ส่วนช่วงเวลาดื่มสุราคือ ดื่มในวันหยุด 4) ค่าใช้จ่ายและการได้มาของสุรา พบว่า นักเรียนได้สุราโดยการจ่ายเงินซื้อเอง ในการดื่มสุราแต่ละครั้งของนักเรียนส่วนใหญ่จะจ่ายเงินไม่เกิน 100 บาท 5) ความถี่และปริมาณในการดื่มสุรา พบว่า นักเรียนดื่มสุราบ้างเป็นบางครั้ง ส่วนปริมาณในการดื่มสุราแต่ละครั้งพบว่านักเรียนส่วนใหญ่ดื่มหนึ่งถึง เมื่อนักเรียนดื่มสุราแล้วในแต่ละครั้งนักเรียนส่วนใหญ่จะหยุดดื่มเมื่อรู้สึกมีเมึ่ขี้ระแวง และ 6) พฤติกรรมในการแสดงออกหลังการดื่มสุรา พบว่า นักเรียนชอบหรือร่วมกับการดื่มสุรา สำหรับการกระทำที่แสดงออกหลังการดื่มสุรา คือ นอน และจากคำบอกเล่าของผู้อื่นหรือผู้ใกล้ชิดเกี่ยวกับการกระทำที่แสดงออกหลังการดื่มสุรา คือ นอน มีนักเรียนบางส่วนที่ดื่มสุราแล้วมีเรื่องทะเลาะวิวาทชกต่อยกับผู้อื่น และมีจำนวนนักเรียนมากถึงหนึ่งในสามที่ดื่มสุราแล้วขับขี้นยานพาหนะ

วิไลรัตน์ ปรีดาอุทหนา (2550) ได้ทำการศึกษาพฤติกรรมการดื่มสุราของนักเรียนระดับชั้นมัธยมศึกษาตอนปลาย : กรณีศึกษาโรงเรียนรัฐบาลในระดับอำเภอของประเทศไทย ผลการศึกษาพบว่า 1) นักเรียนส่วนใหญ่ มีประสบการณ์ดื่มสุราเริ่มครั้งแรกในช่วงอายุ 15 ปี โดยสาเหตุของการดื่มสุราครั้งแรกมาจากการอยากลอง และเหตุผลที่นักเรียน ยังคงดื่มสุราในปัจจุบัน คือ เพื่อนชวน 2) ชนิดของสุราที่นักเรียนส่วนใหญ่ดื่มครั้งแรก คือ เบียร์ และชนิดของสุราที่ดื่มบ่อยครั้ง คือ เบียร์

3) นักเรียนส่วนใหญ่ดื่มสุร่าบ่อยมากที่สุดในงานเทศกาลต่างๆ โดยคนที่ดื่มสุร่าด้วย คือ เพื่อน ส่วนช่วงเวลาที่ดื่มโดยปกติคือ ดื่มในช่วงวันหยุด และสถานที่ดื่มสุร่า คือ บ้านเพื่อน 4) นักเรียนส่วนใหญ่ มีค่าใช้จ่ายในการดื่มสุร่าประมาณ 50-100 บาท ต่อครั้งและมีวิธีการได้มาของสุร่า คือ จ่ายเงินซื้อเอง 5) ปัจจุบันนักเรียนส่วนใหญ่ ดื่มบ้างเป็นบางครั้ง และแต่ละครั้งที่ดื่มจะ ดื่มมากกว่าหนึ่งกลม สำหรับการเลิกดื่มในแต่ละครั้ง จะเลิกดื่มเมื่อเริ่มรู้สึกมีนงศึรชะ และ6) ในการดื่มแต่ละครั้งนักเรียนส่วนใหญ่ ไม่เคยใช้สารเสพติดร่วมกับการดื่มสุร่า สำหรับการกระทำที่แสดงออกหลักการดื่มสุร่า คือ นอน และจากคำบอกเล่าคนรอบข้างเกี่ยวกับการกระทำที่นักเรียนส่วนใหญ่ แสดงออกหลักการดื่มสุร่า คือ นอน นอกจากนี้ส่วนใหญ่ไม่เคยทะเลาะวิวาท ชกต่อยเนื่องจากการดื่มสุร่า แต่เป็นที่สังเกตว่ามีจำนวนของนักเรียนเกือบครึ่งหนึ่ง ที่บอกว่าหลังจากการแล้วจะขับชั่ ยานพาหนะ คือ จักรยานยนต์

6.2 งานวิจัยต่างประเทศ

โคเคอร์และบอร์เดอร์ (Coker & Borders, 2001) ศึกษาการวิเคราะห์ปัจจัยทางสังคม และสิ่งแวดล้อมที่มีต่อปัญหาการดื่มเครื่องดื่มแอลกอฮอล์ของเยาวชน โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อสร้างและทดสอบแบบจำลองในการอธิบายพฤติกรรมปัญหาการดื่มเครื่องดื่มแอลกอฮอล์ของเยาวชน การวิจัยนี้ ใช้แนวคำถามจาก National Education Longitudinal Study 1988-1994 ในการสร้างตัววัดตัวแปรสำหรับตัวแปรที่ไม่สามารถวัดได้โดยตรงในการวิเคราะห์แบบจำลองสมการแสดงความสัมพันธ์ที่ต่อเนื่องกัน (Structural Model) การเก็บข้อมูลกระทำโดยวิธีสุ่มจากทั้งหมด 1,052 โรงเรียน โดยเก็บข้อมูลจากนักเรียนเกรด 8 ในปี 1988 จำนวน 24,599 คน และติดตามเก็บข้อมูลต่อในปี 1990 กับนักเรียนเกรด 10 จำนวนนักเรียน 21,474 คนที่เคยเป็นกลุ่มตัวอย่างของการวิจัยนี้ เมื่อศึกษาในระดับเกรด 8 แต่มีนักเรียนเพียง 18,270 คนที่ยังคงศึกษาต่อในเกรด 10 อย่างไรก็ตาม จำนวนนักเรียนที่มีคุณสมบัติตรงตามวัตถุประสงค์ของการติดตามพฤติกรรมปัญหาการดื่มเครื่องดื่มแอลกอฮอล์ของเยาวชนดังกล่าวที่ใช้ในการศึกษานี้ ทั้งหมดมี 17,424 คน จากการศึกษาพบว่า การสนับสนุนจากผู้ปกครอง และสภาพแวดล้อมเชิงบวกในโรงเรียนของนักเรียนระดับเกรด 8 มีผลกระทบต่อการสร้างความสัมพันธ์กับเพื่อน และการสร้างค่านิยมเชิงบวกของกลุ่มเมื่อศึกษาถึงระดับเกรด 10 และผลกระทบนี้ จะมีผลต่อการป้องกันปัญหาการดื่มของเยาวชนในระดับเกรด 10 ผลการศึกษาที่มีต่อการกำหนดนโยบายด้านเยาวชน คือ โรงเรียนและผู้รับผิดชอบต่อนโยบายด้านสังคมที่เกี่ยวข้องกับเยาวชนควรให้ความสำคัญกับโครงการป้องกันปัญหาการดื่มเครื่องดื่มที่มีแอลกอฮอล์ของเยาวชน โดยให้ความสำคัญกับปัจจัยภายในตัวเด็ก

โดยเฉพาะอย่างยิ่งด้านการรับรู้และการมองเห็นของตนเอง ประกอบกับการพัฒนาพฤติกรรมการตัดสินใจ เกี่ยวกับการคบเพื่อน และความสามารถในการรู้จักปฏิเสธ เนื่องจากผลการวิจัยนี้ชี้ให้เห็นบทบาท ของผู้ปกครองกับสภาพแวดล้อมของโรงเรียนว่า สามารถส่งผลกระทบต่อพฤติกรรมการดื่มของ เยาวชนได้

วัตต์และคณะ(Watt K, et al.,2004) ได้ศึกษาเรื่อง การดื่มแอลกอฮอล์เสี่ยงต่อการ บาดเจ็บ ในแผนก อุบัติเหตุฉุกเฉินของโรงพยาบาลมหาวิทยาลัย ในรัฐควีนส์แลนด์ ประเทศ ออสเตรเลีย ผลการศึกษา พบว่า ผู้ที่ดื่มแอลกอฮอล์ในระยะ 6 และ 24 ชั่วโมงก่อนมีความเสี่ยงต่อ การบาดเจ็บเพิ่มขึ้นอย่างมี นัยสำคัญทางสถิติ โดยมีค่าความเสี่ยงสัมพัทธ์เท่ากับ 2.13 เท่า (adjusted OR 2.13; 95%CI = 1.3-3.9) การดื่มปริมาณ > 60 กรัมในผู้ชาย และ > 40 กรัมใน ผู้หญิง จะเพิ่มความเสี่ยงเกือบถึง 2.5 เท่า (adjusted OR 2.41; 95%CI = 1.1-5.2) เมื่อจำแนก ชนิดเครื่องดื่มแอลกอฮอล์ พบว่า การดื่มเบียร์มี ความเสี่ยงสัมพัทธ์เท่ากับ 1.86 เท่า (adjusted OR 1.86; 95%CI = 0.9-3.9) การดื่มสุรากลั่นมีค่าความ เสี่ยงสัมพัทธ์เท่ากับ 3.05 เท่า (adjusted OR 3.05; 95%CI = 1.1-8.2) และเมื่อดื่มทั้งสองอย่างร่วมกัน จะมีความเสี่ยงสัมพัทธ์เพิ่มขึ้นเป็น 3.16 เท่า (adjusted OR 3.16; 95%CI = 1.1-8.8) อย่างไรก็ตาม หลังจากวิเคราะห์ตัวแปรกวน ซึ่ง ได้แก่ รูปแบบการดื่ม พฤติกรรมเสี่ยง การใช้สารเสพติดอื่นร่วม ด้วย พบว่า ตัวแปรกวนทำให้ค่า ความเสี่ยงสัมพัทธ์มีการเปลี่ยนแปลงซึ่งหมายความว่าตัวแปรกวน เหล่านี้มีผลต่อการบาดเจ็บด้วย เช่นกัน

บวเนและคณะ(Baune B. T. at el. ,2005) ได้ศึกษาเรื่องการดื่มแอลกอฮอล์ทำให้คนต้อง เข้าแผนก ฉุกเฉินของโรงพยาบาลในเมืองเพิ่มขึ้น เพื่อดูอัตราผู้ป่วยที่มีปัญหาซึ่งสัมพันธ์กับการดื่ม แอลกอฮอล์ที่มาใช้บริการที่แผนกฉุกเฉินของโรงพยาบาลศูนย์ของรัฐในเขตชุมชนเมือง 11 แห่งใน ประเทศเยอรมนี ผลการศึกษาพบว่า ผู้ป่วยที่มาด้วยปัญหาที่สัมพันธ์กับการดื่มแอลกอฮอล์ จำนวน 1,748 ราย คิดเป็นร้อยละ 83.8 ซึ่งมีจำนวนครั้งของการมาใช้บริการเท่ากับ 2,372 ครั้ง อัตราการ นอนรักษาในโรงพยาบาลคิดเป็นร้อยละ 3 รวมจำนวนวันนอนทั้งหมดเท่ากับ 12,629 วัน และ จำนวนวันนอนเฉลี่ยต่อรายคิดเป็น 10 วันนอน เมื่อคำนวณอัตราป่วยคิดเป็น 10.7 ต่อ 1,000 คน ของประชากร ในจำนวนผู้ป่วยทั้งหมด 1,748 ราย มีจำนวนผู้ป่วยที่ใช้บริการแผนกฉุกเฉินเพียง ครั้งเดียว เท่ากับ 1,451 รายคิดเป็นร้อยละ 83 ของผู้ป่วยทั้งหมด ที่เหลือ 297 รายใช้บริการหลาย ครั้งซึ่งคิดเป็นค่ามัธยฐานได้เท่ากับ 3 ครั้ง (Median of Repeat Attendances = 3) จำนวนผู้ป่วย ที่มาโรงพยาบาลช่วงสั้นๆ (น้อยกว่า 24 ชั่วโมง) สัมพันธ์อย่างมีนัยสำคัญกับปัจจัยเสี่ยงเหล่านี้ คือ

เพศชาย ต้มแอลกอฮอล์แบบอันตราย ประสบอุบัติเหตุ และมีโรคประจำตัว ปัจจัยเสี่ยงสำหรับการมาใช้บริการที่แผนกฉุกเฉินซ้ำ คือ การต้มแอลกอฮอล์ปริมาณมากในครั้งแรกที่มาใช้บริการแผนก Walton-Moss B. J. et al. (2005) ได้ศึกษาเรื่องผู้หญิงในเมืองที่มีคูรักซึ่งต้มสุราแบบ อันตรายมีความเสี่ยงสูงต่อการถูกทำร้ายร่างกาย เพื่อหาปัจจัยเสี่ยงต่อการถูกทำร้ายร่างกายจาก คูรักของผู้หญิงที่อาศัยอยู่ใน 11 เมืองใหญ่ของประเทศสหรัฐอเมริกา ผลการศึกษาพบว่าปัจจัยเสี่ยงที่สำคัญต่อการถูกทำร้ายร่างกายจากคูรักของผู้หญิงที่อาศัยอยู่ในเมือง คือ ผู้หญิงอายุน้อย (Adjusted Odds Ratio (AOR) = 2.05, $p = 0.011$), มีปัญหาสุขภาพจิตปานกลางถึงรุนแรง (AOR = 2.65, $p < .001$), เคยมีคูรักมาก่อน (AOR = 3.33, $p < .001$) ในด้านปัจจัยเสี่ยงสำหรับผู้ชายที่ทำร้ายผู้หญิง ได้แก่ การศึกษาต่ำกว่ามัธยมปลาย (AOR = 2.06, $p = .014$), มีปัญหาสุขภาพจิตปานกลางถึงรุนแรง (AOR = 6.61, $p < .001$), มีปัญหาใช้ยาเสพติด (AOR = 1.94)

ดันแคนและคณะ(Duncan SC, 2006) ได้สรุปผลการศึกษาปัจจัยเสี่ยงต่อการต้มสุราในเด็กและวัยรุ่น การต้มสุราของเด็กเกิดจากการเลียนแบบพ่อแม่และเพื่อนที่ต้มสุรา ครอบครัวที่มีปัญหาการดื่มยิ่งส่งผลให้เด็กมีการต้มสุรา เด็กเล็กที่เริ่มต้มสุราครั้งแรกมักตั้งต้นที่บ้าน นอกจากนี้บรรณาการในครอบครัว การเลี้ยงดูของพ่อแม่มีผลต่อพัฒนาการของเด็กวัยรุ่น โดยเฉพาะพฤติกรรมกรรมการต้มสุราที่พัฒนาไปด้วย ยิ่งถ้าครอบครัวขาดความอบอุ่นพ่อแม่เลี้ยงลูกไม่เป็น (ขาดระเบียบวินัย, ไม่ได้รับการอบรมสั่งสอนไม่มีการลงโทษเมื่อทำผิด และขาดการติดตามดูแล) เป็นปัจจัยเสี่ยงที่สำคัญต่อการต้มสุราในเด็กวัยรุ่นนอกจากนี้ อิทธิพลของกลุ่มเพื่อนโดยเฉพาะเพื่อนไม่ดี เป็นเหตุกระตุ้นให้เด็กวัยรุ่นต้มสุราหรือใช้สารเสพติดในระยะวัยรุ่นตอนกลางและใกล้เป็นผู้ใหญ่ ปัจจัยเสี่ยงต่อการต้มสุราในวัยรุ่นมีทั้งมาจากพ่อแม่และกลุ่มเพื่อน ที่น่าสนใจคือจากพ่อแม่ซึ่งเพิ่มความเสี่ยงต่อการเริ่มดื่มตั้งแต่อายุน้อย ส่วนอิทธิพลของกลุ่มเพื่อนมีผลต่อพฤติกรรมกรรมการต้มสุราเมื่อเด็กอายุมากขึ้น

เบเคอร์เซนและแมคคาร์ธี(Pedersen & McCarthy, 2008) ศึกษาสภาพแวดล้อมที่บ้านและสังคมที่ดีช่วยลดปัญหาการดื่มเครื่องดื่มแอลกอฮอล์ของวัยรุ่นบางประเภทได้ ทางการศึกษาวัยรุ่นจำนวนทั้งหมด 202 คนซึ่งกำลังศึกษาอยู่ในระดับชั้นมัธยมศึกษา และพบว่า บุคลิกภาพและสิ่งแวดล้อมเป็นปัจจัยที่เสริมซึ่งกันและกัน (Additive Effect) และมีปฏิริยาต่อกันและกัน (Interaction Effect) สำหรับการเสริมกันของบุคลิกภาพและสิ่งแวดล้อม พบว่า อาสาสมัครวิจัยที่มีบุคลิกภาพแบบขาดความยับยั้งชั่ง ใจจะดื่มเครื่องดื่มแอลกอฮอล์และการดื่มแล้วขับบอຍกว่าผู้ที่ไม่ม่บุคลิกภาพแบบนี้เช่นกัน แต่พฤติกรรมในลักษณะนี้จะเกิดขึ้นได้ใน สภาพแวดล้อมที่มีการเข้าถึงเครื่องดื่มแอลกอฮอล์ได้ง่ายและขาดการติดตามพฤติกรรมของพ่อแม่ ผลการศึกษานี้ชี้ให้เห็นว่า

การนำครอบครัวเข้ามามีส่วนร่วมในการจัดกิจกรรมร่วมกับวัยรุ่น มีแบบฝึกหัดเพื่อให้บิดามารดาและบุตรทำด้วยกันที่บ้าน ซึ่งขณะทำจะมีการแลกเปลี่ยนความคิดเห็น ค้นหาวิธีการในการปฏิเสธการใช้สารเสพติด สังเกตและอภิปรายร่วมกัน นอกจากนี้บิดามารดายังมีการฝึกทักษะการสื่อสารกับลูก การจัดการกับพฤติกรรมของลูก เป็นต้น มาตรการระดับครอบครัวที่จะป้องกันการดื่มเครื่องดื่มแอลกอฮอล์และการใช้สารเสพติดอื่น ๆ ได้แก่ การจัดกิจกรรมร่วมภายในบ้านระหว่างพ่อแม่-ลูก การฝึกอบรมทักษะครอบครัวที่เสริมทักษะการเป็นพ่อแม่ โดยการเพิ่มความสัมพันธ์ระหว่างพ่อแม่-ลูก โดยการใช้การเสริมแรงทางบวก ทักษะการฟัง การติดต่อสื่อสารและการแก้ปัญหา การเป็นแบบอย่างที่ดี การสร้างความรักความอบอุ่นในครอบครัว การใช้เวลาว่างให้เป็นประโยชน์ เช่น เล่นกีฬา อ่านหนังสือ ซึ่งการให้ความรักความอบอุ่นในครอบครัวเป็นเรื่องสำคัญในการป้องกันพฤติกรรมเสี่ยงด้านการเสพยาเสพติดในวัยรุ่น